

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • JÚL • ČERVENEC • LIPIEC 1988 (ČÍSLO 362) CENA 50 ZŁ

22.VII.

VARŠAVA. Najdôležitejšie politické, hospodárske a spoločenské problémy krajiny, v tom najmä úlohy strany v ďalšom prehľbovaní hospodárskych i politických reform a problematikú národného dorozumenia prerokoval na VII. zasadanej ústredný výbor PZRS. V schválenom uznesení sa konstatouje, že v realizácii linie reform nastali subjektívne slabiny a chyby. Na zasadanej zvolili: Władyславa Baku za člena Politického byra a tajomníka ÚV, člena Politického byra Mariana Orzechowského a Mieczysława F. Rakowského za tajomníkov ÚV, Stanisława Cioseka za kandidáta Politického byra ÚV a Bogusława Kolodziejczaka za člena sekretariátu ÚV.

L'udové Poľsko má 44 rokov

Písal sa rok 1944. Ešte trvali ťažké boje a duneli delá na bojiskách druhej svetovej vojny. Bola to však už iná vojna, ktorá nenávratne smerovala k víťaznému koncu. Červená armáda a bojujúca po jej boku Poľská Ľudová armáda začali práve oslobodzovať Poľsko. A práve vtedy, 22. júla, prvá poľská vláda — Poľský výbor národného oslobodenia vyhlásil v prvom oslobodenom meste Chełme Manifest k poľskému národu, ktorý bol vlastné programom budúceho nového Poľska.

Tento významný akt otváral novú stránku v dejinách našej krajiny, ktorá mala začať budovať svoju budúlosť na novom spoločensko-politickej základe — Ľudovom zriadení. Obsahoval program hlbokých premien, v tom poľnohospodársku reformu a znárodnenie priemyslu, určoval miesto Poľska v Európe a vo svete a jeho rozvoj i bezpečnosť opieral o spojenectvo a spoluprácu so Sovietskym zväzom.

Od tejto historickej udalosti uplynulo už 44 rokov. Za toto obdobie prešla naša krajina dlhú cestu širokých hospodárskych, spoločenských a politických premien. Nebola to ľahká cesta, poznačená nezriedka dramatickými skúsenosťami. Treba bolo začínať skoro od základov, zrekonštruovať vojnou zničenú krajinu a skoro nanovo budovať priemysel, vzbudzovať a upevňovať v ľudoch nádej na lepsí život. V tomto budovateľskom úsilí celého národa sme urobili veľmi veľa, zaznamenali sme úspechy, ale aj neúspechy. Tie posledné sa stali zvlášť citelné na začiatku osemdesiatych rokov.

Nie je ľahko ani dnes, hoci najhoršie máme už, hádam, za sebou. Čaká nás však ešte veľa námahy, aby krajina znovužískala rovnováhu, aby stúpla životná úroveň jej obyvateľov. Jedinou cestou vedúcou k tomuto cieľu je cesta reform, socialistickej prestavby vo všetkých oblastiach hospodárskeho, spoločenského a politického života, ktorú podnikla naša strana. Bude si to vyžadovať nie len dôslednosť, ale aj zmenu myslenia a predovšetkým zoskupenia celej spoločnosti pri uskutočňovaní tejto reformátorskej linie, ed ktorej nemožno odstúpiť. Vôľu pevne pokračovať v tejto linii a urýchliť tempo reformy potvrzuje aj rozhodnutie Sejmu o udelení vláde mimoriadnej pravomoci. Potvrzuju to i uznesenia nedávneho VII. zasadania ÚV PZRS. Je na nás všetkých, aby sme tieto súťaže plne využili.

J.S.

POĎAKOVANIE

Srdečne ďakujem všetkým súkromným osobám, inštituciám a zložkám KSSČaS za blahoželania, ktoré som obdržal pri príležitosti narodenín a pri príležitosti 30.výročia vzniku našho časopisu.

V CÍSLE:

Ožili dávne zvyky	6
Úspešní trúbkári	7
Folklór prináša radosť	8
Scéna je jej živlom	10
125 rokov Matice slovenskej	11
Jak žijí Poláci v ČSSR	12
Mladosť na staré kolená	13

NEW YORK. Minister zahraničných vecí PER Marian Orzechowski predstavil na Valnom zhromaždení OSN posolstvo Wojciecha Jaruzelského, ktoré obsahuje nové prvky a je rozvinutou verziou plánu poľského vedúceho predstaviteľa na zmenšenie zbrojení a zvýšenie dôvery v Strednej Európe. Text tohto plánu, ktorý vzbudil veľký záujem, sa stal oficiálnym dokumentom OSN. Je to plán komplexný, veľmi konkrétny a súčasne otvorený na pripomienky partnerov. Ako zdôraznil minister Orzechowski, vyvjanie nových iniciatív pre odzbrojenie je nevyhnutné a OSN mala by vyvinúť úsilie, aby sa tento proces stal trvalý a nevyvratiteľný.

PEKING. Počas nedávnej päťdňovej návštavy v Číne predsedu Rady ministrov PER Zbigniewa Messnera rokoval s predsedom vlády Li Pchengom, predsedom ČLR Jang Sang-Kchunom a iniciátorom čínskych reform Teng Siao-pchingom (na snímke). Prijal ho tiež generálny tajomník ÚV KS Číny Cao C'-jang. Počas návštavy bol podpísaný program hospodárskej, obchodnej a vedecko-technickej spolupráce do roku 2000 a dohody o vzájomnej ochranci investícií, zamedzení dvojitého zdanenia a o zrušení vízovej praxe pre služobné cesty. Bola to po 30 rokoch prvá návšteva predsedu vlády PER v Číne.

NA POSLEDNOM ZASADANÍ sa zišla Štátnej volebná komisia, ktorá zhodnotila priebeh volieb do miestnych a vojvodských národných výborov a oznámila konečné výsledky. Júnového hlasovania, uskutočneného podľa nového voľebného poriadku, sa zúčastnilo vyše 56 percent voličov. Na snímke: záber zo zasadania.

V POZNANI sa konal jubilejný 60. medzinárodný veľtrh za účasti vystavovateľov zo 42 štátov. Poľské podniky zahraničného obchodu uzavreli na nich zmluvy so socialistickými krajinami za vyše 2,5 mld. rubľov a so západnými štátmi za vyše 300 mil. dolárov. Na snímke: pohľad na expozíciu poľského strojárskeho priemyslu.

19. júna t.r. občania v celom Poľsku zvolili nových členov gminných a vojvodských národných výborov. Predvolebná kampania znamenala vhodnú príležitosť pre zhrnutie toho, čo sa urobilo v jednotlivých obciach v uplynulom neľahkom funkčnom období. S týmto dianím v niektorých spišských obciach nás oboznámili I. tajomník GV PZRS v Novom Targu Józef Adamski a I. tajomník GV PZRS v Nižných Lapšoch Władysław Nowak.

Celý Spiš, ako vieme, je rozdelený do troch gmin. Do gminy Bukowina Tatrzańska patria Jurgov, Repiska a Čierna Hora I. a II. Najviac spišských obcí — deväť je v nižnolapšanskej gmine: Fridman, Falštin, Nedeca, Nedeca — Zámok, Kacvin, Nižné Lapše, Vyšné Lapše, Lapšanka a Tribš. Do novotarskej gminy patria len Nová Belá, Krempachy a Durštín.

Novotarská gmina je jednou z najväčších v Novosáčskom vojvodstve. Patrí do nej 21 dedin s 20 tisíc obyvateľmi. Do nového gminného národného výboru občania tentokrát zvolili 35 poslancov. Teda jeden pripadá asi na 570 osôb. Každá obec má svojho poslance, a keď je väčšia, tak dvoch. Gminu vo vojvodskom národnom výbere budú reprezentovať 3 poslanci.

V každej obci tejto gminy sa niečo urobilo, nakoľko im to dovoľovali skromné finančné prostriedky z gminnej pokladne. Vykonané je dôkazom aktívneho postoja a iniciatívy obyvateľov jednotlivých obcí. Gmina „gazduje“ dobre, o čom svedčí obesadenie piateho miesta vo vojvodstve. Hodnota svojpomocných prác za rok 1987 dosahuje 27 248 000 zl. teda viac, ako mali v pláne. Je to skutočne veľa. Spomeniem ešte, že tento rok o.i. odovzdajú do užívania nove školy v Rogožniku a Lopusznej, opravujú školu v Lasku.

Krempašania sú iniciatívni ľudia a vždy sa pre dobro obce snažia čo najviac vybojovať. V poslednom období ako sami tvrdia, sice neveľa urobili, ale predsa stále sa u nich niečo deje. Gminné družstvo Roľnícka svojpomoc v Krempachoch postavilo vlni v hrubom stave pekáreň a sôdovkáreň. Stavebné práce prebiehali podľa plánu a občania na stavbe veľa brigádnickej pomohli. Koncom tohto roka by už mala začať výroba pečiva. Veríme, že krempašské družstvo bude nadáľ pokračovať v práci takým tempom, ako doposiaľ. Cez vlaňajšie prázdniny sa robila oprava školy, v čom sa bude pokračovať aj počas tohtoročných prázdnin. V máji t.r. začali prácu pri regulácii potoka pozdĺž školy. Vodnú protipožiaru nádrž, ktorá sa nachádza pri škole, majú urobili na inom mieste. Aj tieto práce vykonávajú brigádnickej. Priebežne sa tiež opravuje kultúrny dom. Tento rok v ňom opravia Krempašania strechu, ktorú pokryjú plechom.

Každý rok na jar a jeseň roľníci opravujú spoločne poľné cesty. Za posledné dva roky cestári z Nového Targu vytýčili a

štrkem vytvrdili cestu od cintorína smerom ku Kramnici. V nedalekej budúcnosti ju budú asfaltovať. Samozrejme, pri tejto práci pomáhali občania. Ciasťne brigádnickej Krempašania urobili oplotenie záhrad v strede dediny. Nadáľ prvoradou úlohou pre Krempachy je však výstavba novej školy. V súčasnosti sa vybavuje investičný plán výstavby. Poznamenajme ešte, že Krempachy sa zúčastňujú súťaže o najčistejšiu obec v Novosáčskom vojvodstve.

Menej sa urobilo v minulom období v Novej Belej. Stále ak-

a stavebných materiálov. Taktiež zasahovali vo veciach, kde sa ľudom robila krivda. Žiaľ, nie všetky problémy sa podarilo vybaviť a tie budú naďalej aktuálne.

Nižnolapšanská gmina je viac ako o polovicu menšia od novotarskej a má necelých 8000 obyvateľov. Spišiaci zvolili 25 poslancov gminného národného výboru a 1 do vojvodského národného výboru, ktorý bude reprezentovať a brániť záujmy občanov tejto gminy. Po štyroch členov majú obce Nižné Lapše, Fridman a Nedeca, po troch —

be veľa pracovali brigádnickej a ich práca má hodnotu skoro 2 milióny zl. Okrem toho pokračuje výstavba cesty cez dedinu, ktorá trvá už niekoľko rokov. V uplynulom období zregulovali potok Lapšanka a spolu s cestárimi pracovali na úseku cesty od kostola ku škole. V jej výstavbe sa bude pokračovať.

Vo Vyšných Lapšoch vymalovali miestne kultúrne stredisko. Hodnota prác — 200 tis. zl. Okrem toho obyvatelia opravovali poľné cesty, priekopy a vykonali násyp pozdĺž rieky v dĺžke 1.315 metrov. Hodnota týchto prác je vyššie 3 milióny.

V Tribši medziiným opravili most cez Bialku, ako aj cestu vedúcu do Vysných Lapšov. Okrem toho zaviedli vodovodné potrubie do hostinec a začali prípravy k výstavbe detskej škôlky a telocvične.

V Nižných Lapšoch dokončili výstavbu gminného zdravotného strediska, ktoré bolo odovzdané do užívania v decembri 1986. Jeho hodnota — vyššie 22 miliónov zlотовých a zariadenia asi 2 milióny. Významným podujatím je výstavba novej školy, v ktorej sa bude pokračovať v tomto období. V roku 1985 začali tiež stavať hasičskú remízu. Gminné družstvo Roľnícka svojpomoc urobilo opravu skladov. Treba ešte spomenúť sústavné opravovanie poľných ciest, asfaltovanie cesty cez dedinu v hodnote 16 miliónov zlотовých, ako aj opravu miestnosti na pošte a výmenu telefónnej ústrednej.

V Nedeci urobili opravu elektrického pouličného osvetlenia a na Zámku zaviedli elektrický prúd a urobili cestu na nové sídlisko. Na Zámku GD opravilo potravinový stánok a v Nedeci

POKRAČOVANIE NA STR. 11

Krempašania pracujú pri regulácii potoka cez dedinu

Generálny tajomník ÚV KSSZ a prezident USA podpisujú dokument o výmene ratifikáčných listín zmluvy o likvidácii rakiet stredného a kratšieho doletu.

Prológ ozajstného odzbrojenia

V dňoch od 29. mája do 2. júna t.r. sme prostredníctvom televízie boli svedkami štvrtého vrcholného stretnutia R. Reagana — M. Gorbačov. Tentokrát v Moskve. Ako sa dalo predpokladať, toto stretnutie vodecov USA a ZSSR zatienilo všetky iné medzinárodné udalosti. Malo mimoriadny význam pre medzinárodné a najmä sovietsko-americké vzťahy. Pre to, aby veľké mocnosti spájali normálne, miestové vzťahy spolupráce a nie nedôvera a snaha o konfrontáciu.

Od samého začiatku dialóg o odzbrojení medzi oboma superveľmocami bol fažký. Po druhej svetovej vojne sa nakopilo príliš veľa politických, ideologickej a psychologických bariér. Regionálne vojny, konflikty a preteky v zbrojení nadobúdali veľký význam. V ja-

drovej dobe vojna prestávala byť nástrojom realizovania politiky a nadobúdala význam, ktorý mohol byť rozbúškou totálnej záhuby. Práve preto sa zrodil ostrý odpor proti jadrovej vojne. Nerealizovalo sa plne nové možnosti zmenšenia napätia a väčšieho pochopenia medzi národmi. V snahe o vojensko-strategickú rovnováhu sa v minulosti nie vždy využívali možnosti zaistenia bezpečnosti štátu politickými prostriedkami, v súvislosti s čím prebiehali preteky v zbrojení nad nevyhnutné minimum. Uvedomovali si to na Východe aj na Západe.

Až vlaňajší rok priniesol trochu optimizmu. Stalo sa to vďaka decembrovému vrcholnému stretnutiu vo Washingtone. V kladnom ovzduší tam urobili prvý vážny krok smerujúci k zmenšeniu zbraň IMF a nukleárnej konfrontácie. Iniciatívy Michaila Gorbačova, ktorý sa predsa stretol s Ronaldom Reaganom až štyri razy, zlomili nepriateľstvo a zmenili presidentov postoj. Ratifikáčné dokumenty o likvidácii rakiet stredného a kratšieho doletu stihli načas a na Kreml došlo k ich slávostnej výmene. M. Gorbačov oprávnenne povedal, že teraz sa začína počítať dobu odzbrojenia. Počíta sa čas štartu doby nádeje a mieru. Je to veľavrvavné. Ale rovnako dôležité je to, že možno dôjde k piatemu stretnutiu vodcov USA a ZSSR ešte pred ukončením prezidentského obdobia R. Reagana (uplyva v januári budúceho roku). Zdá sa, že môžeme očakávať zmluvu o zrušení o polovicu strategických jadrových zbraní. Počas rozhovorov v Moskve dali nový impulz aj iným plánom odzbrojenia, v tom zmenšeniu stavu konvenčných zbraní, likvidácii biologických a chemických zbraní a pod.

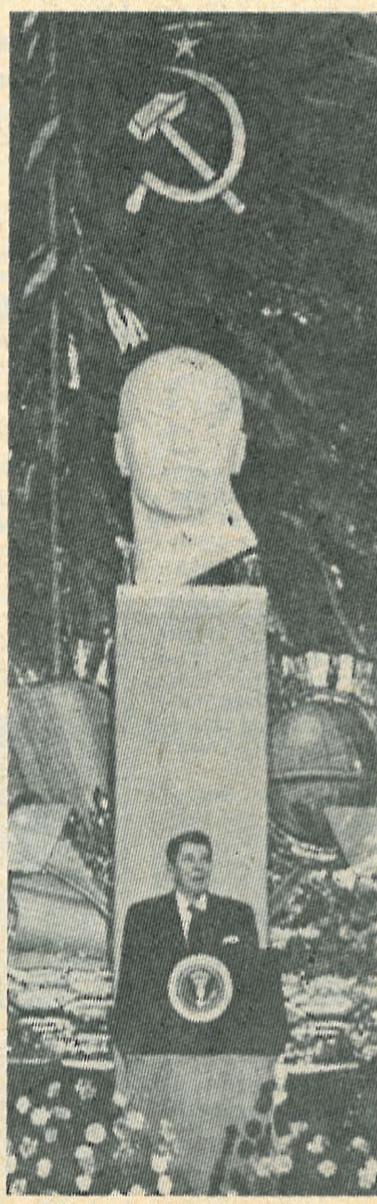
Z priebehu prerokúvaných problémov upozorňuje spokojnosť oboch strán s diskusiou o otázkach SDI a obojstranné potvrdenie možnosti redukcie strategických ofenzívnych zbraní. Keď zoberieme do úvahy mimoriadne ovzdušie moskovského vrcholného stretnutia, možno hovoriť aj o jeho výnimočnom ráze, čo aspoň čiastočne pripomíňajú snímky na týchto stránkach. Treba zdôrazniť ešte jeden, ale dôležitý prvok. Akákoľvek bola téma rokovaní, teda kontrola zbrojení, obojstranné vzťahy, ľudské práva alebo riešenie regionálnych konfliktov, vždy pri nich prevažovala vôľa oboch strán hľadať účinné spôsoby na odstránenie existujúcich prekážok. To dokazuje, že nové politické myšlenie sa stáva nevyhnutou požiadavkou súčasnosti a už sa zakorenilo v súčasnom svete. Je hlasom nádeje.

A.CH.

Raisa Gorbačovová predstavuje prezidentovi USA jedálny listok počas slávostnej večere usporiadanej na Kreml na počesť R. Reagana a jeho manželky

R. Gorbačovová a N. Reaganová pred slávostnou večerou usporiadanej na počesť M. Gorbačova a jeho manželky v rezidencii prezidenta USA na Spasskóvskej námestí

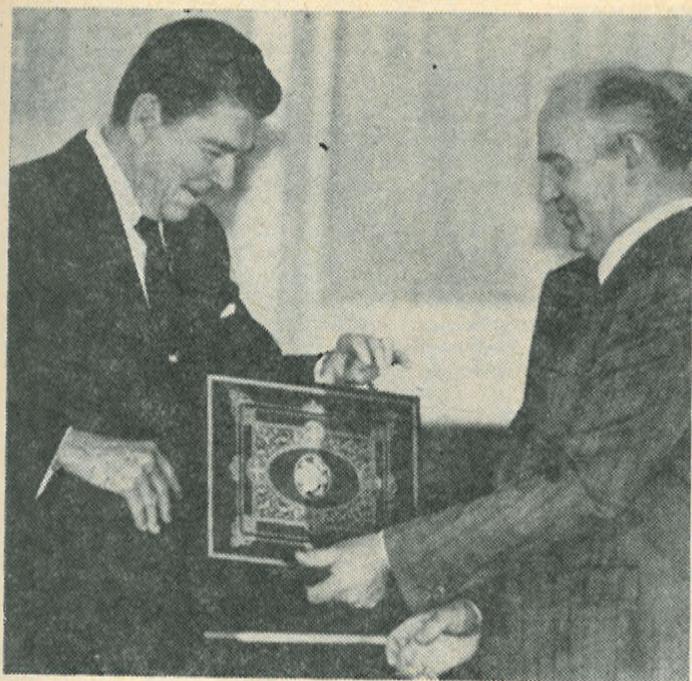

Ronald Reagan počas prejavu na stretnutí v Moskovskej štátnej univerzite M. Lomonosovova

Snímky: CAF, Reuter, UPI, AP

Prezident USA s manželkou obdivujú architektúru moskovského chrámu sv. Bazila

M. Gorbačov a R. Reagan si vymieňajú ratifikačné listiny zmluvy o likvidácii rakiet stredného a kratšieho doletu

Andrej Gromyko (sprava) a Ronald Reagan počas privítania na letisku Vnukovo v Moskve

Michail Gorbačov a Ronald Reagan na prechádzke pri Kremlí počas prestávky v rokovaniach

Ronald Reagan počas návštavy kláštora sv. Daniila v centre Moskvy

Nancy Reaganová počas návštavy v strednej škole s anglickým vyučovaním jazykom

M. Gorbačov a R. Reagan s manželkami počas rozlúčky na Kremlí

Súbor Kordoň z Malej Lipnice tentokrát predviedol program Na pastvisku

minikoncert krempašskej dychovky, ktorá sem prišla rovno z vystúpenia v Novom Targu.

Prvý sa na javisku predstavil detský súbor z Novej Belej — Malí Beľania, minuloročný víťaz prehliadky, ktorý viedie kr. Anna Majerčáková. Malí Beľania vystúpili s hrami a zábavmi na pastvisku. Bol to vydarený program. Celý čas sa na scéne niečo diaľo — spievalo, zápasilo, hralo, všetko veľmi prirodzene. Keď sa tieto deti úplne zbavia trémy a naplno sa rozsantia, ich vystúpenie bude skoro bez chýb. Toto dobré vystúpenie rozhodlo, že Malí Beľania budú reprezentovať našu Spoločnosť na Folklórnom festivale v Detve na Slovensku, kde vystúpia v detskom programe pod názvom Liesky z našej viesky.

Veľmi dobre sa tiež predstavil novozaložený súbor miestnej skupiny z Krempach, ktorý už za svoje prvé vystúpenie získal pohár Života. Je neuveriteľné, čo možno v tak krátkom čase urobiť vďaka svedomitej príprave, cieľavedomej práci a premyslenej koncepcii. Súbor založila, pripravila a viedie sotva osemnásťročná krajančica Mária Petrašková. Predviedli pekný slovenský obyčaj Ohrávanie májov, ktorý by sa nám mohol zdať už dosť všedný. Všedný však neboli. Bol veľmi dômyselné a vtipne zrežirovaný. Vtipné dialógy sa striedali s dobrým spevom, tancom a hereckým výkonom. Najdôležitejšie však bolo to, že v tomto programe bol

Spieva Cecilia Bartošová z Kičor

Ožili dávne zvyky

Už tradične v máji každého roku naša Spoločnosť organizuje prehliadku krajančských folklórnych súborov. Tohoročná sa konala 29. mája v Obecnom kultúrnom dome v Krempachoch. A hneď v úvode treba povedať, že bola veľmi vydarená. V porovnaní s predošlými dvomi ročníkmi zaznamenala výrazný kvalitatívny rast, čo zvlášť teší. Zásluhu na tom majú predovšetkým súbory zo Spiša.

Folklórnej prehliadky '88, ktorá ako všetky tohtočné podujatia, prebiehala v znamení 30. výročia časopisu Život, sa zúčastnilo päť súborov z MS v Novej Belej, Krempachoch, Nedeci, Malej Lipnici, Podsrni a spevácka skupina žien z Kičor. Hlavnou cennou prehliadky bol pohár jubilujúcej redakcie a účasť na Folklórnom festivale v Detve na Slovensku. Preto sa jej zúčastnili aj predstaviteľia Oddelenia pre zahraničných Slovákov Matici slovenskej — Viera Kantárová a zaslúžil umelec Jaroslav Ševčík.

Prehliadku otvoril a úvodné slovo vyhlásil predseda miestnej skupiny kr. František Kovalčík. Lesk tomuto podujatiu pridal aj

Prvé verejné vystúpenie nového súboru z Krempach

Ako vysoko skočím, taký veľký ľan budem mať — scénka z vystúpenia nedeckej Veselice

Na scéne súbor Vrchovania z Podsrna

Redaktor Dominik Surma odovzdáva v mene redakcie pohár Života vedúcej Márii Petráškovej z Krempach. Foto AMK

život, prirodzenosť, autentický spev a zábava. Keď súbor bude naďalej takto usilovne pracovať, má veľké vyhliadky na úspech a na to, že pôjde po stopách nedeckej Veselice.

Stály, mnohoročný účastník prehliadky — súbor Kordón z Malej Lipnice, vystúpil s ukážkami z pastierskeho života. V programe dominovali veľmi pekne spievané pastierske piesne, až kým na „pastvisko“ neprišli muzikanti. Potom sme uvideli aj oravské tance. Program bol trochu statický, avšak bezúhonný. Pripravila ho neúnavná a vždy obetavá krajančka Viktória Smrečáková.

Krajan Jozef Bonk z Podrsnia priviedol súbor s ukážkami oravských pesničiek a tancov. Je to zatiaľ iba štýri skromný súbor, veď vystupujú v nom iba štýri tanecné páry. Preto nemôže vyniknúť ani ich spev ani tanec. Je však doležité, že sa prehliadky zúčastnili. Bez častejších vystúpení sa nebudú rozvíjať.

Suverénne najlepším našim súborom je naďalej Veselica z Nedece, ktorá na prehliadke predvedla ženské fašiangové zvyky. Jej prednosti vyplývajú z nielen do detailu vypracovanej predlohy, v ktorej dominuje originálne slovo a vtipný text, ale aj priam zo sebavedomého, skoro rutinérskeho vystúpenia a pohybu členov na javisku. K tomu všetkému treba prirátať vhodne zvolené pesničky a znamenité hlasu speváčok.

Vystúpenie Veselice zakončilo tohoročnú prehliadku. Predtým však vystúpila ešte speváčka skupina krajanček z Kičor, ktoré zaspievali niekoľko pastierskych piesní, ľahvých, s ujúkaním, ktoré na Spiši nepoznajú. Vynikol zvlášť spev Cecília Bartošovej. Skupinu pripravila Kristína Gribáčová. Dve pesničky zaspievala aj Mária Petráškovičová z Krempach za hudobného sprievodu huslištú Vojtecha Lukáša a harmonikára Františka Surmu. So sólovou hrou na husliach a spevom vystúpil aj Vojtech Lukáš, ktorého majstrovská hra dokáže uspokojiť aj toho najnáročnejšieho znalca.

Okrem uvedených cien dostali súbory z Krempach, Nedece, Malej Lipnice, Podrsnia a speváčka skupina z Kičor skromné finančné odmeny.

Tohoročná prehliadka, ktorej jednotlivé vystúpenia uvádzala Jolanta Stachurská z UV v Krakove, sa konala pri preplnenom hľadisku, ako už dávno nebolo. Myslím si, že nikto nebanoval, lebo vďaka rôznorodosti programov a súborov, si každý divák priesiel na svoje. Samozrejme, Krempašanov najviac tešilo vydarene vystúpenie domáčich. Prehliadka sa sice skončila po výše dvoch hodinách, no zábava pokračovala do nočných hodín ludovou veselicou, ktorú organizovala miestna skupina.

Text a foto: DOMINIK SURMA

ÚSPEŠNÍ TRÚBKÁRI

Nečakaným úspechom dychových kapiel zo Spiša a Oravy sa skončila XI. vojvodská prehliadka dychových orchestrov, ktorá sa konala v dňoch 20.—22. mája t.r. v Dome vojska v Nowom Sączu. Všetky naše dychovky — z Krempach, Novej Belej a Dolnej Zubrince, ziskali nejaké odmeny.

Tohoročnej prehliadky sa zúčastnilo 20 dychových kapiel z celého Nowosączańskiego vojvodstva, pričom 15 dychoviek súťažilo v troch rôznych kategóriách — závodné dychovky, hasičské dychovky a dychovky, pôsobiace pri spoločenských a kultúrnych organizáciach a inštitúciach. Organizátorm prehliadky bolo vojvodské kultúrne stredisko. Patronát nad podujatím mal Vojvodský zväz dobrovoľných hasičských zborov, ktorého predseda dáva aj pohár pre najlepšiu hasičskú dychovku. Cieľom prehliadky je zvyšovať úroveň dychoviek, rozširovať hudobný repertoár, ukázať aktuálne možnosti dychoviek a umožniť im vzájomnú konfranciu a výmenu skúseností. Veľmi cenné sú aj pohovory kapelmajstrov s odborníkmi pre dychovú hudbu.

Učasť v súťaži nie je povinná. Väčšina dychoviek však využila túto príležitosť, ktorá umožňuje vyhrať dodatočné odmeny, ale zároveň dáva prehľad o aktuálnej úrovni dychovky a zaraďuje ju do vojvodského rebríčka.

Spolu s dychovkou Spoločnosti z Dolnej Zubrince a dychovkou hasičského zboru z Krempach som za zúčastník tretieho — posledného dňa prehliadky. Otvorila ho námestníčka riaditeľa vojvodského kultúrneho strediska Małgorzata Kalarusová. Po zvučke a predohre v podaní účastníkov kurzu big-bandu pri VKS, začala sa vlastná prehliadka. Sledovala ju porota pod vedením plk. Stanisława Latka z Varšavy. Druhá v poradí vystupovala dychová kapela MS KSSCaS z Dolnej Zubrince. Jej vedúcim je Eugen Kotr a dirigentom Ján Solava, ktorý dychovku od začiatku pripravuje a školi. Zubričania zahrali tri skladby — pochod Všetko pre vás, kyticu oravských melódii a pochod Štok. Je to ešte veľmi mladá a neskúsená kapela. Vlani prvýkrát mimo bydlisko vystupovala na prehliadke Spoločnosti v Jurgove. Tenoriza debutovala na vojvodskej prehliadke. Vystupovala mimo súťaže. Zatiaľ si ani na viac nemohla dovoliť. Nie som sice odborníkom pre dychovú hudbu, ale aj tak môžem povedať, že táto kapela sa musí ešte veľa učiť a cvičiť. V týchto mladých chlapcoch však drienú obrovské možnosti a ak ich neopustí chut do práce, môžu vytvoriť

veľmi dobrý kolektív. Prvý krok už urobili. Podobného názoru bola aj porota, ktorá okrem diplomu a 15 tis. zł. za účasť pridelila mladým Zubričanom pre povzbudenie aj dve trúbky — kornety v hodnote vyše 40 tis. zł. Zubričská dychovka nehrá ešte v plnom zložení (má zatiaľ iba jedného klarinetistu), no rozširuje svoj repertoár, možnože až na približne náročné skladby.

Krempašská hasičská dychovka vystupovala v súťaži ako posledná. Zahrala štyri skladby — Victoriu, Hagu, Sen lásky a Si moja. Krempašania si už niekoľkonásobnou účasťou na vojvodských prehliadkach získali dobré meno. Týmto vystúpením si ho nielen upevnil, ale aj zlepšili. Hrali veľmi dobre, isto a sebavedome a nebyli niekoľkých chyb, ktoré spôsobila tréma, kto vie... Na prehliadku však prišli s novinkou, ktorá sa páčila nielen divákom, iným dychovkám, ale aj porote, čo nakoniec bolo ich veľkým tromfom. Spolu s dychovkou, jednu skladbu zaspievali po slovensky štyri krempašské dievča — Kovalčíkové, a M. Petrášková.

V kategórii hasičských dychoviek obsadili druhé miesto za Mszanou Dolnou. Získali 60 tis. zł. a dva dychové nastroje — kridlovku a barytón. Tretie miesto obsadili dychovky z Tęgoborza a Krościenka. Krempašania teda dosiahli veľký úspech, z ktorého asi najväčšiu radosť mal vedúci a kapelník v jednej osobe kr. Ján Kalata.

Počas vyhlasovania výsledkov tohoročnej prehliadky sa tešil aj kapelník dychovky Spoločnosti z Novej Belej, ktorá vystupovala v sobotu, kr. Milan Cervas. Novobereňania sice neobsadili žiadne z prvých troch miest, avšak dostali zvláštne ocenenie vo výške 20 tis. zł. a dve trúbky. Individuálnu odmenu — 7 tis. zł. obdržal aj kapelník M. Cervas. Okrem toho každá kapela dostala za účasť po 15 tis. zł.

Vyhľásenia výsledkov prehliadky a odovzdanie odmienc sa zúčastnil nowosączański vojvoda Józef Raczka, ktorý bol darcom hudobných nástrojov a riaditeľ VKS Antoni Maleczak. Podľa slov predsedu poroty, tohoročná prehliadka dychoviek mala lepšiu úroveň ako predošlé. Zdá sa tiež, že táto forma kultúrneho a hudobného života má pred sebou svetlú budúcnosť. V jednotlivých kapelách sú mladí, ba veľmi mladí hudobníci, čo je potešujúce. Tažko si totiž možno predstaviť akúkoľvek udalosť-slávnosť na dedine, bez účasti dychoviek, ktoré sa okrem toho v našich spišských a oravských dedinách tešia veľkej obľube.

Text a foto: DOMINIK SURMA

Pamiatková snímka dychovej kapely z Krempach

Folklór prináša radosť

Folklórny súbor Šarišan z Prešova (východ Československa) rozdáva radosť už dvadsať rokov. Od roku 1979 patrí do najvyššej amatérskej A-kategórie. Na Slovensku je v nej iba osem z veľkého množstva amatérskych umeleckých kolektívov.

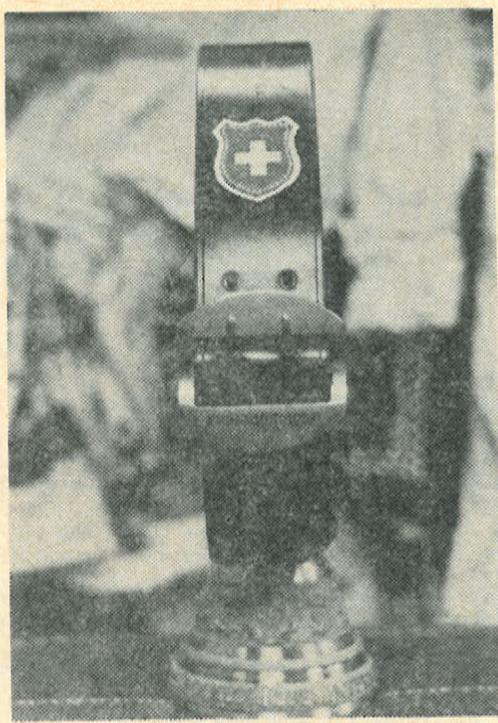
Prešovský súbor má deväťdesať členov. Repertoár jednotlivých umeleckých programov pozostáva z tradičných piesní a tancov východnej časti republiky, oblasti, kde si ľudové umenie zachovalo bohatý ráz a príťaživosť. Program sa ustavične vylepšuje, dopĺňa o nové, dokonalejšie i zaujímavějšie tanecné a spevácke prvky. Dbá sa i na autentičnosť repertoáru i oblečenie účinkujúcich.

Ani členská základňa Šarišana nie je ustálená. Mladí prichádzajú a odchádzajú. Vždy koncom roka prijímajú preto nových členov. Počet záujemcov takmer dvojnásobne presahuje počet členov súboru. Z asi stotriadväťdesať uchádzcaov vyberú tridsať. Sú to zväčša študenti a pracovníci podnikov a iných rôznych inštitúcií. Úspech jednotlivca v konkurse však ešte neznamená definitívne víťazstvo. Nasleduje totiž troj- až šestmesačná skúšobná lehota, počas ktorej sa ukáže, kto z novozískaných adeptov má predpoklady stať sa plnohodnotným členom populárneho súboru.

Aj príprava jednotlivých čiastiek programu je zložitá. Tanečníci sa schádzajú dva až trikrát v týždni a pod vedením skúseného choreografa nacičujú či vylepšujú tanečné kreacie. Speváci nacičujú raz v týždni.

Dušou známeho umeleckého telesa je jeho vedúci, muzikant Dr. Vincent Fedor. S jeho príchodom vykročil Šarišan na cestu trvalých úspechov. Súbor predstavuje svoje umenie doma i v zahraničí. Bez vystúpenia jeho spevákov a tanečníkov sa v 80-tisícovej metropole Šariša, v Prešove, nekoná už vari žiadna dôležitejšia spoločenská udalosť. Šarišan je aj vitaným účastníkom folklórnych slávností vo Svidníku a vo Východnej. Zúčastňuje sa aj významných medzinárodných folklórnych prehliadok a súťaží. Rezký tanec a ľrečitá Šarišská muzika očarili už mnoho tisíc milovníkov ľudového umenia. Doteraz absolvoval tridsať zahraničných zájazdov v jedenástich krajinách Európy a Afriky, kde získal mnoho ocenení. V uplynulom (1987) roku patril medzi hodnotných účastníkov XIII. folklórneho festivalu vo Fribourgu vo Švajčiarsku. Vo francúzskom meste Dijon sa zúčastnil 41. ročníka slávností vinobrania, kde spomedzi štyridsiatich domácich i zahraničných účastníkov získal v kategórii štylizovaného folklóru striebornú medailu.

„V súbore tančujem už šesť rokov,“ usmieva sa sympathetická účtovníčka z jednej z prešovských škôl Jana Poprendová. „Tanec mi prináša radosť, tešim sa na každé nové vystúpenie, na zážitky.“ A tých veru nebývalo málo. Najčerstvnejšie budú z bližiaceho sa májového zájazdu hudobnej zložky Šarišana do Spojených štátov. V USA súbor má dokonca menovca, ktorý tu šíri krásne ľudové piesne z východného Slovenska.

Účasť na folklórnom festivale vo Švajčiarsku pripomína získaný zvonček

Text a foto: JOZEF MULÍK (T.A.O.)

Príprava na vystúpenie

KONSTANTY ILDEFONS GAŁCZYŃSKI

Finále

To práca zrodila krásu: vodu, trstinu i sonet,
hviezdu i hrôst kopúl, mosty aj oblúk zvonu,
to prácou dláta prebudil v mramore z Pentelikonu
na partenónskom vlyse Feidias bujné kone.

Komunistický manifest ako žily zlaté
vydobylo z rudy práce odvahu, boj a vedu.
Tak novovek začal sa. Našu prácu vedú
rukou objaviteľa zákonov práce, ktorý leží v Highgate.

Spievam dni našich čias, fabrických hál, číru svetlonosnú prizmu,
kde poézia vybuchla, keď zaznel akordeón,
z obzoru po obzor, cez kontinenty, žiariac ako neón;
spievam jazmin a lásku v mestách socializmu.

Spievam spev na varšavské letisko a na krakovské,
spievam slnko a priestor zo severu na juh,
krídla, čo priliatujú, krídla, čo odlietajú
k Sofii, Prahe, Bukurešti, k Berlínu a Moskev;

aj bystré oči pilotov, aj mraky, aké len nájdete,
aj stromy miznúce, aj náhly vetra prieval
spievam, stúpajúc nahor, do mrakov, letím a spievam
zem svoju ľudovú, priateľstvo, mier a mládež;

to tebe, mier holubokridly, slúži práca tých letisk,
tebe kantaty a uhlie a lietadlá a ódy,
v tebe s oblakom hrniacej nádhery vchodi
Štúoszovo dielo do našich ulíc a deň nás zdobi a svieti.

Spievam rezbárske dielo, nech zvučí aj vo vás
nežná logika krásy a verš nech za vami kráča
jak jeseň červenolistá, otriasajúca mračná,
jeseň morská a horská, basová, sopránová.

To je čas vznešený, to úrody je doba,
rastú prístavy a plebejské piesne naše a glajchy na kominoch;
hlad, od obce do obce vandruje dedinské kino.
Traktor preváža tehly. A žaluď padá z duba.

Vek do poludnia vstúpil a z výšin svetlo kanie:
to svieti mesto mieru harmóniou ľudi a zeme.

Deň dňu pochodeň dáva a my ich stvárnujeme
jak plány technické, jak drevo rezbárove dlane.

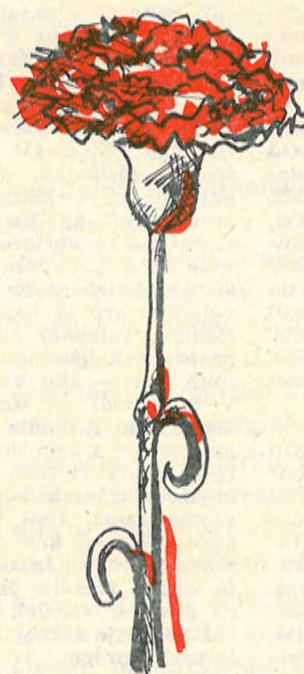
To znova po noci deň veselý sa začal,
slnce mi na stôl vstupuje a divé víno do obloka;
široko otvor okná, ramená doširoka,
pozri: jablko zreje. Do školy dieľa kráča.

Preložil: JÁN STACHO

(Z poémy Vít Stwoz)

ALENA VRBOVÁ

Venkovská

Usvit s vúní cibule v sini
Na truhle starý svíčen
V okruhu voskovice
tanec dávných žen

Den bude do naha obnažen
než vyjde slunce k výšce
Hrstka píce
na starém voziku čeká

Reka se rozpomíná na noc
Pokojné
Kdepak do daleka

Tady se ještě kosí přezrálá tráva
V lukách uvízne toulová písnička hravá
Pomalu vraci se volksý potah úvozem
V muškátech oken přečeš starou zem

Usvit s bělobou mléka
Zvoní řetězy krav
Každému příchozímu
chléb a sůl na pozdrav

SLOVNÍK ŽIVOTA (161)

VÝNIMKY Z RYTMICKÉHO KRÁTENIA (2)

6. V prípome činného príčastia prítomného -úci, -úca, -úce, napr.: vládnuci, -a, -e, pišuci, -a, -e, viažuci, -a, -e a v prípome činného príčastia minulého -vši, -všia, -všie, napr.: vyliavši, -ia, -ie.

7. V opakovacích slovesách na -ievať sa neskracieje dvojhľaska ie, napr.: trápievať, pálievať, slávievať, chválievať.

8. V príponach -ár, -áreň, napr.: mliekár, mliekáreň, poviedkár, obrázkár, bájkár, bábkkár (bábkárstvo, bábkársky).

Poznámka. — V mnohých slovach sa skracuje pred príponou -ár (-reň) kmeňová samohláska, napr.: čítať — čítareň, písat — pisár, drôt — drotár, stôl — stolár, účet — učtareň, umývať — umývareň, slovník — slovníkár, košík — košíkár, košíkárstvo.

9. V zložených slovach, napr.: tisienásobný; tisíckrát, prvýkrát; viacmiestny, jedenásťmiestny.

10. V tvaroch neurčitých zámen s časticou nie-: niekym, niečim, nieči, niečia, niečiu, niečieho, niečich, niečimi.

11. V slovách s predponami ná-, zá-, sú-: námietka, závierka, zásielka, súčiastka.

POESKY

množenie
množna
množník
množýc

SLOVENSKY

násobenie
násobenec
násobiteľ
rozmnožovať:
násobiť

CESKY

násobení
násobenec
násobitel
rozmnožovat;
násobit

množstvo	množstvo	množství
mobilizácia	mobilizačný	mobilizace
mobilizácia	mobilizačný	mobilizační
moc	moc, sila;	moc, síla;
moc silnika	množstvo	množství
moc nadajníka	výkon motoru	výkon motoru
moc nominalna	výkon vysílača	výkon vysílače
mocarstvo	menovitý výkon	jmenovitý výkon
mocarny	vel'moc	vel'moc
mocarz	silný	silný
mocarstwowy	mocnár	mocnář
mocny	veľmocenský	velmocenský
mocodawcy	mocný, silný	mocný, silný
mocować	spinomocnitel	zmocnitel
mocować się	upevňovať	upevňovať
mocz	zápasil	zápasit
moczar	moč	moč
moczopędny	močiar, trasovisko	močiar, bažina
moczowód	močopudný	močopudný
moda	močovod	močovod
modlić się	móda	móda
modliszka	modliť sa	modliť se
modlitwa	modlivka	kudlanka (zool.)
modlitebnik	modlitba	modlitba
modlitevny	modlitebná kniha	modlicí knižka
modla	modlitebný	modlitebni
na modle	vzor	vzor
modly	podľa vzoru	podľe vzoru
modniarka	modlitby	modlitby
	modistka	modistka

Scéna je jej živlom

Nedeca patrí k tým miestnym skupinám na Spiši, ktoré za 40 rokov existencie našej organizácie prejavovali najviac iniciatívy a zvlášť vynikajú v krajanskej kultúrnej činnosti. Veľkú zásluhu má na tom široký a obetavý aktív, ku ktorému patrí krajanka HELENA STRONCEKOVÁ.

Narodila sa 20. septembra 1931 v Nedeci, v slovenskej rodine Rozálie a Jána Kuželovecov. bola najmladšou a mala ešte jedného brata a sestru. Hospodáriili na nevelkom, dvaapolhektárovom gazdovstve. Otec bol želiarom na nedeckom zámku, pokiaľ existoval panský majetok. Pracoval ako vziar a k jeho úlohám patrilo i pravidelné dovážanie liehu do krčmy v Novej Belej. Keď zrušili panský majetok, Ján Kužel dosťal ako podiel jednohektárový pozemok. Prácu na gazdovstve vykonávala predovšetkým matka a deťmi. Otec pomáhal len vo volnom čase. Helena už od najmladších rokov najprv pásala husi, potom kravy a postupne s vekom vykonávala ľahšie práce. Ako sedemročná začala navštěovať poľskú Ľudovú školu, do ktorej chodila len jeden rok. Od roku 1939 sa začala učiť v slovenskej Ľudovej škole v Nedeci. Potom, od roku 1942, chodila do meštianskej v Spišskej Staréj Vsi. Po jej absolvovaní v roku 1946 začala študovať na Učitelskom ústave v Lučenci. Študovala len do decembra 1946, lebo keď na Vianoce išla domov, poľskí colníci jej vzali pripustku. Ziadne vybavovanie nepomohlo, na učitelský ústav sa už nemohla vrátiť. Zostala v rodnej obci a pomáhala rodičom na gazdovstve.

„Mala som šesťnásť rokov — spomína krajanka Strončeková, keď v Nedeci založili Spolek Čechov a Slovákov. Dobre si pamätam tie časy, ako aj prvého obetavého predsedu Spolku Jozefa Šléglu. V tom istom roku moja kamarátka Žofia Bogačíková (vtedy Krempaská) založila prvý divadelný krúžok, v ktorom som aj ja začala účinkovať. Najprv to bol len niekoľkočlenný kolektív, ktorý sa však z roka na rok rozrástal. V pädesaťtych rokoch sa do nášho divadelného hnutia zapojil učiteľ Ladislav Zvara zo Slovenska, ktorý u nás učil. Nacvičovali sme drámy i veselohry z dedinského prostredia od slovenských spisovateľov — Zenský zá-

kon, Pytačky, Kubo a mnohé iné, ale aj hry poľských autorov. Vystupovali sme nielen doma, ale aj na rôznych prehliadkach, ktoré organizovala naša Spoločnosť a iné organizácie. Boli sme s predstavením pákrát na Slovensku. Veľmi milo spominam na naše prvé vystúpenia v niektorých miestnych skupinách na Spiši. Stačilo zapriahnuť kone do voza či saní a išlo sa po dedinách. Podmienky boli skromné, ale zato bohaté zážitky. Keď vedúca Žofia Bogačíková v roku 1972 založila folklórny súbor — dnes Veselica — hned som bola jeho členkou. Teší ma, keď nacvičujeme nový program, vtedy naša „veľká rodina“ je vo svojom živle. Svoj život si už ani neviem predstaviť bez divadla a súboru, určite by mi niečo chýbal.“

V roku 1950 začala pracovať ako inštruktorka tzv. Služby Poľsku v Czorsztyne. Od roku 1953 bola zamestnaná v Gminnom úrade v Nižných Lapšoch, kde pracovala najprv v evidenčnom oddelení potom v matričnom úrade, ktorého bola vedúcou dvadsať jeden rokov. Od roku 1983 je na zasluženom dôchodku, ale naďalej pracuje na pol úvazku v matričnom úrade. Ako spomína krajanka Strončeková, nedá sa ani zrátať koľko občianskych sobášov udelať za više 30 rokov práce, koľko pripravila zlatých a strieborných svadieb. Počas každých volieb, ktoré sa konali v Poľsku, vždy bola členkou volebnej komisie. A predsa okrem pracovných povinností, ktoré plnila svedčomité, má — ako každá žena — aj rodiné. V roku 1961 sa Helena vydala za Valentána Strončeka. Pribudla jej robota na 1,20 ha gazdovstva a samozrejme radosti, ale aj starosti okolo štyroch ratolestí. V roku 1966 manžel od nich odišiel. Helena zostala na všetko sama. Deti boli malé, a tu čakalo gazdovstvo, aj keď nevelké, a práca v matričnom úrade. Je naozaj obdivuhodné, ako to všetko zvládla. Mohla to dokázať len silná povaha. Napriek všetkému, vždy si našla čas na svoje záľuby, činnosť v súbore a spoločenskú prácu.

S úsmevom na tvári hovorí: — „Musela som. Veľa mi pomáhali deti. Snažila som sa im všetkému naše slovenské národné povedomie, aké som aj ja dostala od rodičov.

Myslim si, že som z nich vychovala dobrých ľudí. Dnes sú už dospelí. Najstaršia Mária skončila strednú odbornú školu, začala si už vlastnú rodinu a žije v Kraske. Marta je absolventkou Nadstavbovej školy predškolskej výchovy v Rabke. Najprv učila v základnej škole a teraz je riaditeľkou Detskej škôlky v Nedeci. Helena po skončení strednej odbornej školy pracuje v obuvníckom kombináte v Novom Targu. Syn Valent zostal doma na gazdovstve. Momenálne je na vojne. Teší ma, že všetci traja sú členmi našej Veselice.“

Krajanka Helena Strončeková je členkou našej Spoločnosti od jej založenia. Viackrát bola delegátkou na zjazdoch. Je tiež od začiatku čitateľkou Života a je dlhorocnou dopisovateľkou. V dopisovateľskej súťaži o Zlaté pero získala niekoľkokrát odmenu. V posledných rokoch plní zároveň funkciu podpredsedníčky miestneho krúžku vidieckych gádziniek. Za svoju obetavú dlhorocnú prácu získala viaceré vyznamenania, pochvalné uznania a medaily. Pred dvomi rokmi jej udelení Galaviersky kríž Radu obrodenia Poľska. Je taktiež nositeľkou medaily Za zásluhy pre KSSCaS.

Čo hovoria o Helene vlastné deti? — „Mama nám vytvorila ozajstné tepié a milé rodinné hniezdo. Samozrejme, že niekedy sa na nás nahnevá, trochu pokričí, ale vždy je to nás verný priateľ. Poradi, pomôže, jednoducho je nám spolu dobré.“

ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

L'UDIA • ROKY • UDALOSTI

VZNIK ČESkoslovenska

Pred sedemdesiatimi rokmi sa rozpadla habsburská monarchia a vznikla Československá republika. Národy strednej Európy, medzi nimi aj národ český a slovenský, vstúpili do novej etapy svojich dejín. Stalo sa tak na konci najväčšej a najstrašnejšej vojny, akú doposiaľ Ľudstvo poznalo. Ale habsburskú monarchiu neznčila iba vojna. Sily, ktoré viedli k jej rozpadu, pôsobili skôr ako padli prvé výstrely veľkého vraždenia.

Logika dejín viedla v 16. storočí k zjednoteniu stredoeurópskych krajín a národov pod habsburským žezlom — predovšetkým potreba obrany proti tureckej expanzii. Avšak turecké nebezpečenstvo zmizlo a habsburská riša nenašla nové historické poslanie. Nestala sa jednotným a moderným štátom. Ostávala skôr konglomerátom zemí a národov, spojených predovšetkým vládou a záujmami dynastie. Nevytvorila sa žiadna „rakúsko-uhorská národnosť“, rišu totiž obývali Nemci, Maďari, Česi, Slováci, Poliaci, Ukrajinci, Srbi, Chorváti, Slovinci, Rumuni, Taliansi a ďalšie menšie národnostné skupiny. Tým vznikli predpoklady pre vznik národnostnej otázky, ktorá sa stala klúčovým problémom habsburskej monarchie.

Rakúsko-uhorské vyrovnanie po prehranej vojne s Pruskom v roku 1867 neznamenalo len počiatok ústavného života, ale aj rozdelenie politické moci v monarchii medzi vládnucé triedy dvoch privilegovaných národov: nemeckej buržoazie v západnej časti monarchie a maďarských veľkostatkárov vo východnej časti. Tento nemecko-maďarský „dualizmus“ bol neprirozený: slovanské a románske národy, ktoré tvorili väčšinu obyvateľstva monarchie a ktoré v niektorých prípadoch, napr. českého národa, dosiahli aj prvoradú hospodársku silu, boli odsúdené k politicky druhoradej úlohe. Národnostných otázok bolo v habsburskej monarchii toľko, koľko národov ju obývalo.

Od posledných rokov 19. storočia vošli do tak aktuálneho štadia, že obrozovali fungovanie habsburského súštatia. Kríza dosiahla dualistické usporiadanie štátu: počas jednej o vyrovnaní medzi Viedňou a Budapeštou zašla situácia tak ďaleko, že hrozil vojenský zásah v Uhorsku. Medzi oboma polovicami říše existoval prikry rozdiel nielen v úrovni hospodárskeho rozvoja, ale aj v politickom systéme. Striedali sa vlády, vačšinou bolo ohromené fungovanie parlamentu a ra-

dy zemských snemov. Vo vládnúcich kruhoch sa prejavovala snaha vládnúť neparlamentárne, pomocou cisárskych a vládnych náriadení — absolutisticky.

Prejavy krízy a rozkladu politického systému habsburského súštatia, akútlosť jeho početných národnostných otázok, boli tak zrejme, že od počiatku storočia sa stretávame s častou mienkou, že habsburská monarchia neprežije smrt cisára Františka Jozefa I. (cisár 1848—1916). Tento pocit hľbokej krízy a bezvýchodiskovosti sa odrážal aj v súdobej beletrii a prenikal do myšlienia politikov všetkých národností a najvyšších rakúskych státnikov, vrátane členov habsburskej dynastie.

Pokračujúca a prehlbujúca sa kríza habsburskej monarchie viedla k tomu, že v jej vplyvnych kruhoch (zahraničná politika, armáda, aristokrácia) sa zosilňovala tendencia túto krízu „riešiť“ pomocou vojny, napr. proti Taliansku, Srbsku. Napriek tomu pre silnejšieho spojence — Nemecko bol práve rozklad habsburskej monarchie jedným z dôvodov pre urýchlené rozpútanie vojny — mala sa začať skôr, ako sa monarchia celkom rozloží. Svetová vojna vznikla v dôsledku vyvrcholenia imperialistických rozporov. Priamu zodpovednosť za jej rozpútanie nieslo však Nemecko a Rakúsko-Uhorsko. A priamy podnet k vojne — provokatívne ultimátum Rakúsko-Uhorska Srbsku — bol dôsledkom hľbokej vnútornnej krízy habsburskej mo-

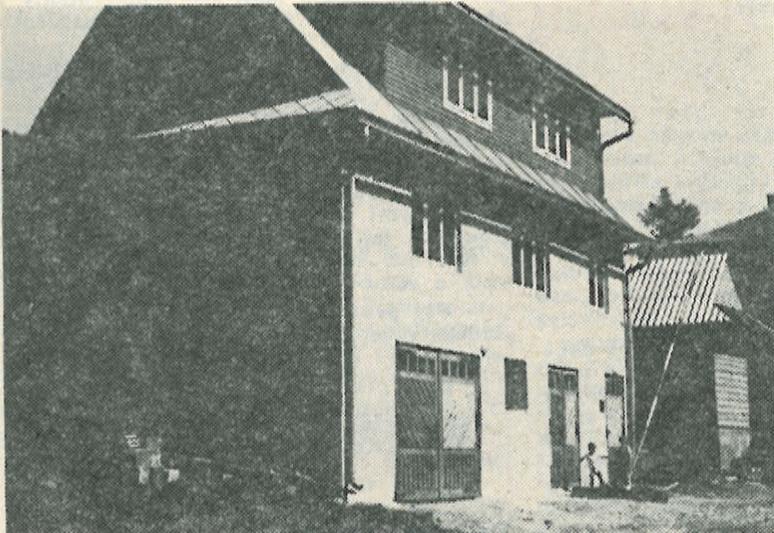
Veľa či málo?

DOKONČENIE ZO STR. 3

obchod. Nedečania taktiež vymaľovali miestny kultúrny dom, opravili cestu cez obec a priečupy a vyasfaltovali cestu za vodou v hodnote 8 mil. zl. Po diel brigádnych prác dosahuje asi 1.5 mil. zl.

V Kacvine gminné družstvo odovzdalo v roku 1986 do užívania nový obchod. V roku 1985 začali stavať hasičskú remizu. Stavba prebieha dosť pomaly, mali by ju dokončiť v tomto období. Okrem toho opravili most v hodnote vyše 500 tis. zl. Najnaliehavejšou otázkou v Kacvini je aktuálne výstavba novej školy. Prípravy knej, vybavovanie dokumentácie a zhromažďovanie materiálov trvá už mnoho rokov. Je už načase začať skutočne budovať.

Hasičská remiza v Lapšanke

Vo Falštine založili elektrické osvetlenie a vymaľovali remízu. Opravili 350 m cesty cez dedinu a začali robí dokumentáciu na vodnú protipožiarnu nádrž.

Vo Fridmane občania svojpo-mocne urobili hlbinnú studňu v hodnote 170 tis. zl. a zregulo-vali potok cez dedinu. Opravili cestu okolo kaštieľa a položili vrstvu asfaltu na gminnej ceste v hodnote 10 mil. zl. Vypraco-vali dokumentáciu a investičný plán na výstavbu nového zdra-votného strediska.

Nižnolapšanskú gminu začínajú čoraz častejšie navštěvovať turisti. Aj tu sa prikladá význam ochrane prírodného prostredia. Ako z uvedeného vidno, niečo sa tu robi. Ale či je to veľa alebo málo, nech posúdia sami čitatelia.

Text a foto:
ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

Prvá budova Matice slovenskej v Martine, v ktorej bude expozícia Pamätníka slovenskej literatúry

V auguste 1919 Matica „vzkriesená vítala vzkriesený národ“ a pre jeho blaho dala sa do práce. Na báze spolkovej činnosti sa snažila obsiahnuť vedu, umeleckú tvorbu, kultúrno-osvetovú prácu, vydavateľskú činnosť i ochotnícku umeleckú tvorivosť. Pokračovala v zbierkovej činnosti, suplovala nejstvujúcu akadémiu vied a veľkú pozornosť venovala starostlivosti o zahraničných Slovákov. Zložité ekonomicke, politické, kultúrne a sociálne pomery v štátne vplývali aj na matičnú činnosť. Operala sa o národné a demokratické tradície, o vlastencké čítanie slovenského ľudu. Bola spolkom, ktorý stál mimo vtedajších politických zoskupení. Hoci sa nevyhla niektorým omylom a kolísaniam, vďaka svojej orientácii na službu kultúrnym potrebám slovenského ľudu odolala pokusom buržoázie dostať ju do svojho ideologického područia. Nepodarilo sa ju politicky zneužiť ani za slovenského štátu. Pokroková činnosť Matice slovenskej sa prejavila v najťažších chvíľach národa — v čase nástupu fašizmu a v Slovenskom národnom povstani, v ktorom sa zúčastnilo z jej 102 zamestnancov 53 pracovníkov. Po oslobodení široko rozvinula svoju činnosť — dosiahla vyše 103 tisíc členov organizovaných v 1200 miestnych odboroch, vydávala 16 časopisov a zborníkov, založila Hviezdoslavovu knižnicu a iné.

narchie, plodom pochabej predstavy, že túto krízu možno prekonáť vojnovým dobrodružstvom.

Ak nemecký kancelár Bethmann-Hollweg označil svetovú vojnu za osudový boj medzi germánstvom a slovanstvom, bolo to celkom iste úplne falošné. Stačí pohľad na obe imperialistické skupiny: čo bolo slovanského na Anglicku a Francúzsku a neskôr Taliansku, USA, Japonsku atď. po strane Dohody? A čo bolo germánskeho na Maďaroch, Turcích a Bulharoch po strane centrálnych mocností? Napriek tomu takáto charakteristika, ktorá bola veľakrát opakována, vyjadrovala istú skutočnosť: nemecký nacionálizmus v Rakúsko-Uhorsku považoval vojnu za príležitosť, aby „vyriešil“ narodenostné otázky a to cestou útoku najmä proti slovenským národom ríše.

Vojnové diktátorské Rakúsko považovalo český národ a českú politiku otvorené za nepriateľa. Rakúski generáli podielali mienku nemeckých nacionalistov, že zmýšľanie českého národa, najmä jeho inteligencie a politikov je protištátne a že sú teda namiesto tvrdé „výchovné“ represál. Teoretická ideja predvojnového Rakúska, že má byť domovom rovnoprávnych národov, bola zanechaná. Nové Rakúsko malo byť štátom s jasou nemeckou vládou a sociálny, kultúrny a politický vzostup českého národa, dielo posledného storočia, mal byť anulovaný.

V júli 1915 bol vypracovaný program pre stavby Rakúska, ktorý sa stal — po ďalšom zostrení — oficiálnym programom nemeckých buržoáznych strán, známy pod názvom „Veľkonočný program“ (Osterbegehrschrift) a mal oficiálny názov „Požiadavky rakúskych Nemcov o novom poriadku po vojne“.

Veľkonočný program zreteľne odráža vplyv Neumannovej „Mitteleuropy“. Táto kniha nemeckého novinára vydaná v roku 1915 predstavuje plán nemeckej ekonomickej, ale v dosledkoch aj politickej a vojenskej hegemonie v Európe. Jadrom nemeckej moci sa mal stat tesný vojenský, politický a colný spolok Nemecka a Rakúsko-Uhorska. Nemecké národy obývajúce „strednú Európu“ by strátili akúkoľvek politickú subjektivitu a stali by sa etnickými skupinami, akousi folklórnu rezerváciou.

Pred vojnou sa česká politika usilovala o splnenie svojich cieľov na pôde habsburskej monarchie. Usilovala sa o jej demokratizáciu a federalizáciu. Vypuknutie vojny predstavovalo krach tejto politickej koncepcie. Predvojnové Rakúsko prestalo existovať a bolo len logické, že na národné ohrozenie verejnosť reagovala protihabsburským postojom. Prejavil sa mnohostranne: protirakúskymi a protivojnovými demonštráciemi vojakov odchádzajúcich na frontu, dezerciami, dobrovoľními prechodmi do ruského zajatia, neochos-

tou upisovať vojnové pôžičky, šírením protirakúskych tlačív a pod.

Ceská politika, zmätaná mohutnosťou vojny a perzekúciami, pováčsine reagovala passívou či vyčkávaním. Od začiatku vojny sa však vytvorila aj zásadná opozícia, ktorá si vytvárala za cieľ rozbitie Rakúsko-Uhorska a vytvorenie samostatného československého štátu. V decembri 1914 emigroval šesťdesiatstriedy profesor pražskej univerzity a vodca malej realistickej strany T.G. Masaryk. V zahraničí sa postavil na čele Československej národnej strany, ktorej ďalšími členmi boli Eduard Beneš a Milan Rastislav Štefaník. Cieľom Masarykovej emigrácej akcie bolo získať vlády dohodových štátov pre rozbitie Rakúsko-Uhorska a vytvorenie samostatného československého štátu. Dlhohodinové úsilie bolo neúspešné. Francúzsko, Anglicko a USA pokladali habsburskú ríšu za súčasť európskej rovnováhy, za protiváhu Nemecka a Ruska, boli proti „balkanizácií“ strednej Európy. Celý rok 1917 a prvé mesiace roku 1918 boli v znamení mnohých pokusov o separatný mier s Rakúsko-Uhorskou. Keby sa vojna skončila do jarných mesiacov roku 1917 kompromisným mierom, nielenže by nevznikol československý štát, ale Čechov a Slovákov, tak isto ako iné národy, by v habsburskej monarchii očakávali zostrený teror a perzekúcie.

Doc. dr. JAN GALANDAUER, DrSc.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Staré lidové zvyky na festivalu PZKO v Třinci. Snímek: Ing. Otto Szlauer

Jak žijí Poláci...

Mnozí mi přátelé, členové Kulturně společnosti Čechů a Slováků v Polsku se mne při mých návštěvách ve Varšavě, Krakově i obcích kolem Nového Targu i v Zelově ptali, jak žijí občané polské národnosti v naší zemi, Československé socialistické republice. Moje vědomosti o této problematice jsou kusé a proto jsem se obrátila na osobu nanejvýše povolanou, vedoucího tajemníka Polského svazu kulturně osvětového WŁADYSŁAWA ORSULIKA a ptala jsem se:

— V Československu žije několik desítek tisíc občanů polské národnosti. Některí z nich se sdružují ve svazu, jehož jste představitelem. Kdy byl tento svaz založen, jaké má poslání a kolik členů?

— V Československu žije v současné době asi 80 tisíc občanů polské národnosti, z toho 56 tisíc v Severomoravském kraji. Pro jejich kulturně společenské vyžití byly v roce 1947, hlavně zásluhou aktivity představitelů Komunistické strany Československa v tehdejších státních orgánech, založeny čtyři organizace, a to Polský svaz kulturně osvětový v okrese Karviná a Český Těšín, dnes Frýdek-Místek, a Sdružení polské mládeže, také samostatné pro oba okresy. Zprvu došlo ke spojení okresních organizací PZKO v jeden celek, pak se mládežnická organizace připojila k Československému svazu mládeže, současně však mládež začala aktivně pracovat v PZKO. Dnes má nás svaz téměř 24 tisice členů.

— Ve kterých městech především žijí občané polské národnosti a jaké mají podmínky pro práci a kulturní vyžití?

— Naši občané žijí především v okrese Karviná a severní části okresu Frýdek-Místek. V těchto okresech jsou 93 místní skupiny PZKO, pouze jediná je mimo ně — v Ostravě. Hlavní střediska, kolem nichž jsou organizovány tzv. obvody PZKO, jsou Bohumín, Orlová, Karviná, Havířov, Český Těšín, Hnojník, Třinec, Bystřice a Jablunkov. Podmínky pro kulturní činnost si už ve většině obcí naši členové vytvořili sami, že budou postavili nebo adaptovali vlastní kulturní domy. V současné době má vlastní budovy 28 místních skupin, dalších 47 má vlastní klubovny ve větších objektech, ostatní však mají téměř bez výjimky možnost působit např. v agitačních střediscích, klubovnách jiných organizací apod.

— Jaká mají povolání občané polské národnosti? Jsou zapojeni i do veřejných funkcí a zastoupeni ve státních orgánech?

— Občané polské národnosti jsou z hlediska pracovního zarazeni stejně jako ostatní občané tétoho okresu zaměstnáni na sachrách, v hutích; chlubíme se tím, že řada z nich má vysokoškolské vzdělání a zastává významné funkce. Jsou mezi nimi na příklad ředitelé podniků, významní vědci, umělci (kví příkladu národní umělec Bohdan Warchał) a jiní. Máme své zastoupení ve všech orgánech, naši občané mají své reprezentanty v obou sněmovnách Federálního shromáždění i v České národní radě.

— Navštěvují jejich děti školy s polským vyučovacím jazykem?

— Naše děti navštěvují základní školy s polským vyučovacím jazykem ve většině obcí, případně dojíždějí do větších středisek; v Českém Těšíně je i polské gymnázium z tzv. celkoványmi třídami v Orlové. Polské třídy jsou pak ještě na střední průmyslové škole v Karviné, střední zdravotní škole v Karviné a zamědělské škole v Českém Těšíně.

— Váš svaz byl v roce 1972 vyznamenán Rádem práce. Můžete definovat, jaké byly podněty pro státní vyznamenání?

— Rád práce byl předán svazu v roce 1972 u příležitosti 25. výročí založení PZKO za dlouholetou aktivní politickovýchovnou činnost při výstavbě socialismu v ČSSR.

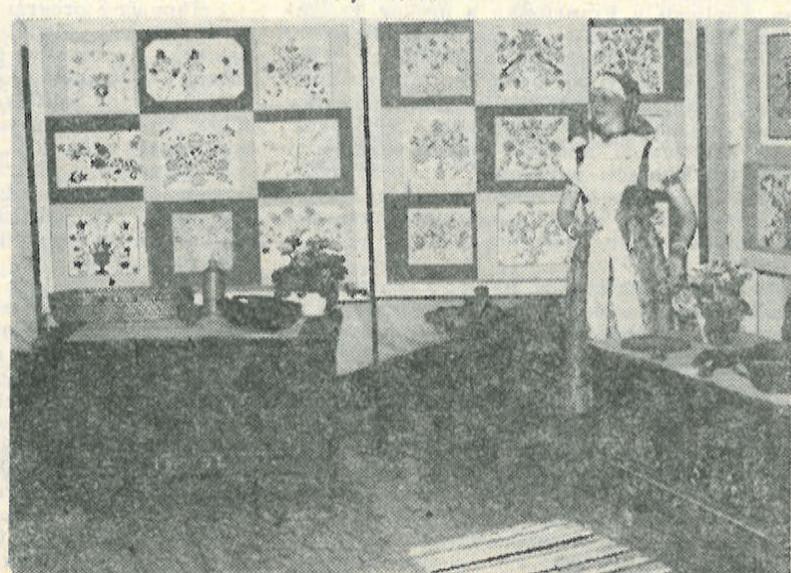
— Sídlo vašeho svazu ve městě Český Těšín je střediskem života občanů polské národnosti. Vychází tam i váš tiskový orgán Zwrot. Jak často vychází, v jakém nákladu, jaké má zaměření?

— Časopis Zwrot vychází v Českém Těšíně od roku 1949 jako orgán svazu. Jeho úkolem je pomáhat v rozvíjení svazové činnosti, publikovat články o práci místních skupin, seznamovat čtenáře s výsledky práce vědců a umělců, působících v odborných

Sbor „Lira“ z Karviné-Darkova. Snímek: Czesław Góral

Tradiční výstava lidových krojů a předmětů během „Dni folklóru“ v Jablunkově. Snímek: Rudolf Fierla

Jeden z téměř třiceti nových domů PZKO v třinecké čtvrti Guty. Snímek: Franciszek Balon

sekých u hlavního výboru PZKO. Zwrot vychází jednou měsíčně v nákladu 4250 výtisků, asi 150 kusů posíláme do zahraničí. Zwrot má čtenáře nejen u nás, ale i v Polsku, Německé demokratické republice, Švédsku, Velké Británii, Německé spolkové republice, Francii, Austrálii, Brazílii, Kanadě a dokonce i v Africe.

— Vydává vás svaz i knihy a publikace? Jaké a kolik do roka?

— Náš svaz sám knihy nevydává, spolupracuje však s ostravským nakladatelstvím Profil, ve kterém ročně vydává (kromě periodika Kalendár Šlaski) ještě několik knih polských autorů. Ve vlastní režii vydává náš svaz drobně brožované publikace, jejichž autory jsou folkloristé a historici, občas i členové jiných sekcí. Bývají to tři až čtyři ročně.

— Děkuji za rozhovor a přeji Polskému svazu kulturně osvětovému mnoho zdaru v jeho záslužné práci.

Připravila
HANA VONDRAČKOVÁ

Gymnastická skupina na festivalu PZKO
Snímek: Piotr Wojoczek

Clenky klubu si krátia voľnú chvíľu ručnými prácami. Foto: V. Rudnický

Mladost' na staré kolená

Na slovenskom vidieku to bolo kedysi tak: vo sviatok i v obyčajný robotný deň, keď sa skončila práca aj v domácnosti, vyšli ľudia podvečer na priedomie. Posediel trochu, oddýchnut si, pozhvárať sa so susedom, pozdraviť okoloidúceho, dozviedieť sa, čo je v dedine i okoli nového. Ženy sa v zime schádzali po večeroch pri ručných prácach, na priadkach, pri páraní peria.

Pravda, takto to bývalo pred desaťročiami, keď bol iný spôsob života. Neskôr mestá začali „vyfudňovať“ vidiek a mladí z dediny odchádzali za prácou do rozvíjajúcich sa priemyselných centier. V novom prostredí začínali žiť po novom. Často v anonymite, bez kontaktov so susedmi. Ti mladší v produktívnom veku, žijúci v kruhu vlastnej rodiny, si to možno ani nastačia uvedomovať. Deň im vyplňia povinnosti v práci, po nich domácnosť, výchova a starosť o deti... Ale keď pominú pracovné povinnosti a človek sa ocítí na dôchodku, keď deti aj vnúčence „povyletujú“ z rodiného hniezda a keď človek strati aj celoživotného partnera, sú dni až príliš dlhé, staroba neobyčajne smutná a samota priam nezneseitelná.

Clovek potrebuje vedla seba iného človeka a jeho blízkosť mu je vzácná najmä v starom veku. Toto z povahy a zvykov obyvateľov niekdajšieho slovenského vidieka zostało, i navzdory zmenenému životnému štýlu, u dnešných obyvateľov a dedín na Slovensku. Neradi bývajú sami. Preto, ale nie len preto sa starí ľudia, začali schádzať v kluboch dôchodcov.

Jeden z takýchto klubov je aj na sídlisku Družba v Banskej Bystrici. Na prvý pohľad je tato časť 80-tisícového mesta ešte mladá. Väčšinu obyvateľov naozaj tvoria mladí ľudia. Ale predsa je už dosť i takých, čo tu prežili väčšiu časť života, vychovali tu deti a dožili sa staroby. Zvykli si na svoj domov, ku ktorému dnes neodmysliteľne patrí aj ich klub. Má okolo 150 stálych členov, ale dvere doň sú otvorené každý penzista, ktorý na ne zaklopí. Mne cestu do tohto klubu ukázala náhoda a — pieseň. Počula som peknú starodávnu melódiu, čo vyletovala z pootvorených okien na ulicu. Akosi mimovoľne som sa vydala za jej ozvenu a prišla som ku vchodu označeného tabuľkou: klub dôchodcov.

Dvere boli dokorán, v miestnosti zo tridača starších žien. Viacerým sa v rukách mihalo ihlice a háčiky, ďalšie ihľou a níťou „čarovali“ na kúsku plátna. Medzi nimi aj

najstaršia členka, 88-ročná Mária Kováčiková, ktorá sa pri vyšívani aj pri čítaní zaobíde bez okuliarov.

Takto sa tu stretávajú každý deň v týždni. Pri klube je kuchyná a jedáleň, kde pripravujú pre dôchodcov obed. Každý deň ich tu navaria okolo 250. Asi päťdesiat z nich rozvážajú dôchodcom priamo do ich príbytkov a okolo dvesto stravníkov prichádza do jedálne.

— Veď ak je človek sám, nielenže sa mu nechce varí, ale samému mu ani jest nechuti, — hovorí nejeden zo stravníkov. Takúto službu si nevedia vynachváliť. Mnohí zostávajú hneď poobede v klube a tu strávia prijemné popoludnie v kruhu susedov a známych. V klube je väčšina žien. Možno preto, že práve ženy sa dožívajú vysšieho veku a možno i preto, že ešte silnejšie ako muži pocitujú potrebu združovať sa, mať spoločnosť. Ale na partií šachu, či ku kartám si pridú posediet aj muži. Kým väčšina žien nedá odpočinúť svojim rukám a zamestnáva ich nejakou ručnou prácou, iné berú do rúk rozčítanú knihu a čítajú nahlas pre všetkých. Z času na čas si urobia výstavku hotových výšivek, háčkovanych obrusov či upletených svetrov a šálsov. Dosť času im zostane aj na iné záľuby. Agnesa Kováčiková, vedúca klubu spomína len tie najbezejšie: spoločné návštevy divadla, výlety, prednášky o tom, ako pestovať ibové kvety, zeleninu a ovocie v záhradke, besedy s lekárom o tom, ako v starobe správne žiť a chrániť si zdravie. Popravde, to, čo teraz v starobe, si nemohli mnohí z členov klubu dožiť po celý život. Zavšie si spomenú naťažké detstvo i na mladosť. Dobre, že spomienky patria minulosti, povzdychnú si pri tom s úľavou.

K najobjubenejším podujatiám patria spoločné oslavy jubilej, či sviatkov. Nikdy pri tom nechyba harmonika, pekné piesne, ba i tanec a dobrá nálada. Napríklad, Vianoce — sviatky rodiny, oslavujú v klube spoločne. Pri vianočnom stromčeku, s darčekmi jeden pre druhého. Veď sú vlastne už ako jedna rodina.

GABRIELA CHMELÍKOVÁ (T.A.O.)

Nebolo by od veci pouvažovať, či by sa aj na Spiši, Orave a v českých strediskách nedalo zorganizovať podobné kluby. Dôchodcovia z našich obcí by ich iste radi uvítali — Redakcia,

EDUARD BASS

CIRKUS HUMBERTO

(6)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Antonín Karas našel tedy v cirkuse celkem dobré bydlo, lepší, než čekal. Ale velké starosti mu dělal Vašček. Co se s Vaškem dálo, na to nechtěl Karas ani pomyslet, natož pak to vidět.

To si Karas hned první den Vaškova cvičení zaskočil k modré maringotce, aby viděl, jak to synovi jde. Ale co spařil, nad tím mu srdečku ustrnulo hrůzou. Ten Berber, ten machometán stál tam u schůdků, levou nohou měl o jeden z nich opřenu, že mu šlo stehno vodorovně. A Vašek ležel zadý přehozen přes stehno, hlava a ruce mu visely na jedné straně, nohy na druhé a ten divoch, ten násilník tiskl mu oběma rukama hrudník a kolena dolů, nic jinak, než jako by chtěl Vaškovi zlámát páteř.

„Lá iláha illáh,“ supěl přitom, neboť se opíral o hocha za všechn sil, „voilá, to to lumen... to to krupe... mašalah, kosti se lámou... klouby se vytahují... všechno bolí, já vím, já vím, mio ragazzo, jen drž, jen drž... je třeba vyloubit hřbet, la spina, celou kostru... oh, oh la vertebra... bene, bene, benissimo, ... voilá...“

Karas otec slyšel mezi těmi výkřiky jen vzlyky, vzdechy a úpění svého syna. Neviděl mu do tváře, jak je zkřivena bolestí, jak se zuby zoufale zakusují do rtů a z očí se bezděky derou slzy. Neviděl to, ale i tak se už řítil kupředu, aby to hrůzné týráni zamrazil. V tom však proti němu vyrazil Paolo. Vběhl Karasovi do cesty a volaje „Ecco, signore, ecco...“ překlopil se lehounce nazad, až ruce přišly na zem, ba až dosáhly nohou. A uchopiv nohy za lýtká, prostrčiv hlavu mezi koleny, s úsměvem začal před Karensem pobíhat a poskakovat, načež se jediným pružným vymrštěním naroval, udělal velký divadelní úklon a zvolal znovu: „Fa niente, signore Antonio, to nic není... schauen sie...“ a provedl na místě tří přemety.

Opravdu těmi kejkami zadržel Karase, že se vzpamatoval z prvního rozčilení a obrátil se, aby tu trýznivou scénu neviděl. Slíbil přece Kerholcově rukoudáním, že se nebude do níčeho plést. A konečně tu byla jedna naděje: že Vašek v poledne prohlásí, že tohle nelze vydržet.

Karas tedy odešel, ale jak mu srdce přetékalo bolem, svěřil se se svou starostí prvnímu, s kým se dostal do hovoru. Byl to náhodou pan Arr-Šehir, který přišel za Bingem, právě když mu Karas poklízel stáj. Ind vyslechl jeho stesky vážně a pozorně. A usedl mu mezi přední nohy Binga, stejně vážně a zamýšleně odpovídal moudrosti své vzdálené země:

„Vznešené věci jsou plny tajemství. (...) Moudří přijímají utrpení a stávají se moudřejšími. Viděl jsem Binga, kterak dýchal tvému Vašku do tváře a ohledával jeho ruce. Bingo vidí, co my nevidíme. Bingo ví, že Vašku nese květ lotosu. Bingo vidí, co my nevidíme. Bingo ví, že Vašku nese květ lotosu. Bingo čeká, až se Vašku přerodí. Bingo se dočká. Vašku vydrží.“

Arr-Šehir přešel do zpěvavého hlasu a slon nad ním se kolébal k jeho zpěvu. (...)

Karas cítil jakési uklidnění, ale jeho nedůvěřivý mozek mu vzápětí našepoval: „Ten ti mnoho nepověděl. Jsi zase tam, kde jsi

nemůžeš zapřáhnout klavír do menažerie. To je celá ta prasivna život a umění. Servus.“

Po těch všech rozhovorech zůstávalo to hlavní nakonec zase jen na tom, s jakou přijde Vašek v poledne. Když se Karas přihnal k osmičce, Vašek už tam seděl na schůdkách.

„Co, Vašku, Vaščku, jaké to bylo u Achmeda?“

„Dobrý, tátó,“ odpověděl Vašek s nezvyklou vážností; „půjde to.“

„A co jste cvičili?“

„Dvě hodiny mě učil dělat taneční kroky a děkovat se obecenstvu. On chce, aby to bylo pěkně provedeno, podle pravidel, a říká, že tady to nikdo neumí.“

„Ale já jsem tam ráno byl a viděl jsem něco docela jiného... jak tě lámal...“

„Tys tam byl, tátó?“ Vašek se podivil na Karase a zaostřil oči.

„Byl... a viděl...“

„Tak to tedy nesmíš. To nesmíš, tátó.“

„A proč bych nesměl?“

„Protože bys to nevydržel, tátó,“ řekl pevně Vašek a dodal: „A já to vydržím.“

Karas otec viděl, že se to něco mezi nimi vztyčilo, nějaká přehrada, a Vašek že se ocítá docela jinde, než si jeho tátá myslí. Nechtěl-li ho ztratit, musel opustit své námitky a jít za ním. Byl z toho zmaten, u srdečku mu bylo úzko samou něžnosti a lásku.

„Ale já, Vaščku...“ začal měkouunce, jako na omluvu. Vašek však hned vycítil, kam tátá míří.

„Táto!“ vykřikl ostře a pozvedl se. Ale to jen napolo, neboť v tu chvíli zasykl bolestí a sjel zpátky na stupinek.

„Hernajs,“ ujelo mu tísce.

„Tak vidiš,“ dodal tátá polohlasem.

„Já vím,“ řekl Vašek a mávl rukou. „Je to, jako bych tam u nás páčil pařezy.“

A řekl to tak, že se už Karas otec podobil. A aby ukončil tento jejich první a nejvzácnější rozpor, dodal s umělým klidem:

„Povídala paní Hammerschmidtová, aby ses u ní po obědě zastavil, že bude mít pro tebe voleček.“

Vašek si utřel hřbetem ruky nos.

„S povídaly?“

„S povídaly.“

„Fajn!“

A tak se docela věcnou záležitostí vzdolek dostali z napětí zas do všedního života. (...)

Berwitz zamířil ke stájim a zavolal si Hanse.

„Co je s Vašku? Učí se jezdit?“

„Pané řediteli, Vašku je nám nevěrný. Vašku se dal, s odpuštěním, ke komedianům.“

„Co to povídáš?“

„Ke komendantům, pane řediteli. Musím to na něho žalovat. Chyt se toho Afrikána, co vyhazuje nohami vlastní děti do vzdachu, a místo aby trpělivě jezdil, šel k němu do učení a dává si od něho kroutit tělo. A teď, co ho ten Arab tak týrá, leze na Mary jako na pec a sedí na ní jak potlučená opice. Ještě je zázrak, že má vůbec chuť jít do sedla.“

„Hlavní věc je, že neztratil chuť k jezdění. To musíme u něho podporovat. Dneska je málo lidí, kteří se dovedou zakousnout do řemesla.“

„Proto o tom mluvím, pane řediteli. (...) Co když bych pro něho připravil číslo?“

„Číslo pro Vašku?“ zvedl Berwitz obočí a podivil se pozorněji na rozohněného Hanse.

„Myslil jsem si, že by se moc libilo, kdyby po těch všech velkých číslech s hřebci a klisnami přišli najednou naši čtyři poníci ve volné drezúře a kdyby je místo pana řediteli vedl chlapec, který by byl oblečený jako velký, s cylindrem, ve fraku, v ruce bič. Já bych ty koně vycvičil a připravil...“

Berwitz ho velmi pozorně poslouchal a nyní ho vzal za rameno.

„Pamatuješ se, Hans, na tu červenou ve-

stu, kterou jsem nosíval, když jsem předváděl rapy? Tolik se ti líbila."

"Jak bych se nepamatoval. Bože, to byla vesta! Se zlatými knoflíky! Nejkrásnější, jakou jsem kdy viděl."

"Dej pozor, Hans, co ti povím. Jestli nám připravíš s poníky a s Vašku číslo, které bude mít úspěch, dostaneš tu vestu."

"Pane řediteli... ať mě hrom... ať mě Santos kopne, nebude-li to prima produkce!"

Berwitz jen kývl hlavou a zanechal Hansa v rozčíleném přemýšlení o volní drezúře šetlandíků. Prošel konírnou k vozům se zvířaty a k maringotkám. Stálo to všechno v předepsaném pořádku, takže nemusel hledat vůz, kde sídlil kulhavý Harwey. Zabouchal zvětší na dveře.

"Dobrý den, Harweyi. Potřebuji nějak adjuštovat Vašku. Ještě teď. Co bys měl pro jeho postavu?"

"Vašku... A co by to mělo být? Mám tu čtyři pážata, pak jednoho perského sokolníka... něco arabského by se dalo seřídit... ještě tu bude jeden marokánský kostým pro kluka..."

"To je to, Harweyi! Prosím hned vyzkoušet a vyžehlit. Servus."

Berwitz šel dál, měl namířeno k modré marngotce. Chtěl tam přijít nečekaně, ale jak seблиžil, nějaký umouněný kluk mezi vozy vykřikl: „Il padrone!"

A už se ozval dusot bosých nohou a ze všech stran se sbíhali Roméovi kluci, křičečci jeden přes druhého:

„In padrone! Direttore! Attenzione!"

Všichni se schumelili kolem něho, ukláněli se, mávali mu vstříc rukama. Okno vozu se otevřelo a paní Roméová, z jejíž temné tváře svítily zuby v úsměvu, se z něho vyklonila. A z pozadí vozu vystoupil Achmed Roméo a za ním Vašek.

Berwitz v duchu zaklel. Chtěl sem jen nenápadně mrknout a hrozně nenáviděl rodné styky. Ale paní Felicia Roméo již se stupovala s nemluvnětem v náruči po schůdkách a podávala mu velkým gestem ruku. Hejno jejich dětí stálo kolem a čekalo s napětím, co se z té návštěvy vydine.

„Těši mě, madam," řekl Berwitz, nutě se do úsměvu, „ale jen se prosím nijak nevyrušujte. Já se vlastně přišel jen pozeptat, jak se drží Vašku."

„O, Vašku je statečný hoch," odpovídala nadšeně Achmed. „Vašku, učiň panu řediteli velkou poklonu číslo čtyři... pravou nohou velký oblouk, táák... obě ruce spodem od tóla... ke hrudi... ven... bravo. Zrovna jsme evičeli stojku číslo tři. Chápe velmi dobře. A hlavně má trpělivost."

Berwitz se ostře podíval na hocha. Zdálo se mu, že na něm pozoruje únavu. Rozhodně Vašek nejevil onu štičí mrštnost, která se mu tak onehdy v maněži líbila. A také jeho úsměv byl trochu nucený. Petr si dovezl představit jeho stav podle zkušenosti svého mládí a věděl, jak je hochu třeba povzbuzení. Popošel k němu a položil mu přátelsky rukou na rameno.

„Tak co, Vašku, jak ti je? Celé tělo tě boli, že?"

„Boli, pane řediteli," poustal se Vašek. „Já to vím, co to dělá. Je to svinská dřina, krucityrkn, vid?"

„Hernajs, to je," pěkýval Vašek.

„Mordsetsakra dřina," řekl s důrazem Berwitz.

„Krajelement!" přitakal Vašek.

„Himlaudondonrvet," trumfoval Berwitz.

„Setsakra mordyje," přebíjel Vašek.

„A nepovolime, vid?"

„Nepovolime."

„Tak je to, chlapče, správné. Drž a nepest! Ono se to zlomí, nejednou se to zlomí a pak už to všechno půjde jak na drátkách. Chodit můžeš, jak vidím. Mám tedy pro tebe úkol. Na příští štaci se obléknes do šatů, které ti připraví Harvey, a v přestávce budeš chodit mezi obecnstvem a jedním z našich lvíčat."

„Ach, lvíčata! Já na ně zapomněl. Co dělají?"

„Mají se k světu a už musejí na sebe vydělávat. Vezmeš jedno do náruče, ukážeš je lidem, nechás je pohladit a budeš za to vybírat do talíře, na mliko pro ně a na maso. Rozumíš?"

„Rozumím, pane řediteli."

„Penize a lvíče odevzdáš po přestávce v jedničce."

„Ano."

„Tedy se drž, Servus!"

Ředitel popleskal lehce Vaška po rameni a obrátil se k Achmedovi.

„Myslete na to, Roméo," řekl mu francouzsky, „že tohoocha potřebujeme na jezdectví. Nedělejte z něho kontoristu, ale skočana. Batoude, fricassé, saut perilleux a tyhle kejkle."

„Rozumím, padrone," uklonil se Achmed, „flip, flic-flac, rondadu a tak dále a tak dále. Dám mu celou arabskou školu, abyste byl uspokojen a viděl, co dovede Achmed Roméo."

„Madam Felicia, bylo mi neobyčejným početím..." obrátil se ředitel k paní Roméové, potřásl jí rukou stejně jako manželu, a odmitnou gesty její kříky, že by měl zavítat do vozu, rychle se vrácel zpátky.

Achmedovi kluci se shrnuli kolem Vaška, plní obdivu, že on byl vyvolen mocným ředitellem, aby chodil po šapító s mladými lvy. Pro Vaška to bylo jako rosa, že mezi těmi kluky, kteří zatím ve skocích a obratech uměli daleko více než on, mohl se vypnout a vytáhnout jako hotový krotitel.

Druhého dne odpoledne vešel Vašek během představení do stanu, na sobě měl červenomodré „marokánské“ šaty, levou rukou nesl na hrudi lví kotě, pravou talíř. Jak byla ohlášena přestávka, dal se na cestu mezi sedadly. Všude byli lidé nadšeni, že vidí lví mládě, že si mohou na ně sáhnout, že je mohou vzít do náruče. A hezký kluk, který je nesl, sklizel nemensí úspěch. Ze všech stran cvrnkala do talíře mince černá a bílá. Když to pak ve voze počítali, vydala první tržba za lvíče 7 marek a 68 feniků. Ředitel Berwitz, převlečen již v perskou uniformu, s čerkeskou šavlí po boku, a rády na prsou, kývl uznale hlavou, hrábl do mincí a vyňal dvacetifénik podal jej Vaškovi: „Zde vezmi!"

Bylo to větší a suverénnější gesto, než když sultán podal Petrovi ten královský safir.

Vašek blažen běžel za Harweym, aby mu odvedl kostým. A když tátá přišel k večeři, Vašek stál na schůdkách s nataženou dlaní, kde svítil dvacetifénik.

„Hele, tátó! To jsem si vydělal!"

Antonín Karas vzal peníz, poplival jej, vytáhl modrý kapesník a minci opatrne za vázal do jeho čípu.

Vašek byl zklamán — měl tolik plánů, co si za ten dvacetifénik v městě koupí, ale tátá prohlásil, že bude potřebovat nové boty. Vašek se tedy s tím smířil, ale aspoň se pyšně chlubil Kerholcovi, Burešovi a těm druhým, že odpoledne vydělal v cirkusu dvacet feniků.

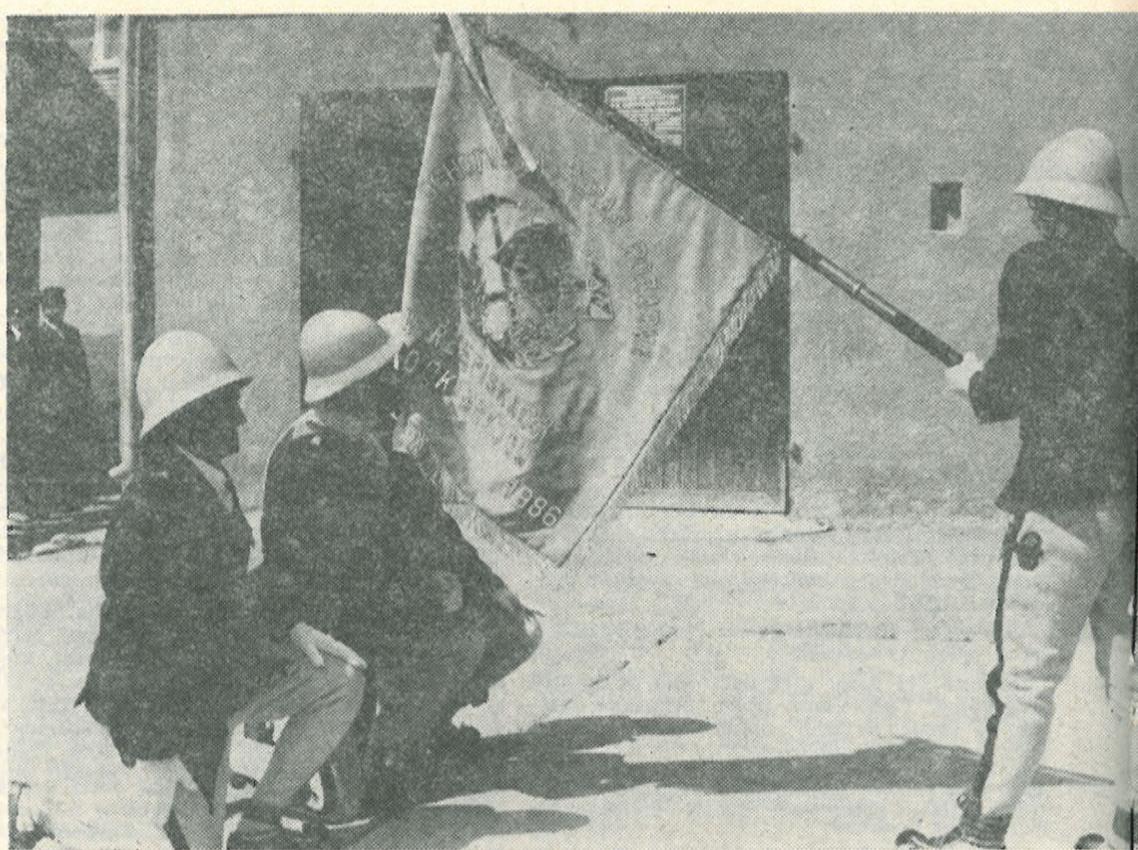
„Až přineseš dvacet marek, zaplatíš pivo," odpověděl oblíbenou průpovídou Kerholec.

Návštěva Areto Tedabona

Už druhýkrát v tomto roku som sa zúčastnil peknej slávnosti v Repiskách. V januári to bolo otvorenie miestneho obchodu a tentokrát odovzdanie zástavy dobrovoľnému hasičskému zboru.

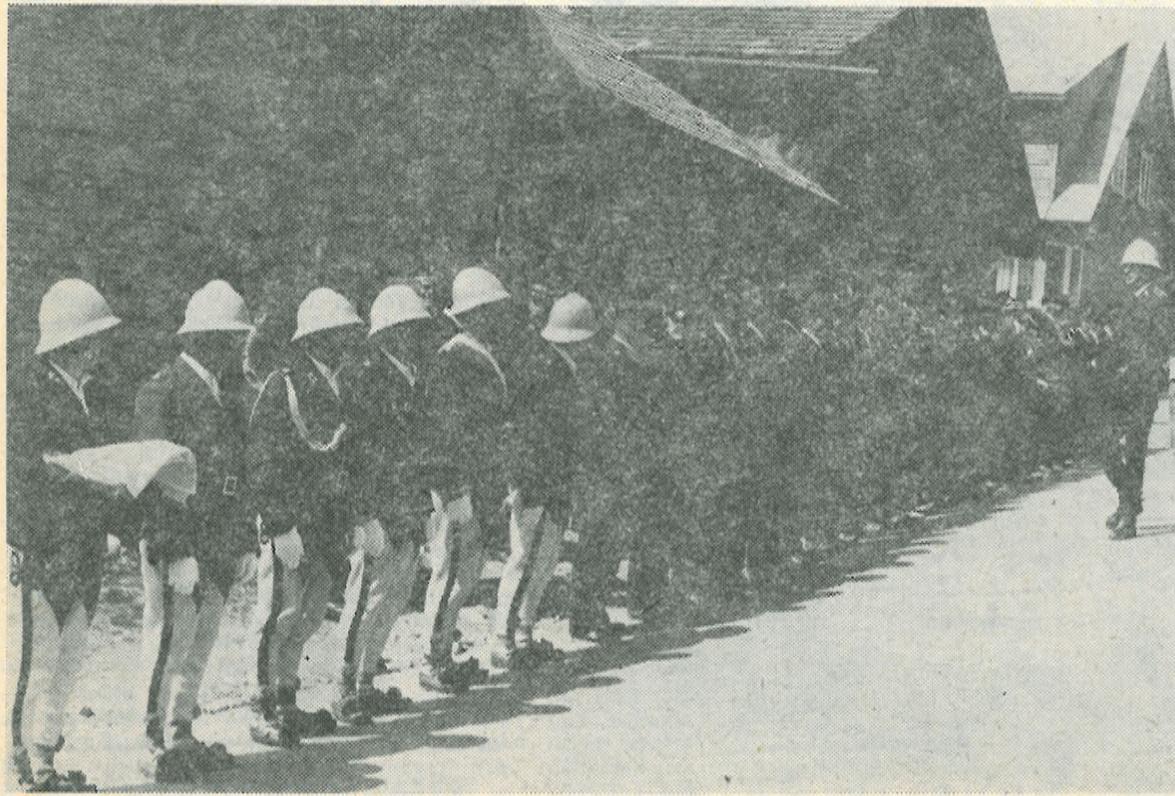
Hasičský zbor v Repiskách — Bryjovom potoku má iba 32 rokov. Vznikol s iniciatívy našich krajanov Jána Repiščáka a Jána Jurgoviana 6. februára 1956. K jeho založeniu ich prinútil sám život, keď na jeseň 1955 museli vedrami hasiť požiar u jedného z rolníkov. Prvým predsedom zboru bol Ján Jurgovian a veliteľom Vladislav Šiška, tajomníkom Ján Repiščák a pokladníkom Jozef Pluta. Na začiatku bolo vybavenie hasičov viac než skromné — ručná striekačka, 5 kusov hadic a generátor. Toto vybavenie držali u súkromných osôb — najprv u Jána Macičáka a potom u Andreja Vilka. Avšak takéto podmienky Repiščanov neuspokojovali. Začali pomyslať o výstavbe hasičskej zbrojnice. Pozemok kúpili od Heleny Budzovej, ale bol príliš malý. Preto kr. Ján Repiščák ponúkol časť svojho pozemku. Stavali začali v roku 1957. S pomocou im prišlo veliteľstvo okresného hasičského zboru, ktoré im pridelilo 20 ton cementu. Stavebný materiál dovezli hasiči, obyvatelia Bryjovho potoka a Ján i Sebastián Grocholovec z Vojtyčkovho potoka. Postavili prízemie — garáz a hasičskú izbu. V roku 1958 po obdržaní ďalšej dodávky cementu urobili strop. Jednak napriek počiatočným stavebným úspechom, ďalšiu výstavbu remízy zastavili pre nedostatok stavebnej dokumentácie a aj finančných prostriedkov. V takejto situácii im prišla s pomocou Kultúrno-sociálna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku. Výbor miestnej skupiny KSSČaS sa totiž rozhodol postaviť na vybudovanom prízemí klubovňu. Obyvatelia Repísk dali materiál — drevo a Spoločnosť hradila odborné práce a ostatný stavebný materiál. V roku 1960 bola stavba v hrubom stave hotová. Vďaka vtedajšiemu

Veliteľ Ján Trzop odovzdáva zástavu vlajkonošovi Vojtechovi Madejovi

SO ZÁSTAVOU PROTI ČERVENÉMU KOHÚTOV

Nástup hasičských jednotiek

Na slávnosť si Repiščania „požičali“ ly

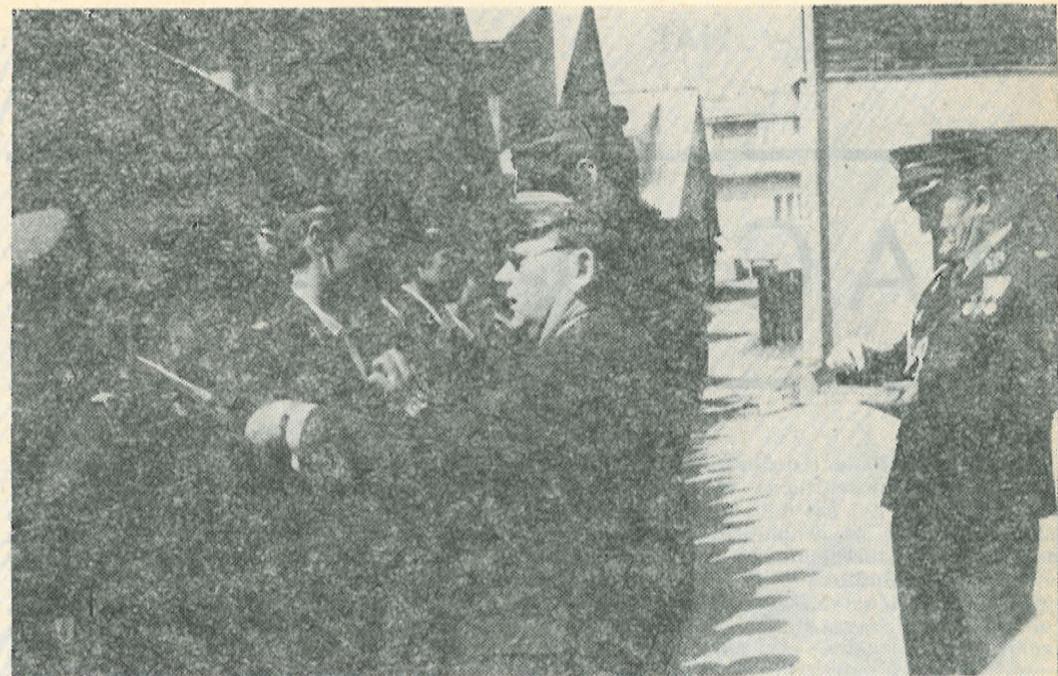
tajomníkovi Okresného výboru strany v Nowom Targu s. Alfredovi Potoczkovi, ktorý bol prítomný na obecnej schôdzi. hasiči dostali motorovú striekačku M 400 s vybavením a 30 tis. zl. na dokončenie klubovne. Rovnošatý si už kúpili za vlastné peniaze. Súkromne kúpili aj 75 m hadic. V roku 1971 z prostriedkov obecného národného výboru inštalovali na remíze sirénu. Pre nedostatok potrebného množstva vody obyvateľia osady Soltystvo spolu s hasičmi postavili v r. 1974 protipožiaru vodnú nádrž. V roku 1977 zbor dostal ďalšiu motorovú striekačku M 800 LEOPOLIA s vybavením.

V roku 1979 sa novým predsedom zboru stal Ján Šiška, ktorý sice už pekných pár rokov býva v Čiernej Hore, ale naďalej plní túto funkciu v Repiskách. Dovtedajšieho predsedu kr. Jána Jurgoviana zvolili za čestného predsedu.

Druhú motorovú striekačku M 800 dostali v roku 1980. V roku 1982 sa stal novým veliteľom po Janovi Repiščákovi Ján Trzop. V posledných rokoch obnovili hasičskú izbu, v ktorej postavili sporák a zaviedli vodovodné potrubie. V garáži dali nové okná a ometli ju. Obnovili aj klubovňu MS — spravili nové dvere a urobili drevený obklad.

V roku 1986 sa zrodil návrh, aby mal zbor v Repiskách vlastnú hasičskú zástavu. Prostredky na jej vyhotovenie dali po polovicke obyvateľia obce a hasiči, ktorí si ich aj sami zarobili. Takýmto spôsobom došlo k slávnosti odovzdania zástavy, ktorá sa konala 8. mája pred remízou v Bryjovom Potoku.

Ako každá požarnická slávnosť, aj tátu sa začala nástupom všetkých jednotiek. Na slávnosť totiž prišli nielen požarnici zo susedných obcí a gminy Bukovina Tatrzanska, ale aj z Vyšných Lapšov, Lapšanky, Tribša a Novej Belej. Na čestnej tribúne zaujali miesto — predsedu DHZ v Repiskách Ján Šiška a pozvaní hostia — tajomník Vojvodského zväzu DHZ Kazimierz Czyrnek, náčelník gminy Stanislaw Bunda. Oblastný veliteľ DHZ podplukovník Czeslaw Kosiba, predsedu gminného DHZ Józef Zubek, veliteľ gminné-

Tajomník Vojvodského zväzu DHZ Kazimierz Czyrnek odovzdáva odznak Za zásluhy pre požarnictvo

ho DHZ Tadeusz Bafia a zástupca veliteľa pohraničných vojsk v Jurgove Tadeusz Kiełka.

Ceremoniál pri odovzdávaní zástavy je doslovo zložitý, preto si ho požarnici museli skôr nacvičiť. Vďaka tomu nedošlo k žiadnym nepredvídaným situáciám. Pre zaujímavosť iba v skrátke uvediem tento postup. Najprv bola prehliadka nastúpených jednotiek, potom vztyčenie štátnej vlajky a odohranie hymny, priležitosťný prejav a prečítanie rozkazu o udelení zástavy. Potom hasičskí veliteľia nabili do drevenej rukoväte klince a náčelník gminy, ako vrchný veliteľ požarníkov na svojom území, odovzdal zástavu veliteľovi DHZ v Repiskách Jánovi Trzopovi. Tento ju potom odovzdal vlajkonosovi Vojtechovi Madejovi, ktorý ju učil bozkom a zložil prísahu, že nepoškvrnia jej

česť. Celý vlajkový sprievod potom prešiel pred nastúpenými hasičskými jednotkami, ktorých veliteľia zdravili zástavu.

Slávnosť zakončilo odovzdanie vyznamenaní pre najaktívnejších repiščanských požarníkov (2 strieborné a 10 bronzových odznakov Za zásluhy pre požarnictvo) a priležitosťných diplomov pre najzaslúžilejších Repiščanov. Zo spoločenského hľadiska sice odovzdanie zástavy hasičom nemá takýto význam ako napr. otvorenie obchodu, jednako je svedectvom mobilizácie a aktivizácie Repiščanov. Zároveň vyvracia mienku o malátnosti a malej angažovanosti obyvateľov v dnešných dedinách. Je to dôkaz toho, že aj dnes, v neľahkých podmienkach, predsa nielen treba, ale aj možno niečo robiť.

Text a foto: DOMINIK SURMA

Z kopca bolo lepšie vidieť svojich hasičov

MACOCHA

Ked' v roku Pána tisícdeväťstotridsať jeden zomerala tridsaťosemročná Mária Barancová, ostávalo po nej päť detí. A medzi nimi aj také drobné, že už drobnejšie vari ani nemohli byť. Najstarší Magda bol sice desať rokov, ale drobulinká Čiľka si odzíla pri vlastnej materi sotva šest mesiacov. Tretia Julka si užila pravej materinskej lásky čosi okolo šiestich rokov, ale Žofia v čase po materinej smrti chýbalo takmer pol roka prv ako jej uplynuli tri roky.

Jediný chlapec medzi štyrmi dievčatmi bol Maťko, ale i ten patril ešte medzi drobňau, lebo mu minulo iba osem rokov.

Sestručná Julka sa v ten nešťastný deň hrala za humnami, tešila sa vedno s deťmi, keď sa dolu nižným koncom dediny ozval tenulinký hlas zvončeka. To chlapec so zvončekom v ruke kráčajúci pred kniazom a v mŕkvom tichu oznamoval, že čochvíľa môže vyhasnúť jeden ľudský život.

"Julka, idú k vám..." nezdržalo sa ktoríesi dievča, aby nevypovedalo, čo si práve myslí. Nemýli sa, dvojčenný sprievod skončil svoju cestu za dvermi Julkinho domu. O čohvíľu ich znova otvorila Dunajova tetka, zakývala na Julku a tá sa zaraz rozbehla domov. Izba bola plná žien, viaceré z nich slzili. Potom sa jedna za druhou vytrácali na ulicu. Keď odišla aj ostatná, otec zavolaal na dcérku:

"Julka, Julka, pod' si bozkat mamičku. Ostatný raz..."

Dievča pristúpilo k posteli, ale mať sa už nehýbala, ustrnutá a nemá ležala pod prikrývkou. Iba dve veľké slzy jej stekali dolu licami. Tú čohvíľu si Julka zapamätala na celý život, obraz zamierajúcej matere nezotreli nijaké udalosti.

Mať chorela už dávnejšie, ale záver jej života prišiel náhle. Najstaršie vtedy so stárou materou robili okolo repy v Rovni. Aj ony počuli hlas zvona, ale už umieráčika, čo dával na vedomie dedine, že kto si odchádza na večnosť. Stará mať i Magda stípli, zlé tušenie sa naskrz zmocnilo ich duše. Tu zadýchčane dobehlo k nim jeden z chlapov:

"Magda, vaša mať umrela..." zavolal z diaľky. Na to sa zvrtol a uháňal nazad do dediny. Šesdesiatosemročná stará mať i Magda sa naskutku pobrali z role a horekujúc bližili sa k nižnému koncu dediny.

Na tretí deň podľa starodávnej zvyčaje bol pohreb. A taký smutný, aký dedina už dávnejšie nezažila. Stará mať, chudá a slabá, si ani nevidela zomierať svoju nevestu a z pohrebu si sotva čo-to zapamätala. Pri rakve ešte zazrela, ako jej syn vysoký statný Pavol pláče vedno s piatimi deťmi. Potom zamála a naviac sa už nepamätaťa. "Museli sme fa zaniesť ku Blahovecom a kriesiť..." dozvedela sa po pohrebe, keď po čase precítila i prišla k sebe. Ale práve tátu čohvíľa bola vlastne aj začiatkom jej konca.

O pár týždňov neskôr, čo si Pavol Baranec aj s deťmi sirotami pochoval svoju ženu a viacdeňu matku, raz jedna, raz iná žena z dediny pripominali užialenému vdovcovovi:

"Pavol, Pavol, mal by si sa oženiť!" Ten najprv iba bez slova prikývol hlavou, ale časom si aj priznával, čo si myslí:

"Ved' hej... Ale ľažko sa nájde taká, čo by ma chcela."

"A či nie si súci? Močný si, vieš robiť. Aj skúsený, roky si bol vo svete."

"Lenže mne najviac ide o to, aby nie len mňa mala rada, ale aj moje deti. Päť ich je a jedno z nich nemá ani celý rok." Ženy sa však nedali odbiť.

"Práve preto sa ti treba čím skôr oženiť, nesmieš ani deň meškať." súrili susedy i viaceré ženy z dediny. No hľadať si hned po pohrebe ženu do domu, bolo nad Pavlove sily. Darmo ho kde-kto presvedčal, že je chlapisko ako sa patri, že sa mu v skúsenostiach hocikto nevyrovnaná, keď bol aj pár rokov za morom.

"Máš dom i rúče pole," počul vše Pavol. "Uvidíš, že sa nájde, čo ťa bude chcieť."

Nedôverčivý Pavol po takýchto rečiach iba zavrtel hlavou. Nemal ani trošku chuti obzerať sa za ženami. A predsa sa užialený Pavol oženil ešte skôr ako do roka. V najťažších čohvíľach neraz prispeval pomocou dediny, nuž aj teraz. Vraj by sa treba bolo iba poohliadat a možno aj inde ako iba v rodnej obci.

"Najskôr v Dlhej Lúke, čo je najväčšia dedina na okoli," začul Pavol, ako mu radi ktoś z rodiny. Vtedy mu prišla na um Karkoškova familia.

"Hej, pôjdem k nim, azda mi poradia..." A tak aj urobil. V najbližšiu nedelu popolužní — bolo to vari tri týždne pred Vianocami — sa vybral do Dlhej Lúky i do podrobna Karkoškovicom rozpovedal, ako stojí jeho veci. A Karkoškuľa hned, ani čo by si už celú vec dopredu bola premyslela, začala:

"Zuzana Ostražická, vdova by mohla... Chlap sa jej už sotva vráti z vojny, darmo naň čaká viac ako trinásť rokov. Iba mesiac či dva žila s ním, možno by ona..." Iný z rodiny zas namietať:

"Ech, tá sotva... Dobre sa má, keď jej ide podpora po chlapovi. Ľahko si dá sama rady... Vždy bola robotná, ešte si aj pri-vyrobi."

"Ale spýtať sa môžeme... Ktože z nás vie, čo si bude myslieť."

A tak Pavol šiel, kde mu radili i tridsať-päťročnej vdove rozpovedal, čo sa stalo v jeho dome. Zuzana Ostražická sa už o všetkom predtým dozvedela, v tej čohvíľi si iba jednostaj obzerala Pavla.

"Za macochu ma pýtaš, však?" pripomenuťa mu hned z mosta do prostra.

"Najprv za ženu... Naozaj veľmi by som chcel, keby sme sa mali radi my dvaja. Ale deťom treba aj mater. Dobré sú, budú ťa posluchať. Uvidíš, že neobanuješ." A prikladal hned aj iné slova:

"Pod', môže nám byť dobre. Všetci ťa budeme mať v úcte. A veda máme dom a jesta čom robí. Deti nám budú pomáhať." Pavol mal v rodnej dedine pekné pole, kdekoľvek mu ho závidel. I o ňom sa už Zuzana dozvedela.

Ako tak Pavol predkladal nahlas, čo mal na srdeci, premeriaval si očami tridsať-päťročnú vdovicu i porovnával ju s tou, čo sa pred nedávnom pominula. Na prvý pohľad ho veľmi nepríťahovala. Bola menšej postavy a mala aj akýsi odmeranejší výraz tváre než iné ženy. Ba ani dobre nedočula, vraj španielka bola tomu na pričine. Pavol si vtedy myšľal:

"Mojej Márii sa nevyrovna, ale nech! Ak by ťa, vďačne by som si ju vzal, detom treba mater, nemôžem si veľmi vyberať. A práve teraz, keď nám z domu odišla po mesiaci ešte aj slúžka." Hned na to sa na ňu zahľadel priam prosebným pohľadom i vyslovil otázku:

"Pôjdeš, však?" Pavol medzitým dosť chytrou vybadal, že Zuzanna je žena, ktorá rada veci rieši skôr rozumom ako srdcom a že radšej dáva prednosť vlastnému úsudku ako tomu, čo jej radi svet. Ale Pavol sa jej zvidel na prvý raz. Bol iný ako ten, čo jej ho vzala vojna. Vysoká mocná postava i jemný výraz tváre ju príťahovali, z očí mu vyžarovala dobrota. V jej hľave zhmyrili v tej čohvíľe najväčkovejšie myšlienky, všetko dosiaľ zažila, vynorilo sa jej pred očami.

Nie, práve v týchto rokoch jej nebolo zle. V dome mala dostatok, mohla chodiť kdekoľvek chcela, ani jednu pút, či jarmok na okoli nevymieškala. Lenže tých detí a k tomu ešte aj starí rodičia, nedali Zuzane pokoj. Vtedy Pavol, stabyj, bol výčítal myšlienku, vyslovil slová, ktoré Zuzanu premohli svojou pravdivosťou:

"Viem, že ľažko je žiť v dome, kde je mnoho ľudí, ale horsie je človeku, keď ostanie sám. Iste si to aj ty zažila." Pavol zasiahol na najčitateľnejšie miesto ženskej duše. Zuzana to vedela i všetko skúšila, chtiac nechciať musela prikývnuť. A prisvedčila, ešte aj inakšie, Pavol vtedy počul z jej úst:

"Pôjdem za teba, dajako sa budeme opatrotovať. Aj deti ti vychovávame. Rúče budem okolo nich..."

Zuzana Ostražická sa v ten deň rozhadla:

"Radšej budem macocha ako žiť sama."

Keď sa Pavol vrátil domov, deti na jeho tvári zazreli akoby zmenu, pohyby jeho rúk a nôh zreteľne ožili, len na slová bolo treba čakať. Veľmi ľažko sa k nim odhodlával, ale napokon predsa začal:

"Deti, budete mať druhú mamičku. Bude vás opatrotovať, všetci ju musíme mať radi. V tieto dni pride k nám."

A naozaj prišla, na Luciu pred Vianocami zostala stáť na prahu izby s košíčkom v ruke. Niesla v ňom medovníčky, ktoré rada pekávala a podávala ich deťom.

"Nemusíte si ich zaraz zjesť, povešiate si ich na stromček."

Deti si premeriavalu očami ženu, ktorú nikdy nevideli, na nikoho v dedine sa neponášala, ani trocha sa nepodobala tej, čo ich navždy opustila. Všetko na nej bolo docista iné, ešte aj rečou sa od nich odlišovala. Tvár mala skôr prísnu ako lásavú a chodila, viac po chlapsky ako žensky, odmeriavala každý krok.

Po Vianociach bola svadba, šesť mesiacov po smrti svojej ženy sa Pavol Baranec oženil druhý raz. Deti sa na všetko dívali začudovanými a skôr ustrašeným zrakom, Pavol si zas jednostaj myslil, že inej cesty niesú. Ako by bol rád, keby všetko prišlo do starých koľají, keby mal veda seba znoval milujúcu ženu a deti lásavú mater.

Zuzana Ostražická nebola zlá žena, ani planá mater. To by nikto nemohol povedať, len bola iná ako ostatné ženy, a vari v nich sa nedala zrovnať s tou, čo ležala v hrobe. To vybadal Pavol i deti, a napokon aj starí rodičia. Ale nebolo sa čomu čudovali. Trinásť rokov žila sama, sama sebe si bola paňou, o nikoho iného sa nestarala, viac rokov mala iba seba samú na starosť. Deti okolo nej nikdy nebehali, jakživ nevedela ako zaobchodiť s nedorasteným drobigrmom. Keď došla zvest o nezvestnosti jej manžela, hned v prvých rokoch vojny stvrdlo jej srdce a s takýmto skôr tvrdším ako nežným prišla aj do Barancovho domu. To zaraz všetci vybadali. Deti prekvapila aj jej výčítka:

"Tie medovníčky ste nemali hned zjesť. Povedala som vám, aby ste si ich nechali na stromček."

Kresba: Areta Fedaková

„Ale keď boli veľmi dobré, nevydržali sme,” osmelila sa povedať Julka.

Ešte viac ich všetkých prekvapilo, keď v prvých dňoch spoločného života vyhlásila:

„Deti nemajú čo robiť za stolom. Nech jedia na zemi z jednej mištičky, tam majú viac miesta!“ Tak bolo zvykom po iných dedinách, pri stoloch sa v tých časoch jedávalo iba na najväčšie sviatky i pri slávnostných príležitostiach. Len Pavol, čo sa vrátil z Kanady, kadečo v dome preinčil, rušíl poriadky i zvyčaje, čo mu neboli po vôle. Ale teraz boli ticho, v prvých dňoch manželstva nechcel novej osobe v dome protirečiť.

„Ani v jedení by ste nemali preberať. Čože máme vymýšľať a kadečo vyvárať, keď je mnoho inej roboty. Budeme jedávať, čo jest po ruke. Máte kapustu v bočke a v panvicech mlieka.“

Stará mať, čo žila po smrti svojej nevesty čosi vyše roka, iby zhmyrela hlavou, ale nepovedala nič. I ona usúdila, že by sa s novou nevestou nemala zhrýzať. A keď tá vše odišla z domu, radšej sama čosi rýchlo uvarila i nukala si vnúčence:

„Nateže si sŕôtočky moje! Nale!“

Deti, pravdaže, čoraz viac cítili, koho stratili, keď si pochovali svoju mater na cintoríne. Čoraz viac im prichádzala na um, ustanoviť ju cítili v dome i všade vedľa seba a stále akoby aj čakali, že nebudajú sa vrátiť.

„Naša mať nám rúče všetko povedala,“ žalovala sa Julka staršej Magde a tá zas starej materi:

„Naša mať na nás nekričala... A macocha iba rozkazuje i kričí a istotne nás bude aj bit.“ Ale stará mať ju tišila:

„Hej, mať nikdy nehrešila, ani vás nebila. Istotne si myslala, že sa na vás dosť nakričí macocha. Vedť tá dobre vedela, že nebude dlho na svete.“

A predsa o macoche v Barancovej rodine sa časom začal šíriť aj dobrý chýr po dedine:

„Robotná je, vie kadečo lepšie urobiť ako iné ženy. Pozrite, aké má kravy, najkrajšie prasatá chová.“

„V Dlhnej Lúke bola chýrna tkáčka, ako snovárka iba ju jednostaj volali ženy. Vždy lepšie nasnovaťa priadzu na krosná ako iné snovárky.“

„Ale variť nievie...“ Deti si pri tej hodne podstúpia, šepli si medzi sebou susedy. A deti sa ani netajili priznať, že ich vlastná mať bola lepšia. Iba najmladšia Ciľka o ničom nevedela, tá si obraz matere nezapamäta, polročnému dievčatku sa načisto stratiла z dohľadu. Podaktoré nespokojne ženské jazyky aj do Pavla zabfdli:

„Nebohá bola lepsia, ako teraz Dlhohúčanka, však?“

„Hej, bola! Ale rád som ju, že prišla k deťom. Ktožehovie, či by doktorá iná vedela takto so sirotami ako ona...“ bránil si ženu — macochu pred tými, čo jej nasielu chceli ubližiť. „A ako ich len pekne oblieka!“ doložil nakoniec, „Aj iní mi to už po vede.“

„V Barancovom dome niesli farchu života všetci do jedného. A ani nevedno, kto počítoval najväčší žiaľ, že sa pominula matka piatich detí. Veľká bolest však naskrz premohla starú mater. Smrť nevesty a Pavlov sobáš s novou ženou, nevestino postavenie

ako hlavnej osoby v dome a najmä pätí sŕôt, čo mohli vždy zjesť iba toľko, koľko im naložila macocha, odoberalo jej chuť do života. Od pohrebu bola jednotaj slabšia i chradla zo dňa na deň.

„Ech, nebudem tu ani ja veľmi dlho,“ počula ju vzdychnut Jánoska, keď prala šaty na potoku. A mala pravdu. Ešte neminul ani rok a u Barancov bol druhý pohreb. Päť sŕôt stratilo aj druhú mater, ktorá sa stoj čo stoj usilovala nahradiť tú, čo navždy odišla.

Jej odchod z domu najviac zacitili deti, preto zo všetkých, čo boli na pohrebe, sa práve ony najviac rozplakali. Iba najmladšia Ciľka ešte nič nechápala, veď nemala ešte ani dva roky. No macocha sa vtedy nezdržala, aby deťom nedovrávala:

„A to ste museli v cintoríne tak plakať? Každý si v dedine bude myšľať, že to pre mňa, že som zlá mat. A či nemáte čo jest, neobliekam vás ako iné deti?“

Magda s Julkou nepovedali nič, Žofia s Ciľkou ani nerozumeli, čo im macocha vyskávala. Iba ako toľko, že by nemali plakať. Len Maťko sa vtedy vari prvý raz opovážil vysloviť, čo mal na srdeci:

„Keď nám za starou materou veľmi luto... Tá nás mala najradšej.“

Macochy sa tieto slová veľmi dotkli, azda prvý raz zbadali v jej očiach slzy a z úst počuli výčitku:

„A či ja vás nerada? Komu z vás som ubližila, hľá?“

Deti stichli, ani jedno z nich sa viac neohlásilo.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

TYCHY

24. apríla 1988 sa v rekreáciu domčeku bane Staszic v Katoviciach-Gišovci konala výročná volebná schôdza Miestnej skupiny KSSČaS na Sliezsku. Keďže niektorí členovia našej MS pracujú v bani Staszic, domček nám požičali bez problémov a mohli sme si ho aj zariadiť podľa našich potrieb. Túto prácu vykonal kr. Cyril Lojek.

Program schôdze bol dobre pripravený, správy za uplynulé obdobie, ktoré prednesli predsedca MS, pokladníčka a revízna komisia boli stručné, ale podrobne hovorili o našej činnosti.

Trochu nás sklamala účasť, počítali sme, že príde 40 osôb, ale prišlo ok. 30. Chýbali predovšetkým krajania, ktorí bývajú daleko od Katovíc. Škoda, lebo organizátori pripravili malú výstavu dokumentárnych materiálov našej MS a tlače, ktorá prichádza do nášho sídla, chutné pohostenie, ako aj krajanský kultúrny program — sólovú hru na flautu, recitácie básni a slovenské piesne. Časť programu sa žiaľ neuskutočnila, keďže harmonikári nemohli nájsť miesto schôdze.

Ako host prišiel na našu schôdzku generálny konzul ČSSR v Katoviciach s. Rudolf Remiš. Žiaľ, ani tentoraz neboli na nej zastúpený nikto z Ústredného výboru KSSČaS.

Na schôdzi sa diskutovalo konkrétnie a vecne o činnosti MS a jej budúcnosti. Zo správ vyplývalo, že najmladšia buňka našej Spoločnosti sa veľmi dobre rozvíja. Na budúci rok budeme oslavovať malé jubileum — 10 rokov pôsobnosti s vyše sto členmi. Na schôdzi sa tiež konštatovalo, že na Sliezsku je vyše tisíc krajanov zo Spiša a Oravy. To znamená, že pred novým výborm vyrastá nová, dôležitá úloha — pritiahnúť čo najviac z nich do našej miestnej skupiny.

VÝBOR MS KSSČaS NA SLIEZSKU

František Šeliga — predseda
Bronislav Knapčík — podpredseda

Jozef Čongva — tajomník
Mária Adamčíková — pokladníčka

Štefan Adamčík — člen
Cyril Cervas — člen
Jozef Dvornický — člen
Štefan Kovalčík — člen
Jozef Želinský — člen

REVÍZNA KOMISIA:

Eugen Adamčík — predseda
Cyril Lojek — člen
Stanislav Knapčík — člen

DELEGAȚI NA VIII. ZJAZD SPOLOČNOSTI:

Jozef Čongva
Bronislav Knapčík
František Šeliga

Výročná volebná schôdza uložila novozvolenému výboru, aby sa o. i. snažil vybaviť vhodnú miestnosť pre klubovňu našej MS a po celé volebné obdobie pracoval v súlade so stanovami.

BRONISLAV KNAPČÍK

VOLEBNÉ OBDOBIE

V KSSČaS

Naša Kultúrno-sociálna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku mala už od svojho vzniku veľa volebných období. V súvislosti s terajším pouvažujme, čo by sme mali urobiť, aby v našej organizácii bolo lepšie ovzdušie, aby sa oživila kultúrna a organizačná práca miestnych skupín, obvodných výborov, ba aj ústredného výboru.

Diskusia na výročných volebných schôdzach musí byť vecná. Treba prediskutovať prácu MS, vedľa základom našej organizácie je činnosť v miestnych skupinách. Preto je veľmi dôležitá diskusia o tom, ako zlepšiť napr. prácu výborov MS.

Ďalšou dôležitou otázkou, je vyučovanie slovenčiny v školách. Náš materinský jazyk by sa mal vyučovať všade, kde žijú naši krajania. Prediskutujeme aj prácu našich klubovní. Voľakeky boli horšie podmienky, lebo sme nemali klubovne. Dnes už iba niektoré MS nemajú vlastný kút. Máme sa kde schádzať, môžeme organizovať rôzne podujatia, kurzy, čítať slovenské časopisy.

Vo volebnom období by mala každá MS aktívne organizovať nábor nových členov. Vieme, že mládež je budúnosťou národa, preto musíme väzne pouvažovať o práci s mládežou, aby sme ju pritiahieli do práce v našom krajskom hnutí.

Nie všetky MS rozvíjajú kultúrnú činnosť. A predsa závisí to od nás samých, od angažovanosti nášho aktívnu. Pre niektoré MS je kultúrna práca celkom jednoduchou vecou, pre iné veru nie. Porekadio hovorí, že učený z neba nespadol. Je to pravda. Čím je človek aktívnejší a iniciatívnejší, ktorý sa denne stretáva s krajanmi a angažuje v prospech Spoločnosti, tým ľahšie sa organizuje kultúrna činnosť, tým je to prej jednoduchšie.

Ak sa budeme všetci angažovať v svojej práci, najmä vo volebnom období, vtedy bude naša Spoločnosť silná. Keď je miestna skupina aktívna, a to nielen v oblasti krajského hnutia, ale v celoobecnej mierke, vtedy stúpa jej význam a autorita v prostredí obce a gminy.

Viackrát som už písal o obetnosti. Myslim si, že voľakeky, keď vznikla naša organizácia, boli krajania skutočne obetaví, krajské hnutie sa rýchlo rozvíjalo. Dnes je tomu inak. Časy sa zmenili a zmenili sa aj ľudia. Preto vo volebnom období by sme mali pripomenúť krajanom o tom, aké boli začiatky našej organizácie, aké sme mali vtedy problémy, ako húževnatá pracovali naši krajania.

Novozvolené výbory MS by mali nielen vytvárať plány práce

na celý rok, ale aj dôsledne realizovať tie iste plány. Veď napokon je to naša krajanská povinnosť. Dobre vieme, že sú pred nami rôzne problémy. Ale nesmieme čakať, že prácu urobí niekto za nás. Musíme ju zvládnut sami. Potom keď uvidíme výsledky, bude nás tešiť vedomie, že sme schopní zvládnúť prekážky.

V diskusii na predvolebných schôdzach treba prerokovať aj finančné otázky. V miestnych skupinách máme predsa vlastné príjmy. Tomu, ako ich zvyšovať, musíme venovať väčšiu pozornosť ako doteraz.

V klubovniach máme rôzne slovenské časopisy a noviny. Sú veľkou pomôckou tam, kde sa vyučuje slovenčina. V niektorých klubovniach sú filmové premietacie prístroje, ktoré sa, žiaľ, rýchlo kazia a nie sú náležite využívané. Škoda, lebo film je dôležitým prostriedkom v kultúrnej práci. Dúfame, že v budúcnosti novozvolený výbor vymrieši túto otázkou k spokojnosti krajanov.

Myslim si tiež, že v tejto volebnej kampani treba do výborov zvolať viacelajších krajanov, aby využili svoj elán, energiu a iniciatívu pre rozvoj našej organizácie.

Dnes, v čase druhej etapy hospodárskej reformy by sme aj u nás, v Spoločnosti, mali niečo opraviť, napravíť a zreformovať, aby naša činnosť bola efektívnejšia. V Poľsku existujú nielen naše národnostné menšiny, slovenská a česká. Musíme dokázať tým, ktorí nechcú o tom ani počuť, že existujeme, že naše socialistické zriaďovanie nám dáva to, čo sme nemali za kapitalizmu. Máme možnosť organizovať sa, kultivovali svoju materinskú reč a kultúru, aby to po nás zdedili naši nástupcovia. Naše národné tradície sú pekné, zvyky a obyčaje, folklór a piesne, patria vari k najkrajším na svete. Musíme myslieť na našu budúcnosť. Pred rokmi sme v obci Kacvin mali spor s riaditeľom základnej školy, ktorý robil všetko, aby sa v škole nevyučovala slovenčina. Čiastočne sa mu to aj podarilo vďaka nevedomosti niektorých krajanových rodicov. Podobné prípady boli aj v iných dedinách, aj keď sme napokon svoje dosiahli.

Kedysi medzi riekou Bialkou a Novou Belou bolo nevelké pristrešie, ktoré slúžilo nielen turistom, ale aj domácim. Dnes (máj 1988) z neho zostali len trámy, ktoré nechali po sebe vandali. Tie „pozostatky“ si určite všimli Novobelčania. Verím, že neostanú ľahostajní a v najbližšom čase sa vzchopia a opravia toto pristrešie. Foto: AMK

Dúfam, že predvolebná kampaň sa bude lísiť od predošlých a presne ukáže, akým smerom sa bude uberať naša Spoločnosť. Celkom iste odhalí naše viacere nedostatky, ale aj úspechy. V každom prípade by mala vytvárať cestu do budúcnosti. Žijeme v socialistickom zriaďení a predovšetkým od nás závisí, aká bude budúcnosť našej Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku.

A.P.

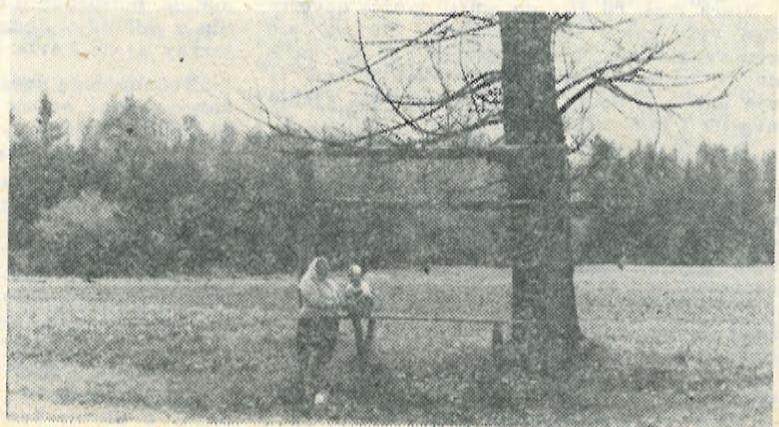
JUBILUJÚCI ORCHESTER

V aprili tohto roku sa v Lovči, v okrese Žiar nad Hronom, konala milá slávnosť — tamojší tanecný orchester Melódia oslával 25. výročie svojej činnosti. Táto skupina pred niekoľkými rokmi vystupovala aj v našich dedinách na Spiši a Orave. Naši krajania sa akiste pamätajú na vedúceho tejto skupiny dr. Vítu Hrmu a niekoľko dievčat.

Orchester vznikol v roku 1963 v Senkviciach. Zo začiatku vystupoval len v „rodnej“ obci, najčastejšie na rôznych večierkoch a tanecných zábavách. Neskôr sa predstavil aj na iných podujatiach na Slovensku a v zahraničí. Letné zájazdy do zahraničia sa už potom stali tradičiou. Najčastejšie navštevovali Maďarsko, Rumunsko a Juhosláviu. Boli však aj v Bulharsku, Sovietskom zväze a Taliansku.

V roku 1972 navštívili aj Poľsko, kde najčastejšie (6-krát) koncertovali v Novej Belej. Vystupovali tiež v iných spišských obciach — v Krempachoch, Jurgove, Nedeci, Vyšných Lapšoch, Tribši a raz v Jablonke na Orave. Všade sa stretávali s uznaním a obdivom. Poznamenajme, že orchester vydával i svoj časopis — Klebetrník Melódie. Najdlhším sídlom súboru bol Višňuk, okres Bratislava-vidiek, a dnes je už spomínaná Lovča.

Na oslavách štvrtstočia činnosti sa zúčastnili bývalé členky súboru, spolupracovníci a občania Lovče. Miestny kultúrny dom bol zaplnený do posledného miesta. Neobišlo sa ani bez sľz, najmä tých, ktorí pracovali, alebo

čitateľmi spolupracujú so skupinou celých 25 rokov. Na oslavy prišli žiačky gymnázia v Žiari nad Hronom, kde dr. Vít Hrmo je učiteľom historie.

Všetkým členom súboru a jeho vedúcemu dr. Vítovi Hrmovi želáme do ďalších rokov mnoho úspechov a tvorivého elánu. Budeme radi, keď opäť zavítajú medzi nás.

JOZEF BEDNARČÍK

LISTY DO REDAKCIE

Týždenník Polityka č. 3/88 zo 16. januára t.r. uviedol článok od prof. Jerzyho Tomaszewského pod názvom Menšiny sú medzi nami. Píše v ňom o mnohých a rôznych problémoch niektorých národnostných menšín v Poľsku (bez nás) a predstavuje svoj názor na ich vyriešenie. V súvislosti s týmto článkom Polityka obdržala od čitateľov viac polemickej listov a dva z nich uverejnili v č. 21 z 21. V. 1988. Píše sa v nich nasledovne:

MENŠINY SÚ MEDZI NAMI

Článok J. Tomaszewského (Polityka č. 3) je asi prvý v poľskej publicistike, ktorý tak otvorené hovorí o problémoch ná-

rodnostných menšín. A týchto problémov je oveľa viac. Jedným z nich je nedostatok vedomostí o dejinách národov, ktorých predstavitelia žijú v Poľsku ako menšiny, v školských dejepisných učebnicach. Školské programy by mali predvídať vyučovanie dejín všetkých národností, žijúcich na území Poľska. Tam, kde menšina prevažuje medzi obyvateľstvom (napr. Bielorusia vo východných bielostockých gminách), programy by mali zavádzovať k vyučovaniu dejín a jazyka menšinového národa v širokom rozsahu.

Dalším problémom je vyučovanie materinského jazyka. Dnes je na najnižšom stupienku hierarchie predmetov vyučovaných v školách. Rodičia musia každročne zapisovať dieťa na vyučovanie materinského jazyka (samo dieťa nemôže bez ich súhlasu navštievovali tieto hodiny). Tento predmet je spravidla nepriaznivo umiestnený v rozvrhu hodín. Keby bol iný predmet ne povinný, istotne by sa nie všetky deti v Poľsku učili dokonca polštinu, matematiku atď. Preto si myslím, že v školách, kde deti z menšiny tvoria napr. 25 percent žiakov, aby sa všetci mali učiť jazyk a dejiny tejto menšiny. To by učilo tolerancie a internacionálizmu. V medzivojnovom období — napriek národnostnému útlaku — existovali utrakvistické (dvojjazyčné — red.) školy. Pre-

čo by nemali existovať aj v socialistickom Poľsku?

Dalším problémom je popolščianie miestnych názvov obcí, často bez rešpektovania gramatických, morfológických a iných pravidiel. V takých oblastiach, ako napr. bielostocký kraj, nie lenže by mali byť zachované pôvodné názvy, ale treba zaviesť dvojjazyčné nápis.

Veľkým problémom pre kulturno-sociálne spoločnosti menšín je nedostatok fondov. A zároveň vládne orgány nechcú súhlasit s tým, aby tieto Spoločnosti vyvíjali hospodársku činnosť. Spoločnosti od roku 1956 vyvíjali takúto činnosť, ale v sedesiatych rokoch ju zakázali. Dnes podaktoré klubu v sídliskách majú viac prostriedkov, ako napr. celá Bieloruská kultúrno-sociálna spoločnosť, ktorá pôsobí medzi niekoľkostotisícovou menšinou. A predsa podiel Bielorusov na vytváraní národného dôchodku je proporcionálny k ich počtu a pri deľbe tohto dôchodku by sa tiež malo brať do úvahy bieloruskú kultúru v podobnej proporcii.

Na záver by som chcel požiadať počet národnostných menšín, uvedený v článku, odhadovaný asi na 1,5 percenta celého obyvateľstva Poľska. Na základe údajov o vierovyznaniach, uverejnených v tlači usudzujem, že sú to 3 percenta. Počet poslancov, reprezentujúcich menšiny v Sejme, by teda mal proporcionálne dosahovať vyše desať osôb.

Dúfam, že sa splnia koncepcie, ktoré predstavil J. Tomaszewski.

Bohdan Ciesnowski
Varšava

MENŠINY V SEJME

J. Tomaszewski konštatuje (Polityka č. 3), že spomedzi národnostných menšín v Poľsku, židovské spoločenstvo, ktoré dnes nie je početné, má svojho reprezentanta v Sejme. Je to veľmi veľká chyba. Týmto poslancom je — ako to chápem — p. Szurmiej, ktorý je zároveň predsedom Kultúrno-sociálnej spoločnosti Židov v Poľsku.

Zatial som nespozoroval, aby to podľa vzoru predvojnových rokov, kedy poslanci reprezentujúci národnostné menšiny, skutočne vystupovali v Sejme v otázkach, ktoré sa ich týkali — poslanec Szurmiej to kedykoľvek robil a pochybujem, či to kedykoľvek urobil.

Voľkým problémom pre kulturno-sociálne spoločnosti menšín je nedostatok fondov. A zároveň vládne orgány nechcú súhlasit s tým, aby tieto Spoločnosti vyvíjali hospodársku činnosť. Spoločnosti od roku 1956 vyvíjali takúto činnosť, ale v sedesiatych rokoch ju zakázali. Dnes podaktoré klubu v sídliskách majú viac prostriedkov, ako napr. celá Bieloruská kultúrno-sociálna spoločnosť, ktorá pôsobí medzi niekoľkostotisícovou menšinou. A predsa podiel Bielorusov na vytváraní národného dôchodku je proporcionálny k ich počtu a pri deľbe tohto dôchodku by sa tiež malo brať do úvahy bieloruskú kultúru v podobnej proporcii.

(Meno a adresa v redakcii)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 1. apríla 1988 umrel v Podškli vo veku 78 rokov krajana

JOZEF PYTEL

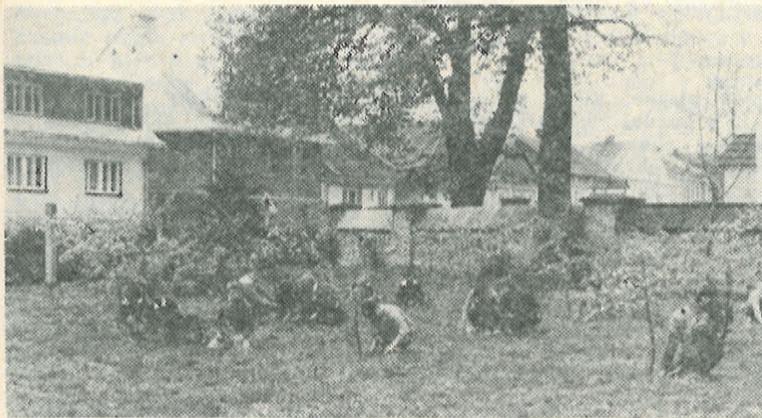
Dňa 4. apríla 1988 umrel v Podškli vo veku 71 rokov krajanka

ANNA PYTELOVÁ

Zosnuli manželia Pytelovci boli členmi našej Spoločnosti od jej vzniku a iniciátormi slovenského vyučovania v miestnej škole. Odišli od nás vzorní krajania, dobrí manželia a rodičia, čestní ľudia. Čest ich pamiatke.

MS KSSČaS v Podškli

Posledné poriadky robia pred prázdninami v školskej záhrade žiaci zo VI. triedy základnej školy v Krempachoch. Foto AMK

NAŠI ŠTUDENTI PIŠU

POZNÁVAJME SLOVENSKO

POKRAČOVANIE Z Č. 6

Treba poznamenať, že v predeli oltára je výjav z Poslednej večere a v oltárnej skriní sú monumentálne plastiky Madony s dieťatom, sv. Jakuba Staršieho a sv. Jána Apostola. Osobnosť majstra Pavla je záhadná a opradená legendami. Študoval v Nemecku, potom pôsobil v Banskej Bystrici, odkiaľ ho mešťania pozvali do Levoče. V roku 1542 sa v mestskej kronike spomína voda po ňom a dom na námestí. Okrem hlavného oltára majster Pavel vykonal aj niektoré bočné oltáre. V rokoch 1952—54 bol celý oltár z lipového dreva renovovaný.

Po požiare v 16. storočí vybudovali novú renesančnú radnicu, v ktorej sa dnes nachadza múzeum histórie a rozvoja mesta.

Z Levoče sme odišli do Spišského Pohradia, ktoré bolo najskôr sídlom spišského prepošta a neskôr biskupstva. V meste je katedrála sv. Martina, ktoraj dolná časť je románska a patrí medzi najstaršie stavby tohto druhu na Slovensku. Podnes sa v katedrále nachádza 5 krídlových oltárov z pôvodných 12, ostatné odviezli do Ostrihomu. Laviace sú zo 16. storočia. V hlavnom oltári je Panna Mária, sv. Mikuláš a sv. Martin, na bočných krídloch uhorskí králi Štefan I. a Ladislav. Mimoriadne zaujímava je gotická freska z r. 1317, znázorňujúca korunováciu uhorského kráľa Karola Roberta Anjouovec. Zaujímavé sú aj drevené mozaiky s výjavmi zo Starého a Nového zákona. Pri vchode do katedrály

je najstaršia plastika na Slovensku — biely lev.

Sabinov bol ďalším mesteckom, ktoré sme navštívili. Najstaršie písomné zmienky o meste sú z roku 1248 a 1299, keď Sabinov získal mestské práva. V roku 1405 Sabinov dostal od Karola Roberta výsady kráľovského mesta. V meste sú mnohé závady potravinárskeho priemyslu a iné podniky.

Z Sabinova je už neďaleko do Prešova. Mesto získalo mestské práva v roku 1299 a v roku 1376 sa stalo slobodným kráľovským mestom. Prešov veľa utrpel počas stavovských povstaní, ale najviac po potlačení Tkókylého povstania v roku 1684, keď v meste zasadol cisársky vojenský súd, ktorý dal popraviť 24 mestanov, čo dostalo názov „prešovské jatky“. V 18.—19. storočí bol Prešov sídlom Šariškej župy. V roku 1849 mesto obsadili slovenskí dobrovoľníci na čele s Eudovitom Štúrom a M. Hurbanom. Na

prelome 19. a 20. stor. sa pre veľkú nezamestnosť odstahovalo z Prešova a okolia veľa osôb. Dňa 31.10.1918 sa v Prešove vzbúrili vojaci 67. pešieho pluku. Statrialný súd odsúdil 120 vojakov a civilov na trest smrti. Revolučný duch obyvateľov mesta sa prejavil v apríli 1919, keď bola v Prešove vyhlásená Slovenská republika rad.

Historické jadro mesta bolo vyhlásené za pamiatkovú rezerváciu. Zachovali sa meštianske domy, časť hradieb zo stredovekého opevnenia mesta, gotický farský kostol sv. Mikuláša. V mestskej štvrti Solivar sa zachoval celý komplex objektov na dobyvanie a varenie soli zo 17. st.

Po dvojdňovom pobýte v Prešove sme sa vrátili do Bratislavu. Okrem dobrej nálady, všetci radi spomínali na exkurziu, ktorá nám umožnila lepšie poznáť história a kultúrny život na Slovensku.

JOZEF PIVOVARČÍK

Tráva sama nenanarastie

Obdobie senokosov je už sice za nami, teda aj dnešná téma môže sa zdať oneskorená. Napriek tomu nebude od veci vrátiť sa ešte raz k tohoročnému zberu a pouvažovať o tom, či sme ho vykonali náležite, či sme sa nedopustili nejakých chýb, a keď áno, ako sa im vyhnúť v budúcnosti. Možnože aj naše pripomienky vám pomôžu vyvodíť patrčné závery.

V Poľsku až 30—40 percent lúk a pastvín nemožno náležite využívať buďto pre prílišnú vlhkosť pôdy alebo pre nedostatok vlahy. Tento druhý prípad sa vyskytuje dosť často najmä v horských oblastiach, teda aj na Spiši a Orave. Chybnej vodné pomery spôsobujú, že na lúkach hynú šlachetné druhy trávy a na ich mieste vyrastá tráva s nízkou výživou hodnotou a burina. Na základe poznatkov Ústavu pestovania, hnojenia a pôdoznalectva možno konštatovať, že kvalita a polnohospodársko-výrobná užitočnosť lúk i pasienkov je nižšia o 25 percent v porovnaní s ornou pôdou.

Lúky a pasienky zaberajú u nás celkovo 21,6 percent polnohospodárskej pôdy. Teda na každé 4 hektáre ornej pôdy padá viac ako hektár lúk a pastvín. Väčšinu lúk sa dokonca nekosí ani dvakrát do roka a predsa keby boli náležite využívané, mohli by sme ich kosiť trikrát. Už tradične je oneskorený najmä prvý zber trávy. Oneskorená kosba lúk spôsobuje značné zhoršenie výživnej hodnoty sena. V období senokosov sa, ako vieme, často mení počasie, čo veľmi stáruje sušenie sena. Roľníci vyčkávajú, až sa ustálí počasie, aby mohli seno vysušiť, lenže tým zároveň veľa trávia, lebo tráva starne a klesá jej hodnota a súčasne sa skracuje čas na rast otavy.

Seno sa u nás suší hlavne na pokose. Iné spôsoby konzervácie trávy, napr. jej silážovaním, sušením v sušiarňach, mechanickým dosušovaním vzduchom, chránia pred vysokými stratami výživných hodnôt, ale si vyžadujú nákladné zariadenia. Meniteľnosť počasia, oneskorenie prvej kosby a primitívny spôsob konzervácie spôsobuje stratu bielkovín až o 45 — 50 percent.

Najlepší agrotechnický termín kosby lúk sa zužuje v podstate na niekoľko dní. Iba vtedy môžeme dosiahnuť najväčšie množstvo bielkovín, ktoré si ľahko prisvájajú zvieracie organizmy. Každé oneskorenie spôsobuje straty, čiže sa týmto zvyšuje nedostatočnosť krmív s vysokým obsahom bielkovín, ktoré treba dovážať za doláre. Roľníci sice vedia o týchto stratách spôsobených oneskorenou kosbou, lenže čože môžu urobiť, keď sa dážď leje ako z prílovenej kryhy. Keď skosia, zhnieje im vtedy všetko. Vidíme ako na dlaní, že iba priemysel, môže pomôcť v záchrane týchto ton strácaných bielkovín výrobou strojov a zariadení pre konzerváciu krmív. Lenže v dnešnej ekonomickej situácii nemôžeme očakávať rýchle zlepšenie v tomto smere, aj keď treba poznámenie, že sa vývaja úsilie pre vyriešenie tejto veci. Na Západe nie sú takí márniví a nedovolia, aby zelené krmivá tak veľa strácali na svojej hodnote. Ich kravy z týchto krmív dávajú nie 3 tis. litrov mlieka, ako priemerne u nás, ale oveľa viacej. Lúkom sa tam venuje veľkú starostlivosť.

Technické zabezpečenie zberu trávy malo by sa stať u nás prvoradou úlohou, závažnejšou ako žatva a zber okopanín, kde sú dnes už menšie problémy so zberom a nedochádza k tak obrovským stratám výživných hodnôt. Náležitý zber trávy, uskutočnený vo vhod-

nom čase, je vari ľahší ako žatva alebo zber okopanín.

Väčšinu, lebo až 75 percent zelených krmív, sa v Poľsku suší na seno. Dokonca neveľké zmenšenie strát výživných zložiek pri sušení sa hneď odrazí na množstve a kvalite mlieka, syra, masla budú mäsa. Obmedzenie týchto strát je najväčšou nevyužitou rezervou cenných výživných zložiek v našom poľnohospodárstve.

Neveľké využitie možnosti, aké poskytujú lúky, nútí hľadať iné zdroje krmovín. Tákymto zdrojom je pestovanie kultúr krmivo-výrobných rastlín napr. hrachu a pod. A predsa lepšie využitie lúk by významne zmenšilo nutnosť ziskavania krmovín tohto druhu. Totiž krmoviny pre dobytok získavane obrábaním poli značne zvyšujú náklady živočišnej výroby.

Vedci uskutočnili mnoho pokusov a výskumov týkajúcich sa vplyvu hnojenia na úrodnosť lúk a pasienkov. Výsledky sú jednoznačné — hnojenie významne zvyšuje úrodu na lúkach nielen keď ide o jej objem. Hnojením sa badateľne zvyšuje obsah bielkovín. Lúky lepšie využívajú hnojivá ako orná pôda. Pod vplyvom hnojenia sa zároveň mení botanicke zloženie rastlín na lúke. Zvyšuje sa množstvo šlachetných druhov trávy, ktoré vytrácajú z lúky burinu. Okrem toho sa zrýchluje aj rast trávy.

Následky nedostatočného hnojenia lúk a pastvín sa v mnohých oblastiach výrazne prejavili v minulom roku. Ako sa pamätáme, jar bola dosť oneskorená a tak sezóna vypásania trvala iba 60 — 80 dní. Pre porovnanie môžeme uviesť, že v Západnej Európe vďaka vhodnému hnojeniu vypásanie dobytku trvalo dvakrát dlhšie. Mnohí z našich roľníkov vidia tento nesporne kladný vplyv hnojenia, lenže čo môžu urobiť, keď chýbajú hnojivá. Môžu, najmä využívať organických hnojív, teda domáceho hnoja. Netreba ho lútať na lúky ani pastviny. Tie sa vždy odvádzajú hojnnejšou úrodou. Treba si vrti do pamäti, že bez pomoci ani tráva sama nenanarastie.

PRE ZDRAVÉ POTRAVINY

Asi každý z nás by chcel konzumovať zdravé potraviny. Táko, ktoré sú vyrábané na poliach neskažených škodlivým priemyselným prachom, na gazdovstvách používajúcich rozumné dávky minerálnych hnojív a dodržiavajúcich karenčné obdobie pri postrekoch chemickými prostriedkami na ochranu rastlín. Zase priemysel mal by dodržiavať hygienické zásady a zrieť sa technológií, pri ktorých sa používajú škodlivé zlúčeniny napr. v konzervovaní, zafarbovaní a pod.

Vo výrobe potravín hlavnú úlohu zohráva roľník, ktorý predsa rozhoduje o technológií výroby. Dnešný roľník — či tomu chceme veriť alebo nie — má predovšetkým záujem o výšku úrody a nie o jej kvalitu. Preto sa niekedy stáva, že vyrába potraviny „pre seba“ a „na predaj“. Tie druhé s pomocou umeleckých hnojív, ktoré významne menia kvalitu potravín, zhoršujú ich biologickú hodnotu. Ako tvrdí francúzsky profesor Voisin, potraviny konzumované dnes v porovnaní s produktmi spred sto rokov, obsahujú štyrikrát viac draslika, dvakrát viac fosforu, o polovicu menej horčíka, šesťkrát menej sodíka, trikrát menej medi, nehovoria o obrovských zmenách na kvalite a obsahu biologicky aktívnych organických zlúčenín.

Zdravé sú potraviny vyrábane prirodzeným spôsobom. K takéto výrobe sa však nemožno vrátiť, lebo umožňuje dosiahnuť len napr. 13 q z hektára. Všetko nad túto hranicu je vďaka „chémít“. Možno však dosiahnuť výnosy 40—50 q/ha bez umelých hnojív na ekologickej gazdovstvach s pomocou organických hnojív pripravovaných osobitnou metódou. Pri ekologickej polnohospodárstve sa záujmy výrobcu a spotrebiteľa zhodujú. Roľník dosahuje vysokú úrodu a spoločnosť zdravé potraviny, schopné udržať človeka pri zdraví. Tento výsledok sa dosahuje vďaka dožívaniu rastín prirodzeným spôsobom ako pred tisíc rokmi. Nie je to však hospodárenie našich pradedov, lebo na ekologickej gazdovstve sa dynamizujú biologické procesy (biodynamika), vďaka čomu je v pôde dostatočné množstvo výživných zložiek, aby zabezpečili vysokú úrodu a teda aj zdravotnosť a životnosť pestovaných rastlín.

CHRASTAVITOSŤ ZNIŽUJE ÚRODU

Všeobecne známe je ochorenie šup zemiakov prejavujúce sa vo forme tvrdých, drsných, strapatých, plochých prehľbených alebo vypuklých rán. Nemoc vyvo-

lávajú plesne, ktoré sa nachádzajú v každej pôde. Okrem toho žriedlom choroby je tiež sadba nakazená chrastavitosťou (parchem). Hľuzy sa v pôde nakazia len v období rastu. Najväčšia citlivosť na chrastavitosť sa prejavuje od formovania hľúz po dešiatku vekostí asi 1 cm. Nakazenie hľúz chrastavitosťou sa začína pri teplote pôdy 10°C a je optimalne v rozmedzi 13 — 15°C.

Rozvoj choroby podporujú ľahké a teplé pôdy s veľkým množstvom vzduchu. Časte sedenie zemiakov po sebe má vplyv na nahromadenie žriedla infekcie v pôde, čo viedie k zvýšeniu množstva ochorení. Nedostatok vody v období formovania hľúz, ako aj čerstvý, slamený maštárný hnoj použitý na jar, tak tiež zvýšujú množstvo ochorení.

Rozvoj chrastavitosťi obmedzuje okrem iného také činitele, ako:

- navodňovanie plantáži v období formovania hľúz;
- fyziologické kyslé hnojivá, ako siran amónny (siarczan amónu), superfosfát;
- zelené hnojivá a predkultúry ako viči bôb, horčica, víka, lučerna;
- mikročasticie — mangán, bór, magnéz, med’;
- správne striedanie rastlín, zemiaky po sebe každých 4 — 5 rokov;
- vyhýbanie sa sadbe nakazenej chrastavitosťou.

Chrastavitosť obyčajne znižuje tržnú hodnotu zemiakov na trhu. Má totiž vplyv na zvýšenie strát

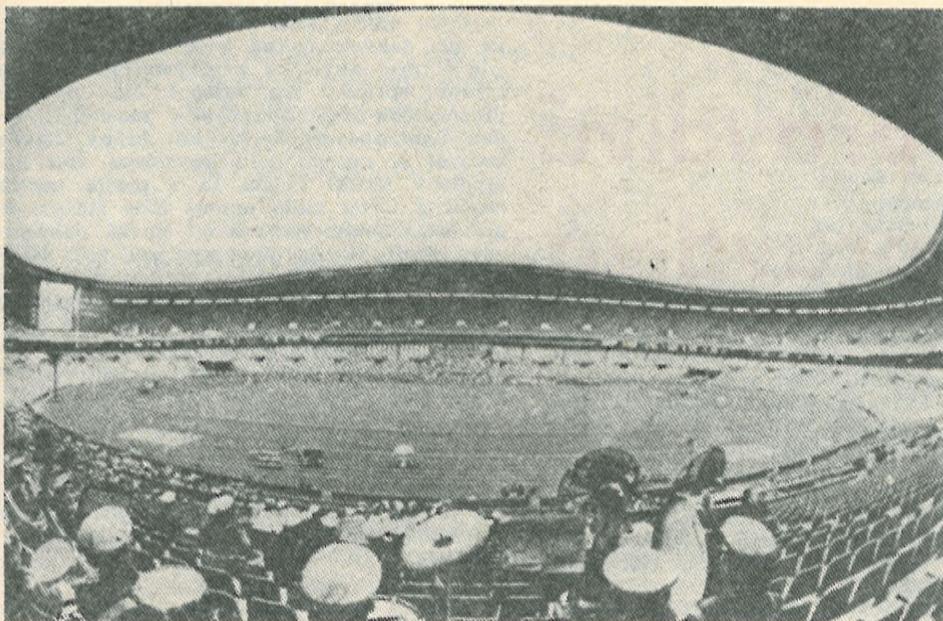
preto, že zemiaky treba hlbšie šúpať, že počas skladovania sa z nich rýchlejšie odparí voda a sú poddajnejšie na baktériové a hubovité choroby.

Okrem toho chrastavitosť obyčajná znižuje semenársku hodnotu zemiakov. Sadba nakazená chrastavitosťou je dodatočným prameňom nakazenia nových hľúz. Veľké množstvo nakazenej sadby má nepriaznivý vplyv na rozvoj rastlín. Spôsobuje oneskorené a nedostatočné kličenie, horešie vyrovnanie rastlín a následkom toho značné zniženie úrody.

Pokusy uskutočnené v zemiacárskom ústavе dokázali, že veľké množstvo sadby nakazenej chrastavitosťou spôsobuje zniženie úrody v pokusných podmienkach o 4 až 6 percent, ako aj zhoršenie jej kvality. Keď pripravujeme zemiaky na sadenie, musíme si povšimnúť, či nie sú nakazené chrastavitosťou a keď áno, tak ich vyraďovať.

● Mrkvu s desaťnásobne väčším obsahom karotenov (v porovnaní s doteraz pestovanou) dopestovali v americkom štáte Wisconsin. Beta III — tak totiž nazvali vypestovanú mrkvu — bude mimoriadne vhodná pre krajiny Tretieho sveta, ktorých tradičná diéta obsahuje málo vitamínu A.

Pohľad na olympijský štadión v Soule

PRED OH V SOULE '88

17. septembra t.r. sa v hlavnom meste Južnej Kórey Soule začnú XXIV. letné olympijské hry. Spočiatku sa sice zdalo, že na organizácii tohto významného športového podujatia sa bude podieľať aj Kórejská ľudo-demokratická republika, lenže mnohomocená rokovania predstaviteľov oboch štátov sa — ako je známe — skončili bez dorozumenia. V súvislosti s tým sa niektoré štáty ako napr. Kuba budú Etiopia rozhodli, že sa zo solidarity s KĽDR hier nezúčastnia. Nechajme však spor bokom. Dnes sa pokúsime aspoň stručne predstaviť dejisko najbližších hier a prípravy k nim.

Soul, pôvodne nazývaný Hansong, je veľkým, moderným mestom ležiacim nedaleko západného pobrežia Kórejského poloostrova na dolnom toku rieky Hangang. Mesto vzniklo v ranom stredoveku a je dnes významným priemyselným a kultúrnym strediskom. Býva v ňom asi 10 mil. osôb, teda 1/4 všetkých obyvateľov Južnej Kórey. V meste sa zachovalo mnoho architektonických pamiatok, akými sú napr. paláčovo-parkový komplex Kjongbokkung zo 14 stor., konfuciánska škola Songgungwan, mestské hradby s ôsmimi bránami z toho istého obdobia a pod.

Ked v r. 1981 MOV pridelil Soulu organizáciu terajších hier, začala energická výstavba športových objektov. Za necelé polroka vybudovali napr. olympijskú dedinu pre 13.600 športovcov s bohatým kultúrno-zábavným, obchodným, tréningovým a rekreačným zázemím. Nachádza sa vo vzdialosti len 4 km od hlavného športového komplexu v Chamsil, kde je olympijský štadión (zmodernizovaný) pre 100 tis. divákov, tréningové ihriská, kryté plaváreň a v susednom olympijskom parku — športoviská pre 6 disciplín, v tom cyklistiku, tenis, vzپíranie a gymnastiku. Väčšina pretekov sa uskutoční v Soule a blízkom okolí, iba futbalové kvalifikačné zápasy v mestách Pusan, Tegu a Kwangdžu a plachárske súťaže na mori pri meste Pusan. Skoro všetky športové objekty boli hotové prakticky už v roku 1986, kedy boli podrobene generálnej skúške počas Azijských hier. Všetky sa, súmrejme, osvedčili.

Pochopiteľne, prípravy k hrám zahŕňajú nielen výstavbu športovísk, ale aj zaistenie obsluhy účastníkov, zvýšeného turistického ruchu, služieb atď. Napr. pri OH bude za-

mestnaných celkovo asi 72 tis. osôb nehoviac o tisícach príslušníkov bezpečnostných sil, zvlášť pripravovaných pre zaistenie maximálnej bezpečnosti účastníkov. Podrobne je už vypracovaný program hier. Počas otváracieho ceremoniálu vystúpi na štadióne 15 tis. osôb a na záver hier, 2. októbra, pri tvoreni živých obrazov — 5900 osôb.

Všetko nasvedčuje tomu, že olympijské hry v Soule budú z viacerých hľadísk rekordné. Napr. pozvánku organizátorov prijalo vyše 160 štátov; 125 z nich do 17. mája potvrdilo svoju účasť na OH. Podľa predbežných prihlášok najpočetnejšie, vyše 600-členné družstvá budú mať USA a ZSRR, potom NSR, Kanada, Čína a NDR. Športovci budú súperiť v 23 športoch (o 2 viac ako na posledných OH v Los Angeles), ktoré zahrňujú spolu 237 disciplín. Po prvýkrát sa do programu OH dostal tenis a stolný tenis. Celkové na OH v Soule pribudlo 18 nových disciplín, medzi nimi beh žien na 10 km, v lukostreľbe súťaž družstiev mužov a žien, v plávaní 50 m voľný spôsob mužov a žien, streľba z pneumatickej pištole mužov a žien, v jachtingu trieda 470 žien a ďalšie.

Olympijské hry sú nákladným podujatím. Odhaduje sa, že celkové výdavky súvisiace s organizáciou a prípravami k OH v Soule dosiahnu 3,1 mld. dolárov. Vysoké budú však aj príjmy. Len americká televízna stanica NBC zaplatila organizátorom za právo prenosov z OH 300 mil. dolárov. Ďalšie stovky miliónov prinesie olympijská lotéria, predaj pamätkových mincí a známok, reklamy, predaj vstupeniek a pod. Organizátori počítajú s tým, že do hier nielenže nedoplatia, ale na nich zarobia.

Okrem organizátorov sa na Olympijské hry intenzívne pripravujú športovci v jednotlivých krajinách. Tieto prípravy prebiehajú prakticky od skončenia predošlých hier. Aby sa na toto podujatie dostali skutočne tí najlepší, v kolektívnych športoch sa koná cyklus kvalifikácií zaistujúcich víťazom účasť na OH a v súťažiach jednotlivcov, napr. v ľahkej atletike, MOV stanovil olympijské minimá, ktorých zdolanie v predolympijskom období umožňuje štart na OH. Už dnes mnohí pretekári demonštrujú vysokú formu, prekonávajú dokonca svetové rekordy. Napr. Ulf Timmermann z NDR už v máji vrhol guľu na vzdialenosť 23,06 m.

Pekné olympijské tradicie majú športovci Československa, ktorí na všetkých doterajších hrách vybojovali už 152 medaily, v tom 44 zlaté, 52 strieborných a 56 bronzových. Po Olympijských hrách v Soule sa toto medailové konto určite obohatí.

JAN SPERNOGA

Hviezdy svetovej estrády

ENNO

Patri k najobľúbenejším predstaviteľom rockovej hudby v NDR. Názov je pomerne nový, ale skupina účinkuje už vyše šesť rokov a jej členovia sú v NDR dobre známi. Skupinu založil bulharský basista a huslista, Georgi (Jorso), Gogov, ktorý prišiel študovať do NDR a tam už zostal. Spočiatku pôsobil v skupine T. Krahl — City. Bol tvorcом buď spolutvorcom viacerých štágrov skupiny ako An Fenster, Der King von prenzlauer Berg

alebo Aus der Ferne, ktoré obohatil prvkami bulharského folklóru. V r. 1981 sa rozhadol založiť vlastnú skupinu NO 55, do ktorej pozval gitaristu z City Gisberta Piatkowského, vokalistu Franka Gahlera zo skupiny Monokel a hráča na bicie nástroje Petra Krausa zo skupiny Keks.

Počiatok bol ľahký, lebo každý z pozvaných hudobníkov mal iné estrádne skúsenosti a iné záujmy. Jeden chcel hrať heavy metal, iný blues a ďalší v štýle novej vlny. Preto aj prvé pokusy spoločného vystupovania, v tom aj na festivali Rock für den Frieden neboli najúspešnejšie. Takto bolo až do ďalšieho ročníka tohto festivalu, kedy ich skladba Welt in Visionen získala veľké uznanie a stala sa populárnym šlágrom.

V roku 1984 sa zmenilo zloženie skupiny: pribudol Rene Decker (saxofón, klavesové nástroje) a nový hráč na bicie nástroje Bernd Haucke. Zmenil sa

aj jej názov na ENNO. V tomto zložení skupina nahrala singlovú platňu Kopf oder Zahl, na ktorej predstavila modernú rockovú hudbu s neobvyklým znením (využitie harmoniky) a zaujímavou rytmikou, čo súvisí s vplyvom bulharského folklóru.

Dlhlo trvalo, kým si skupina Enno vypracovala vlastný štýl. Istý čas mal na ňu veľký vplyv Bruce Springsteen, potom skupina Talking Heads a ďalší. Na-

pokon sa však táto berlínska skupina štýlove čoraz viac stabilizovala a začala hrať expresívnu rockovú hudbu, veľmi originálnu, ktorá zodpovedá požiadavkam mladého publiku druhej polovice osmdesiatych rokov.

Všetko to potvrdila skupina na ďalších ročníkoch spominaného festivalu Rock für den Frieden, kde si získala veľké uznanie a popularitu, ako aj na LP-platni, signovanej značkou Enno. (jš)

KLEMENT ONDREJKA

Rozprávka celá pravdivá len ku koncu nepravdivá

Vtedy to bolo, keď rádia ani televizora nebolo. Vtedy žil jeden pán, veľký pán a nežil si zle. Bolo by až veľmi dobre, keby mal televízor, keby mu neboli večery dlhé. Keď mu boli veľmi dlhé, volával si rozprávačov, aby mu či zo života, či z výmyslu niečo rozprávali, aby ho zabávali, nudu mu zaháňali.

Troch si raz povolal, aby mu z výmyslu, ale z poriadneho výmyslu rozprávali. Také, čo by ani pravdou nemohlo byť. Ak tak nebudú, nedostanú nič, ak však budú — bude šedro platiť: slamenicu dukátov.

Začal mu jeden výmyselnou rozprávkou večer krátiť a pán stále: „To je pravda, prečo by to nebola pravda, všetko sa môže stať.“

Dal sa do reči druhý a vymýšľal si, až sa mu z úst prášilo. Pán sa tu zasmial, tam pochkal, ale vždy dotvrdil: „To je pravda, to môže byť pravda!“

Chytil sa do rozprávky tretí rozprávkár, pekne od začiatku — ako sa to má — začal, potom klamstvá načal:

„To je skutočná udalosť a holá nemožnosť, pán môj urodzenký — nech nalejú tej pálenky!“

Pán vrial a ten, čo sa rozprávania chytil, schutí vypil a rozprával, rukami rozkladaj:

„Mal som ja otca prísneho, ale gazuď dobreho: Mal včely obrovitánske — každé ráno som ich hnal na urbárske. Na hrdlach malí zvonce kravské — aby sa mi v kvieti nezapotrošili.“

„Dobre vám to bolo, dobrý človek, veď to ste museli mať medu ako na tomto mäji mlieka!“

„Veď sme aj mali. Každý večer, keď som na zvončeku zacengal, začali včely prezváňať, do radu si stávať, aby som ich mohol rátat. Ako zvonili, tak sa do vedier dojili. A potom každá s dvoma vedoriskami domov. Ale bola by si muška z niektorého odsala! Otec by to hned zbadal a z domu v šire svety zahnal!“

„Prísny bol, prísny, ale medu je každej kvapky škoda.“

„Keď je medu škoda, ako by nebolo včely! A jeden deň, jeden podvečer včely čítam: dve chýbajú. Reku, podojte sa, otec je prísny, musím ja vynájsť tie dve, čo by kde! I našiel som, videl som: za vodou ich včeli obžierali. Pohnal som včely do úľov, zapriahol voly do rebrovca a evalom na lúku! Tam som tak bičom plesol, že včeli zo srsti spízli, nahí ušli a dalo sa ist k ich koriisti. Dalo by sa, keby nie veľká voda, lebo keby most bol!“

„V tažkom ste vy boli položení: A spomholi ste si?“

„Spomohol! Vybral som z kapsy varené vajece, odlúpil z neho škrupinu, položil ju na vodu, na škrupinu voz, vole a podľo cez potok ako na lodi. Naložil som rebrovec kosťami z tých včiel, preplavil, zaviezel domov, vysypal otcovi pod okno, pricválal znova, preplavil, naložil vrchovatý rebrovec, otcovi pod okno doviezol, vysypal a povstala z tých kostí hľba sťa najvyšší Salatin!“

„Ani by sa človek nenazdal, koľko sa na dva rebrovce kosti zmestí!“

„Ej, nepôjdem ja domov spať, môže ma otec stať!“ myslím seba a hybaj na grúň košťiaľavý; čo je, reku na ňom. Ale tam nič. Iba jeden prút: isto tenší ako vŕba, no vyšší tiež. Len pokial je? Napadlo ma. Reku, vydem sa pozrieť!

Dni a noci ležiem, na liste spávam, listom sa prikrývam, vajíčkom z kapsy sa živím, slinou napájam. Keď som sa už skoro zabol, dostal som na nahor. Všade ticho, len z jednej strany rumcovanie! Idem za hlasom, a to hrdza pánty na nebeskej bráne rozžierala.“

„Pozrime sa — aj nebesá?“

„Veru hej! Od vrchovca prútového-vŕbového však hrdzi zuby stípli a viac nemohla železné kovanie rozozierat. Iba som si zle narobil, keď som vrchovec prúta hrdzi odložil. Poškodený prút vyschol a ja som zostal pred nebeskou hránou bez možnosti návratu.“

„Viem ja dobre, že ste si spomenuli — taký šikovný!“

„Coby nie! V kúte bol sud otrúb. — Možno pre takých, čo na koni prídu do neba. Ale či pre takých či netakých bral som ja otruby, spriadal ich, zlepil do povrazu dlhočinného-predlhočinného a mocného! Jeden koniec som na kľučku brány nebies uviazal a potom dolu povrazom ako namydený blesk! Priam sa z trenia povraz chytil a horel nadó mnou: Ešte šťastie, že nie podo mnou. A kým by človek pohárik-dva vypil, ako ja teraz vypijem, kým by si človek prejedol, ako si ja prejem, už som ja na lúke sedel. Včielky cinkotali, z kvietka na kvietok prelietal. Môj otec ich pasie, vedrá včielam vo vode vymýva, žihadlá im brúsi, deravé krídla lepi. — Veď o tom už, pán urodzenký, vedia. — Oni tam svine pásli!“

„Ja som svine nikdy nepásol!“

„Tak ich brat — vyzerá celkom tak!“

„Ani brat — nebude ma vy klamáť!“

„Nuž tak sem slamienku dukátov, lebo to je skutočná udalosť a holá nemožnosť!“

JAN SMREK

Ešte raz

Ešte raz keby na svet prišiel, stal by som sa len inžinierom, robil by plány pre veľmesto, ulice staval každým smerom. Nie domy k zemi pričupené, lež mramorové paloty — z toho musí byť väčšia radosť jak z hocijakej roboty.

Ešte raz keby na svet prišiel, už by som veršom pokoj dal, robil by veci užitočnejšie: fabriky by som zakladal. Na každý komín stometrový rádio by som pripievnil, aby sa hukot strojov niesol do sveta na tisíce mil.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje vynikajúceho poľského divadelného a filmového herca, tvorca viacerých známenitých úloh aj v televíznych inscenáciach. Z divadelných hier, v ktorých vystupoval, hodno spomenúť: Višnový sad, Čarovná noc. Tri sestry, Naše mesto, Dve divadlá a ďalšie. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

Eugen Gogola z Čiernej Hory, Dana Dináková z Veľkého Lipníka a Kristína Bryjová z Nižných Lapšov.

VESELO SO ŽIVOTOM

— Taký krk, ako máš ty, má malokto! — vrávi Ferko Jankovi.

— To si myslim, — povie Janko. — Veď jem veľa slaniny, zemiakov a kapusty...

— Nezaujima ma, čo ješ, — vrávi mu Ferko, — ale radšej mi povedz, prečo si ho neumývaš!

Maja dostala nové pastelky. Zelenou nakreslia trávu, modrou rieku, žltou sinku. Kresba sa jej vydarila, no ona aj tak nespojne krútila hlavou.

— Co sa mračíš? — spýtala sa jej mamička.

— Ale... chcem nakresliť Ryšku. Susedovho psa. Lenže nemám ryšavú pastelku...

* * *
— Peňo, vedel by si vysvetliť, prečo sa ryby, na rozdiel od nás ľudí, nikdy vo vode neutopia? — pýta sa súdržučka učiteľka.

— To preto, lebo sa od najútiežšieho veku učia plávať.

* * *
— Povedz, Katka, čo je k nám bližšie, mesiac alebo Austrália? — pýta sa súdržučka učiteľka.

— Mesiac, — odpovie bez vúhania Katka.

— A prečo?

— Lebo Mesiac vidíme a Austrália nie!

* * *
— Veriš na očkovanie?
— Ani veľmi nie.

C
H
L
I
E
B

GIANNI RODARI

Ach, keby som bol pekárom,
upiekol by som taký chlieb,
že by ten veľký ovál
nezjedol ani celý svet
a nik by nehladoval.

Väčší než slnko na obzore,
zlatkavý chlieb a voňavejší než
fialky v hore.

Aby ten chlieb vždy mohli
vidieť i jesť
aj v Indii, aj v Chile,
aj starí bedári, aj deti roztomilé
i vrabčeky i hýle.
Do dejín vstúpili by tieto krásne chvíle
a v školách východu i západu
ten dátum učil by sa každý nasepamäť:
DEŇ BEZ HLADU!
Najkrajší deň, čo kedy poznal svet.

MILENA LUKEŠOVÁ

Perlokrál'

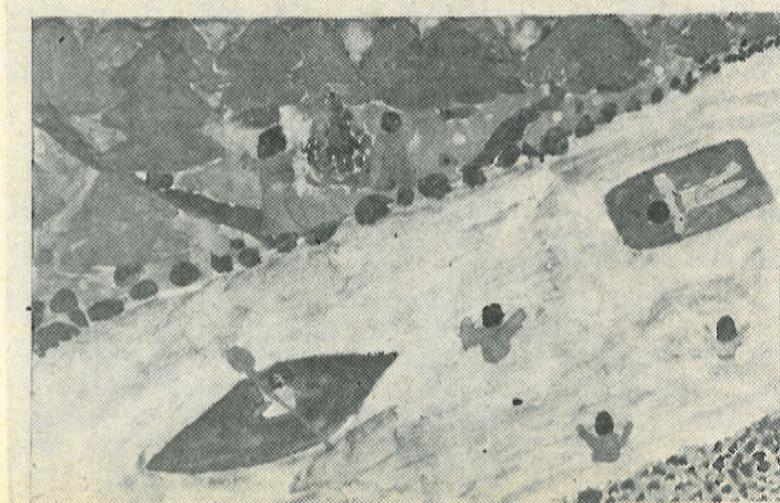
Padajú kvapky do potoka
a kreslia na ňom pávie oká.
Dáždičik má kúzla v malíčku:
na ostni perlu maličkú,
ježko je skoro ako kráľ:
Dažďový kráľ Perlokrál.

Snové malování

Zavřu oči, začnu spát,
a co se mi bude zdát,
namaluju na papíře —
ať je to strom nebo zvíře,
ať je to pes nebo pták,
jelen, srnec nebo drak.

JOSEF BRUKNER

Leto — maľba Leokádie Bryjovej (VIII. tr.) z Krempach — 11. miesto v staršej skupine

EDUARD PETIŠKA

O LIŠCE

„Tak se na to podivejme,“ po-
vídá jednoho krásného dne liš-
ka, „sluníčko svítí, les krásne
voní a já se z té krásy ani ne-
mohu radovat. Takový mám hlad.
Ach, kdyby tak byl králiček! To
bych si pochutnala. A proč bych
se po králičkově nepoohlédla?
Touhle dobu bývá doma sára.
Lepší dobu jsem si ani nemohla
vybrat.“

A liška se rozběhně ke králi-
čí chaloupce.

Buchy, buchy, buch — zabou-
chá liška na dveře chaloupky.

„Ty můj zlatý králičku,
otevř, pust svou mamičku,
nesu ti to, co máš rád,
budem spolu obědvat.“

Králiček v chaloupce poslou-
chá, poslouchá a nevěří:

„Ne, ne, ty nejsi moje mami-
nka. Nevim, kdo jsi, ale moje ma-
minka nejsi. Moje maminka má
sladký hlásek. Ty sladký hlásek
nemáš.“

Liška zatřepala packou a roz-
běhla se do lesa. Cestou si povídá:

„Vida, co by ten králiček
všechno nechtěl. Ale lehká po-
moc. Kousek odtud ukládají lesní
včely med. To by bylo, abych
si hlásek neosladila.“

A liška si doběhla pro med.
Už běží zpátky. Buchy, buch —
zabouchá na dveře chaloupky.
Zazpívá nejmedovějším hlás-
kem:

„Ty můj zlatý králičku,
otevř, pust svou mamičku,
nesu ti to, co máš rád,
budem spolu obědvat.“

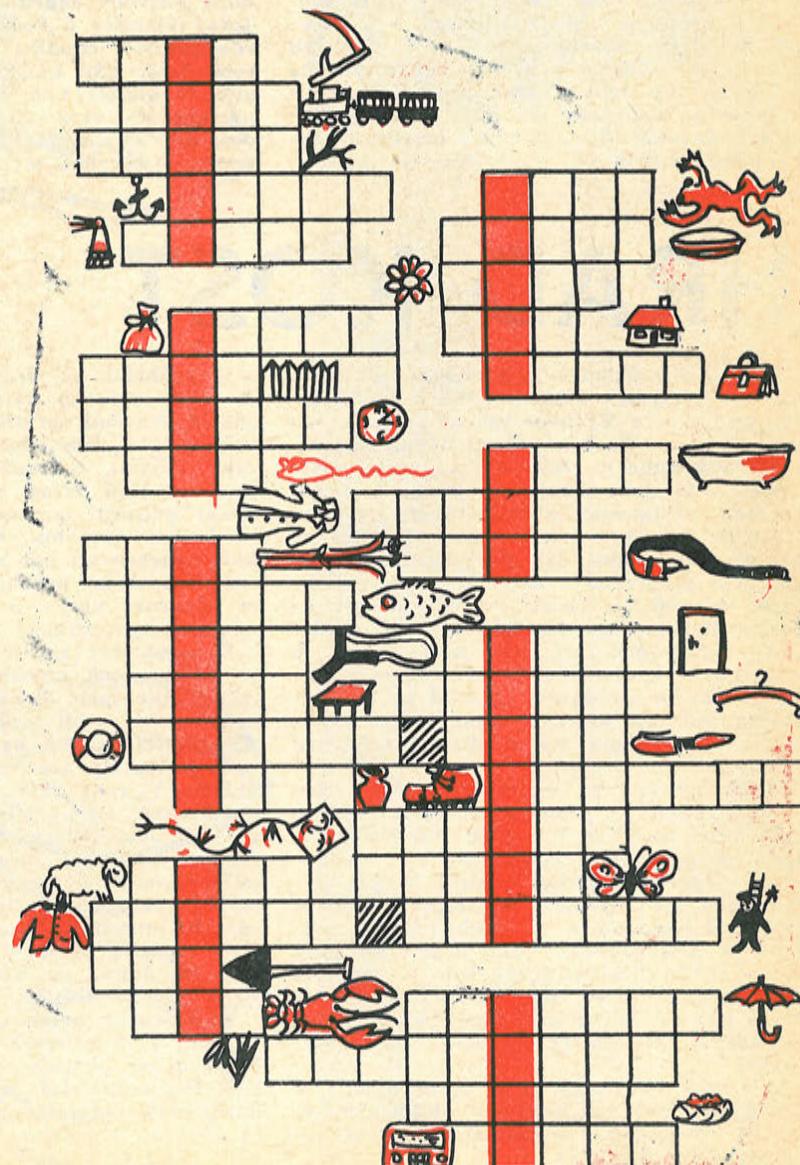
Králiček v chaloupce poslou-
chá, ale nevěří:

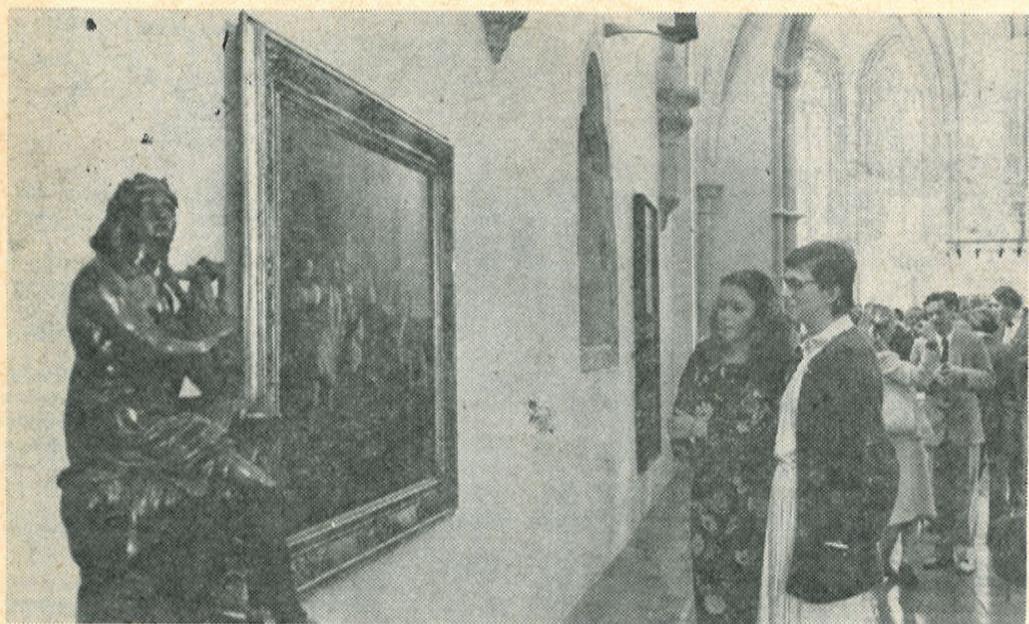
„Hlásek máš jako moje ma-
minka. Ale když maminka přichází,
nosí mi jetel a ten vo-
ní až do chaloupky. Teď nevoni
nic. Ty nemůžeš být moje ma-
minka.“

DOKONČENÍ PŘÍSTE

KRÍŽOVKA. Milé deti, tentokrát sme vám pripravili veľkú prázdninovú krížovku. Teraz máte viac voľného času a určite s radosťou vylústite a dozviete sa, čo vám redakcia ....

Odpoveď nájdete v tajničke, keď do prázdných poličok križovky
vpíšete názvy vecí a zvierat. Medzi autorov správnych odpovedí
vyzrebusujeme slovenské knihy.

Výstava maleb z 19. století v areálu Anežského kláštera

ANEŽSKÝ KLÁŠTER V PRAZE

Jen málo měst se vyrovna Praze množstvím uměleckých památek. K nejvýznamnějším — a to nejenom v hlavním městě, ale na území celého Československa — patří areál bývalého kláštera blahoslavené Anežky na Starém Městě pražském.

Jeho počátky sahají do doby, kdy jednotlivé sidliště pražského podhradí táhnoucí se po pravém břehu řeky Vltavy, byla spojena v město s městským zřízením a opevněním. První klášter klarisek v Čechách založili král Václav I. a jeho sestra Anežka nejspíše roku 1233. O rok později totiž — a to je již historicky doloženo — udělil Václav I. novému klášteru různá privilegia; také papež Rikard IX. vzdal Anežčin klášter,

jehož první abatyší se stala, již v roce 1234 pod svou ochranou.

Klášter klarisek se dochoval v úplnosti svých stavebních etap. Jeho historie byla pestrý. V letech 1556 až 1626 zde sídlili dominikáni a roku 1627 se sem znova vrátily klarisy. V roce 1782 byl klášter zrušen. Devatenácté století znamená v jeho dějinách dobu největší zanedbanosti; kostely sloužily jako skladiště a řemeslnické dílny, bydlela zde pražská chudina. K obratu došlo až v roce 1853, kdy byla ustavena Jednota pro obnovu kláštera bl. Anežky. Stavební práce postupovaly však zvolna, často s více než desetiletými přestávkami. Ke skutečné intenzivní stavební záchrane se přistoupilo až

v roce 1958. O pět let později areál převzala do své péče Národní galerie v Praze, která prostory konventu dala adaptovat. V únoru 1978 vyhlásila česká vláda bývalý klášter národní kulturní památkou.

První část rekonstrukce areálu byla ukončena v roce 1980. Zpřístupnění veřejnosti vstoupila tak jedna z nejvýznamnějších stavebních památek Československa a nejstarší gotická architektura v Praze do nového údobi svých dějin.

Dnes je zde umístěna stálá expozice českého malířství 19. století, jejíž jednou součástí je úsek historické malby 19. století. Z téhož období je i expozice českého uměleckého řemesla. V areálu jsou také prostory pro výstavy výměnné, které se vždy týkají osobnosti žijících v 19. století. V ambitu kláštera klarisek jsou pravidelně pořádány rovněž koncerty komorní hudby z cyklu Obrazy a hudba; návštěvníci jsou tímto způsobem seznámeni s některým z malířů 19. století, následuje přednáška o jeho díle a přednes hudebních skladeb, které jsou s vybranou osobností nějak spojeny.

Práce na rozsáhlé rekonstrukci Anežského kláštera v roce 1986 skončily. Podrobněji se k této otázce vyjádřila Ing. arch. Radomíra Sedláková, Csc., která pracuje jako vedoucí oddělení architektury Národní galerie v Praze: „Třetí a poslední část Anežského kláštera byla zpřístupněna v červnu roku 1986. Jedná se o kostel sv. Františka a kostel sv. Barbory. V těchto prostorách sbírky nejsou. První z kostelů plní funkci všechnovědu kulturního sálu a počítá se s ním pro koncerty, přednášky, slavnostní aktivity a podobně. V kostele sv. Barbory bude audiovizuální středisko, v němž se návštěvníkům budou promítat filmy a dia-programy o výtvarné kultuře 19. století.“

— Můžete říci, co je v areálu nejzajímavější z hlediska ryze architektonického?

„Rozhodně je to kostel sv. Františka, z něhož zůstaly pouze části stěn. Zastřešení chybělo. Pro kostel byla proto vymodelována zcela nová střecha, která svým způsobem evokuje gotické zastřešení, přitom je to však ryze současná konstrukce, která byla volena s ohledem na určení sálu.“

MONIKA KEMMLEROVÁ

HRAD KOST

Hrad Kost, jeden z nejzachovalejších historických objektů tohoto druhu v Československu, leží ve Východočeském kraji, v oblasti nazývané Českým rájem. Ačkoli stojí na skále, v krajině je téměř ukryt; teprve, přijde mi do jeho blízkosti, jsme okouzleni polohou, výstavností a majestátností stavby.

Na to, kdy byl hrad založen, jsou různé názory. Jeho jádro, jak je dodnes zachováno, bylo postaveno s největší pravděpodobností koncem 14. století Petrem z Vartemberka. Byl to tedy on, kdo mu dal jméno Kost, neboť měl být jako kost pevný. A hrad pevný skutečně byl; jako jeden z mála památníků středověku přestál takřka nedotčen všechny bouře, obléhání a pustošení, kterým byl během své předlouhé existence vystaven.

Hrad byl založen na pískovcovém bloku v údolí, kterým protéká potok Plakánek, takže měl zajištěn i poklad nejvzácnější, vodu. Z přírodních podmínek, kterých dovedl středověký stavitele mistrně využít, vycházela i základní osnova hradu. Vnitřní hrad byl vybudován na půdoryse nepravidelného pětiúhelníku. Celé hradu chránily dvě věže: hranolová, zvaná Bílá a okrouhlá s názvem Červená; byly určeny k obraně první vstupní brány a příjezdové cesty, když každý, kdo do hradu vstupoval, musel projít.

Bílá věž — stejně jako tomu bylo i u jiných středověkých hradeb — plnila zároveň funkci ochrannou a v případě ohrožení byla posledním útočištěm.

V průběhu let hrad měnil své majitele, do dějin českého národa však výrazně nezasáhl. Neměnil se příliš ani po stránce stavební; v 16. století byl sice rozšířen, později však chátral. K radikální změně došlo až po roce 1950. Hrad Kost byl převzat jako státní kulturní majetek do péče Státní památkovou správou. Českoslovenští památkáři vypracovali pak na základě nového architektonického průzkumu podrobný stavební program úprav a obnovy hradu, který od té doby postupně uskutečňuje.

Rekonstrukce spočívála především v opravě budov, což umožnilo hrad roku 1962 zpřístupnit jako objekt celý — předtím si návštěvníci mohli prohlédnout pouze věž. O několik let později bylo zjištěno, že pískovcová skála, na které hrad stojí, není kompaktní. V roce 1976 začala tedy další rekonstrukce, jejímž cílem je statické zajištění podkladu historického objektu.

Hrad Kost byl zařazen mezi nejvýznamnější památky Československa a stal se cílem stále rostoucího počtu domácích i zahraničních návštěvníků. Pro návornost jednoho čísla: v roce 1985 — v době sezóny, která trvá od dubna do října — navštívilo hrad Kost okolo 60 000 lidí.

Návštěvníci neláká však pouze originální stavba. V interiérech je totiž možné prohlédnout si ukázky českého gotického malířství a sochařství. Když byla v roce 1962 dokončena generální oprava hradu, vyvstala zároveň i otázka nového vhodného využití obou prázdných hradních paláců, Var-

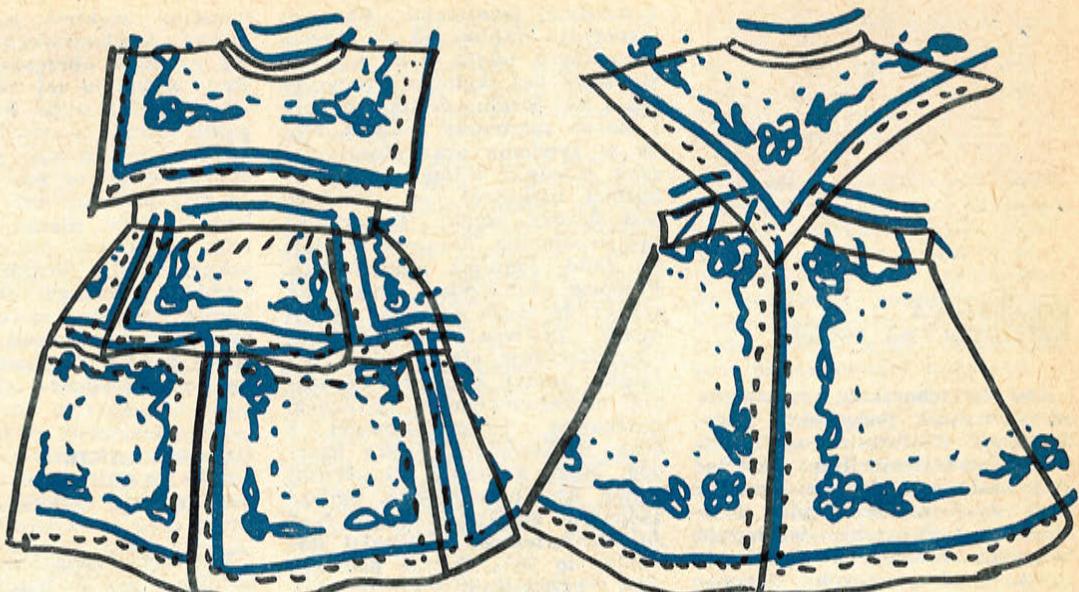
temberského ze 14. století a Šelmberského z doby kolem roku 1500. Myšlenku umístit do obnovených sálů hradu sbírky středověkého umění Národní galerie v Praze lze pokládat za skutečně šťastné řešení; prostředí odpovídá podmínkám, pro jaké byla díla gotického a renesančního umění vytvářena.

Původní bohatství bylo pochopitelně v průběhu staletí ztraceno, a to především částmi válkami. I přesto je však prohlídka expozice na Kosti neobvyklým a nečekaným zážitkem pro každého, kdo na tento hrad zavítá.

Zo šatiek a vreckoviek

Tentokrát sme vybrali návrhy strihov šiat pre vaše ratolesti. Sú veľmi praktické, ľahké a vzdušné na pravé slnečné a teplé leto. Tieto jednoduché a pritom nápadité a vtipné modely detských letných zásteriek — šiat si môžete ušiť samé z pekných farebných šatiek a vreckoviek. V takomto oblečení sa iste budú cítiť vaše malé dievčenčeky prijemne. Šaty sa vám určite budú páčiť a pritom sú veľmi lacné. Môžete ich prať klasickým spôsobom a nemusíte sa báť, že ich znehodnotíte.

Hovorí sa, že v jednoduchosti je skrytá krása. Príkladom toho je nás najnovší model svadobných šiat. Majú dĺžku midi a sú vhodné pre široký vekový kategóriu. Na šatách plisovanou kaskádou súkňou hrá dôležitú úlohu materiál — žorec s plastickým efektom. A ešte jedno plus má tento model. Keďže šaty majú prvy diel sukne vsadený hlboko na bokoch, hodia sa i pre mňašie postavy.

Pozornosť pre mladé nevesty z Londýna, kde sa konala prehľadka dámskej bielizne. Vkušné, však?

LEKARZ
WĘTERYNARII

POSOCZNICA KRWIOOTOCZNA OWIEC

Jest to schorzenie wywołane przez zarazek posocznicy, przebiegające w formie nadostrej, ostrej, podostrej lub przewlekłej, atakujące głównie jagnięta. Objawy — zapalenia płuc i oplucnej. Zarazek występuje wszędzie, w ziemi, w wodzie, w substancjach gniących. Czynnikami uzasadniającymi są najczęściej warunki zewnętrzne — zmiany temperatury, pogody, złe warunki chowu, transporty, brak witamin, inwazja pasożytów, oraz przebycie innych chorób. Występuje również sporadycznie jako schorzenie miejscowe wskutek zakażenia gleby. Schorzenie może również być zawleczone za pośrednictwem mięsa oraz skór ze zwierząt chorych. Zarazek atakuje przede wszystkim jagnięta, wkrótce po ich urodzeniu lub też po oddzieleniu ich od matek, wywołując schorzenie o przebiegu nadostrym, ostrym lub podostrym. U zwierząt starszych choroba przebiega przeważnie w postaci przewlekłej. Szczególnie karmiące matki zapadają równocześnie

z młodymi jagniętami. Choroba występuje najczęściej w okresie wiosennym, nagle, a do jej wystąpienia bez wątpliwości przyczyniają się: brudna ściółka, stęchy i mocno zakurzony pokarm, błędy w żywieniu oraz niesprzyjające warunki klimatyczne. W postaci nadostrej — przebieg jest bardzo szybki. Towarzyszą mu — ślinotok, drgawki, chwiejny chód. Jagnięta giną szybko. Przebieg schorzenia jest tak szybki, że może nasuwać podejrzenie zatrucia. Postać ostra charakteryzuje się wysoką gorączką, apatią, niechęcią do ssania, zaczernieniem spojówek, wysiękiem śluzowo-ropnym z nosa, dusznością i często kaszlem. Mogą wystąpić też obrzęki głowy, szyi i podbrzusza. Śmierć następuje zwykle w ciągu 2–5 dni. Śmiertelność u jagniąt dochodzi do 35%. Postać podostrej trwa przeważnie 1–3 tygodni. Występuje okresowa gorączka, wypływy surowiczo-ropny z oczu i nosa; wyciek ten wysyga tworząc żółte strupowe smugi na skórze. Zwierzę chudnie, ulega atakom ostrego bolesnego kaszlu, chód ma chwiejny, wykazuje chęć do pokładania się. Czasami występuje biegunka. Niekiedy bywa widoczny obrzęk głowy, zapalenie dziąseł oraz powstawanie wrzodziejących rozpadlin na skórze między racicami. Zwierzęta giną przeważnie wskutek ogólnego, następującego wycieńczenia. Postać ta może jednak przejść w przewlekłą. Ta zaś występuje przeważnie u starszych i silnych jagniąt oraz dorosłych owiec. Charakteryzuje się wysiękiem z nosa i oczu,

kaszlem, brakiem apetytu, biegunką, wychudzeniem, a czasami również obrzękami stawów. Przy wykryciu tej choroby największe znaczenie ma zapobieganie. Owce, zwłaszcza młode, powinny przebywać jak najwięcej na świeżym powietrzu, owczarnie powinny być czyste, pokarm świeży, niezakurzony. Należy też unikać przepisu owiec zakurzonymi drogami. Przy szybkim przebiegu schorzenia leczenie zwykłe zawodzi, przy przewlekłym — należy zwierzęta chore poddać ubojowi ze względu na nosicielstwo zarazek.

ZAPOBIEGANIE NIEZARAŻLIWYM CHOROBOM INDYKÓW

Indyceata, zwłaszcza do czasu koralenia się, są bardziej podatne na wszelkiego rodzaju szkodliwe wpływy niż pisklęta innych gatunków drobiu. W okresie wzrostu przewód pokarmowy indyceata jest szczególnie wrażliwy na nieodpowiednią, a zwłaszcza nieświeżą paszę. Indyceata jedzą chciwie, a bardziej żarłocze osobniki często się przejadają. Ponieważ u młodych sztuk wole jest jeszcze słabo rozwinięte, przejadanie się jest groźne. Karmę należy więc zdawać częściej, a w mniejszych ilościach. Często spotyka się u indyków tak zwane twarde woły. Jest to schorzenie spowodowane brakiem żywiru w żołądku mięśniowym, co uniemożliwia jego prawidłowe czynności. Trzeba więc zawsze pamiętać o udostępnieniu indyceatom po-

trzelnego im żywiru. Przy wychowie indyceata musimy zwracać szczególną uwagę na dostarczenie im dużych ilości witamin, zwłaszcza zaś witaminy A, zielonek, mleka, marchwi czerwonej, dobrych suszów z młodych roślin motylkowych, np. z lucerny, a w razie niepogody — świeżego tranu. Niewłaściwe zestinganie paszy, oraz brak składników mineralnych powodują osłabienie i opóźnienie rozwoju indyceata. Wrażliwość indyceata na wahania temperatury jest duża, toteż zimno i upał mogą spowodować znaczne straty. Trzeba więc dbać o dobre przewietrzenie pomieszczenia, nie wypuszczając indyceata na rosę, spędzać je przed deszczem. Omówione tu ujemne wpływy bardzo zmniejszą naturalną odporność indyceata i sprzyjają ich zapadaniu na choroby. W zapobieganiu chorobom ma również duże znaczenie częste brakowanie indyceata, czyli usuwanie sztuk opóźnionych w rozwoju, wykazujących objawy chorobowe oraz kalek. Sztuki takie są bardzo podatne na choroby zakaźne. Po zachorowaniu mogą zakazić całego stada. Brakowanie przeprowadzamy przy każdym odpasie, albo w czasie wypuszczania ptaków z pomieszczenia na wybieg. Indyceata słabe, cherlawe, smutne, chowające się po kątach, niechętnie jedzące — bezwzględnie usuwamy. Nie przetrzymujemy również indyceata z takimi wadami budowy, jak: uszkodzona łapka, krzywo ustawnione nogi, opuszczone skrzydło itp. Sztuki takie są mniej odporne na wszelkie choroby i mogą stać się źród-

ZUZKA VARÍ

CO NA OBĚD?

LABUŽNICKÉ HOUBOVÉ RODEO

Rozpočet: 600 g čerstvých hub, 1,5 l vývaru z polévkové kostky, 3 lžice oleje, 4 stroužky česneku, 1/2 kg tvrdších rajčat, sůl, mletý pepř, 100 g strouhaného bochníkového sýra, zelená petrželka.

Houby očistíme, opálachneme, větší po délce rozkrojíme, malé ponecháme ve celku, vložíme do vařičního vývaru a asi 25 minut vaříme. Potom sedíme. (Vývar z hub podáváme v šálkách jako bujón se syrovým žloutkem.) Ve větší páni nebo kastrolu rozřížíme olej, přidáme utřený česnek, povařené houby, na ně rozložíme rajčata nakrájená na plátky, posolíme, slabě popepříme a dobře prohrékeme. Jednotlivé porce posypeme nastrouhaným sýrem a podáváme s rohlíkem, nebo jako zeleninovou přílohu k vařenému nebo dušenému masu.

PAPRIKY DUŠENÉ PO MÁĎARSKU

Rozpočet: 0,5 kg zelených paprik, 3 cibule, 2 stroužky česneku, 100 g anglické slaniny, sůl, lžíčka sladké mleté papriky, 50 g strouhaného ementálu nebo jiného sýra.

Papriky umyjeme, po dlece rozpůlíme, jádra a stopky vykrojíme a takto připravené nakrájíme na drobné proužky. Tvrší rajčata ponoříme na chvíli do vařící vody a potom z nich ostrým nožem sloupneme slupku.

Slaninu nakrájíme na kostky a v kastrole ji částečně rozškváříme. Potom přidáme drobně nakrájenou cibuli, česnek utřený se solí, mletou papriku, chvíli necháme podusit, přidáme nakrájené papriky, podlejeme trochu vývaru, zakryjeme pokrývkou a asi čtvrt hodiny podusíme. Pak přidáme rozštípená rajčata, podle chuti posolíme a všechno dodusíme doměkkou. Jednotlivé porce posypeme nastrouhaným sýrem a podáváme s rohlíkem, nebo jako zeleninovou přílohu k vařenému nebo dušenému masu.

ZELEROVÁ POLIEVKÁ

Rozpočet: 1 menší zeler, 40 g masla, 40 g hladkej mýky, 1 kocka mäsovej polievky alebo vývar, pol citróna, 1 cibuľa, 2,5 dl mlieka, 1 žltok, mleté čierne koreniny, voda, soľ, zelená zelerová vňať.

Očistený zeler postrúhameme na hrubšom strúhadle, osolíme, pokvapkáme citrónovou šavou, trochu podlejeme vývarom a udusíme do mäkkia. Z masla a mýky pripravíme bledú záprážku, přidáme postrúhanú cibuľu, zalejeme vývarom a povaríme. Žltok

rozmiešame v mlieku, vlejeme do uvarenej polievky, okoreníme a ochutíme posekanou zelenou zelerovou vňaťou.

SALÁT

ANDALUSKÝ SALÁT

Rozpočet: 4 rajčata, 1 menší salátová okurka, 1 cibule, 2 papriky, 2 stroužky česneku, 2 lžice octa, 2 lžice olivového oleje, několik lžic vody, sůl.

Oloupaná rajčata, okurku a cibuli nakrájíme na plátky, papriky na nudličky, vložíme do salátové misy a zalijeme zálivkou. Zálivka: česnek utřeme se solí, přidáme olej a oct, dobře promicháme a potom zfredíme vodou. Salát podáváme jako doplněk k různým pokrmům.

Rebarboru umyjeme, ošupeme a nadrobno pokrájame. V mlieku rozharbarkujeme žltky, přidáme sol, mýku, cukor, z bielkov ušľahaný tuhý sneh a zo zmesi urobíme redšie cesto. Na vymastenú panviču dáme naberačku rebarbory, zalejeme ju cestom a z obidvoch strán upečieme. Horúce posúšky polejeme smotanou alebo jogurtom.

MLADÝM GAZDINÁM

LIEVANCE S KYSLOU SMOTANOU

Rozpočet: 250 g hrubej mýky, 2,5 dl kyslej smotany, 2 vajcia, soľ, 50 g cukru, pol balička prášku do pečiva, masť na pečenie, džem na potretie, tvaroh a cukor na posypanie.

V smotane rozšľaháme žltky, přidáme cukor, na hrot noža soli, prášok do pečiva s preosiatou mýkom a napokon z bielkov ušľahaný tuhý sneh. Zo zmesi urobíme cesto hustejšie ako na palacinky. Lievance pečieme z obidvoch strán na horúcej a dobré vymastenej lievancovej forme. Upečené potrieme džemom a posypeme tvarohom a cukrom.

OSLÁVENCOM

REBARBOROVÉ POSÚŠIKY

Rozpočet: 2 vajcia, 2,5 dl mlieka, soľ, 100 g polohrubéj mýky, 20 g cukru, 3 stopky rebarbory, smotana (Jogurt), olej na pečenie.

dkiem zakażenia dla całego stada.

ZANOKCICA BYDŁA

Zanokcica jest schorzeniem rące podobnym do „zastrzału” u ludzi. Przy zranieniu rogu racic zarazki z łatwością dostają się do uszkodzonej puszki rogowej. Uszkodzenia powstają wskutek chodzenia po kamieniach oraz po następniu na ostry przedmiot. Zarazki dostają się wraz z brudem do zranionej racicy, powodują tworzenie się ropy, która rozprzestrzenia się dalej, na koronę, stawy i ścięgna. Wskutek tego tkanki zamieraja, powstaje martwica. Puszcza rogo-wa na racicy oddziela się i odpada. Hodowca może nie zauważać rozwijającej się choroby do chwili, aż zwierzę zacznie kuleć. W szparze międzyracicznej i na koronie pojawiają się zacerwienienia i obrzęk. Omacywanie lub uciskanie w okolicy racicy i korony sprawia zwiększenie bólu. Jeżeli choroba rozpoczęła się niedawno, dobrze jest przez kilka dni moczyć chorą nogę codziennie przez pół godziny w cieplym roztworze lizolu lub kreoliny (pół szklanki na 10 l wody) albo w silnym czerwonofioletowym roztworze nadmanganianu potasowego. Potem nogę osusza się, smaruje maścią obojętną i owija płótnem. Należy często zmieniać ściółkę, żeby stało na czystej i suchej sło-mie. Jeżeli po kilku dniach obrzęk nie zniknie, trzeba wezwać lekarza.

HENRYK MĄCZKA

Podávame s mliekom alebo ovocným koktailom.

ŠETRÍME V KUCHYNI

SEKANÝ REZEN SO ZELENINOU

Rozpočet: 100 g hovädzieho mäsa, 100 g bravčového mäsa, 1 vajce, sol', 1 žemľa, 1 menšia cibuľka, 100 g koreňovej zeleniny, 20 g oleja, 5 g hladkej mýky, mleté čierne koreniny.

Umyté mäso pokrýjame na kúsky a spolu s cibuľou zomelieme na mäsovom mlynčeku. Potom pridáme namočenú a vytlačenú žemľu, vajce, sol', mleté čierne koreniny a nadrobo pokrájanú uvarenú mrkvu, káleráb a karfiol. Všetko spolu zmiešame a urobíme štyri rezne, ktoré na horúcom oleji z oboch strán opečieme. Do zvyšku oleja pridáme mýku, oprážime, zalejeme vodou a prikryté dusíme asi 30 minút.

Podávame s ryžou a kompotom alebo s varenými zemiakmi a rajčiakovým šalátom.

ODPOVED:

Pre bystré oči — tieň C

GDY W SZKODE WEJDĄ DZIKI...

Nie tylko zresztą dziki, ale również losie, jelenie i danieli. Za szkody w uprawach i pionach rolnych, wyrządzone wyłącznie przez te zwierzęta lowne, rolnicy mogą otrzymać stosowne odszkodowania. Zasady ich przyznawania określiły rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26.X. 1987 r. w sprawie odszkodowań za szkody wyrządzone w uprawach i pionach rolnych przez niektóre gatunki zwierząt lownych (Dziennik Ustaw nr 34, poz. 189). Wprowadził ono pewne korekty do obowiązującego uprzednio rozporządzenia w tej sprawie.

Szkód lowieckich nie należy lekceważyć, trzeba je racjonalnie i skutecznie ograniczać. W tym przedsięwzięciu określone role mają zarówno rolnicy, jak i myśliwi. Od dzierżawców obwodów lowieckich oczekuje się ustalenia w sposób rzetelny planów hodowlanych i dokładnej realizacji planu odstrzału zwierzyń. Od leśników — szybkiego i bezbłędnego szacowania szkód i wypłacania sprawiedliwych odszkodowań oraz koordynowania wszystkich działań i inicjatyw w celu ograniczenia szkód. Od naczelników gmin — wszechstronnej pomocy rolnikom, zwłaszcza w kształceniu struktury upraw oraz bardziej efektywnej współpracy na co dzień z leśnikami i myśliwymi. Również rolnicy mogą w jakiś sposób wpływać na ograniczenie strat lowieckich poprzez rozważne i racjonalne zagospodarowanie działań narażonych ze względu na położenie na ataki dzików i innych zwierząt lownych. Wiadomo, że np. groszek, kukurydza i pszenica zwabią najbardziej leśnego i sytego dzika. I odwrotnie: są odmiany ziemniaków, na które najbardziej zgłodniały przedstawiciel zwierzyń lownej nigdy się nie skusi. Oczywiście na terenach górskich możliwości te są znacznie ograniczone z uwagi na niewielką liczbę gatunków uprawianych tam roślin.

Wspomniane już rozporządzenie przewiduje rekompensatę finansową w zależności od stopnia uszkodzenia lub zniszczenia plantacji oraz termin wystąpienia szkody.

Odszkodowanie obejmuje wynagrodzenie strat ilościowych i jakościowych produktu głównego upraw i pionów uszkodzonych lub zniszczonych przez zwierzęnię. Za produkt główny w odniesieniu do roślin włóknistych oraz pszenicy, żyta, pszenicyta, owsa, jęczmienia, prosa, gryki, kukurydzy, koniczyny i traw uprawianych na nasiona, roślin strączkowych, a także ich mieszanek — uważa się zarówno ziarno, jak i słomek. W odniesieniu do buraków cukrowych i pastewnych oraz innych roślin okopowych uprawianych na pasze z

wyjątkiem ziemniaków — za produkt główny uważa się zarówno korzenie, jak i liście. W odniesieniu do ziemniaków — za produkt główny uważa się ich bulwy.

Odszkodowanie obejmuje pełną wartość słomy roślin włóknistych. Odszkodowanie za słomę innych roślin niż włókniste oraz za liście buraczane i liście innych roślin okopowych uprawianych na pasze, z wyjątkiem ziemniaków, przy szkodach powstalych po dniu 11 czerwca, ustala się w wysokości 15 proc. wartości odpowiednio ziarna, korzeni i bulw.

Odszkodowanie za szkody na łąkach i pastwiskach przysługuje za obniżenie w danym roku wydajności łąki lub pastwiska wskutek uszkodzenia pokrywy roślinnej (darni).

Przy ustalaniu wysokości odszkodowania uwzględnia się obszar zniszczonej lub uszkodzonej uprawy i plonu oraz ich cenę a także przewidywaną wydajność z 1 ha danego gruntu oraz procent zniszczeń. Stopień uszkodzenia lub zniszczenia upraw ustala naczelnik gminy, który niezadko zmuszony jest wydać zezwolenie na szybkie zaoranie zniszczonej działki i wprowadzenie nowej uprawy. Dzieje się tak w sytuacjach, gdy na takiej działce można jeszcze — uwzględniając terminy agrotechniczne — coś zasiać lub posadzić. W uprawach rolnych wymagających zaorania odszkodowanie ustala się w wysokości 25 proc. wartości spodziewanych plonów, jeżeli szkoda powstała w najwcześniejszym okresie wegetacji roślin, a więc do dnia 15 kwietnia; w wysokości 40 proc., jeżeli szkoda powstała w okresie od 16 kwietnia do 20 maja. Jeżeli szkoda powstała w okresie od 21 maja do 10 czerwca, przysługuje odszkodowanie w wysokości 60 proc. Jeżeli ona powstała w ostatnim okresie wegetacji roślin, a więc od 11 czerwca, przysługuje odszkodowanie w wysokości 85 proc. wartości spodziewanych plonów.

Wysokość odszkodowania za uszkodzone uprawy i plony ustala się z zastosowaniem cen obniżonych o 25 proc. z tytułu nie poniesionych kosztów sprzętu, magazynowania i suszenia. W razie powstania w danym roku na tej samej powierzchni szkody po raz drugi, trzeci lub czwarty, cenę obniża się jeszcze odpowiednio o 10, 20 lub 30 proc. Cenę plonów rolnych konsumpcyjnych, paszowych lub przemysłowych jest cena obowiązująca społecznione punkty skupu, z wyłączeniem premii określonych, doplat i potrażeń.

Jak z powyższego wynika, odszkodowania nie zrekompensują w pełni poniesionych strat, nie mówiąc o kosztach robocizny. A zatem większą uwagę należy poświęcać przede wszystkim zapobieganiu szkodom.

PODZIAŁ GOSPODARSTWA ROLNEGO

„Przed laty kupilem z siostrą na współwłasność, po połowie, działkę gruntu o powierzchni ponad 1 ha, którą użytkuję z żoną, prowadząc małe gospodar-

stwo rolne. Obecnie siostra żąda podziału gospodarstwa, na co ja nie chcę się zgodzić, bo wolałbym ją spłacić. Jak to przeprowadzić?” — pisze do nas J.M. z woj. nowosądeckiego.

Podział stanowiącego wspólną własność gospodarstwa rolnego, a więc zniesienie jego wspólności może nastąpić w dwojakim sposobie: albo w trybie umowy notarialnej pomiędzy współwłaścicielami, albo w przypadku braku takiej zgody wspólność nieruchomości znosi sąd.

Przy podziale nieruchomości rolnej obowiązują ograniczenia wynikające z art. 163, 213 i 214 kodeksu cywilnego, a dotyczące posiadania kwalifikacji rolniczych, norm obszarowych itp. Najważniejszym jednak warunkiem jest, by powstałe wskutek podziału gospodarstwo posiadało zdolność prowadzenia towarowej produkcji rolnej. Chodzi o to, by nie dopuścić do powstania nowych — karłowatych gospodarstw, gdyż byłoby to sprzeczne z interesem społecznym wyrażonym w art. 211 k.c.

Jeżeli wskutek ograniczeń prawnych podział gospodarstwa jest niedopuszczalny, to z reguły gospodarstwo jest przyznawane temu ze współwłaścicieli, który na nim pracuje i daje gwarancje racjonalnego (intensywnego towarowo) jego prowadzenia. W innym przypadku gospodarstwo może być przyznane drugiemu współwłaścicielowi tylko za zgodą współwłaściciela, który na nim pracuje.

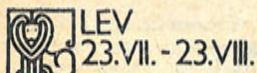
Tym ze współwłaścicieli, którzy nieruchomości nie otrzymali, należą się spłaty pieniężne, jeżeli spełniają jeden z następujących warunków:

- posiadają kwalifikacje rolnicze praktyczne lub teoretyczne do prowadzenia gospodarstwa,
- albo są małoletni, bądź uczą się zawodu i uczęszczają do szkół, z wyjątkiem osób pełnoletnich uczęszczających do szkół dla pracujących,
- gdy są inwalidami I lub II grupy i nie wykonują stałej pracy, która stanowiłyby ich główne źródło utrzymania.

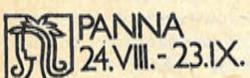
Wysokość spłat ustalana jest na podstawie szacunku nieruchomości dokonanego zgodnie z zarządzeniem Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 18 września 1982 r. (Mon. Pol. nr 23, poz. 205), i mogą one być rozłożone na raty w okresie nie przekraczającym 10 lat. Tym zaś współwłaścicielom, którzy mają teoretyczne kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego, a ziemi z podziału nie otrzymali, należne spłaty są zawsze do czasu podjęcia przez nich stałej pracy w jakimkolwiek gospodarstwie rolnym. Niepodjęcie takiej pracy w ciągu roku, powoduje wygaśnięcie ich prawa do spłaty, a jej zaprzestanie lub porzucenie powoduje utratę prawa do spłaty jeszcze nie uiszczonej.

Dla małoletnich uczących się w szkołach i dla inwalidów należne spłaty uiszczone są ratami nie przekraczającymi odpowiednio 4 lub 2 tysiące złotych miesięcznie, przy czym małoletni otrzymują je do czasu osiągnięcia pełnoletniości (18 lat).

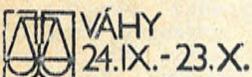
HVĚZDY O NÁS

Škoda, že neumíš být větším optimistou. Zbytečně vidíš všechno v černých brýlích, vlastně nemáš proč se trápit. V nejbližších týdnech se před tebou objeví nové, zajímavé a lákavé finanční možnosti. Využiješ-li je, zbabíš se penězni tisně a budeš si moci dovolit i bezstarostnou dovolenou. Jen se nedívaj na lidi svrchu, nemají to rádi.

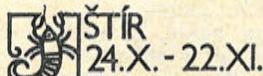

Znovu máš špatné období. Jsi přecitlivý a na maličkosti reaguješ výbuchem mrzutosti. Potom tě to trochu mrzi, ale nechceš se přiznat, že nemáš pravdu. Jednou se ti může stát, že za to drahou zaplatíš. Raději si dobře rozmysli, než vybuchneš. Zpráva od přátel z dalekých krajů ti zlepší náladu.

Po jedné příznivě vyřešené záležitosti přijdou další, čekající na rozhodnutí. Neboj se rizika, jednou rychle a rozhodně, bez zbytečného váhání. Jednotvárnost všedních dnů ti alespoň na chvíli zpestří něčí přijemná náv-

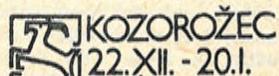
štěva. Dostaneš také neočekávaný dárek, který ti udělá velkou radost.

To, že máš rád pochlebování a milá slovička, je pochopitelné a lidské. Ale pamatuj, že se nemá přehánět. A kromě toho ten, kdo mluví do očí sladká slovička, za zády vykládá něco docela jiného. V citovém životě dojde k náhlému obratu. Může se vytvořit situace, která bude pro tebe přijemná a slabná. Snad ji dokážeš dobré využít.

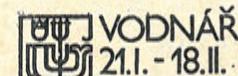

Tvoje obavy jsou neodůvodněné, nejsi tak slabý, jak se to zdá. Štěstí máš na dosah ruky, jen ji natáhnout a podělit se jím se svými nejbližšími. Buď-li mit možnost odpočinku a odtržení od každodenní práce, využij jí. Tvoje sily bez regenerace nemohou stačit na všechno.

V hloubi tvé duše spolu neučastné bojuji city a rozvaha. Zdá

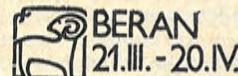
se, že příliš často posloucháš to, co říká rozum. Dej se také jednou strhnout citům. A snad je ten celý zápas zbytečný a bezvýznamný a mohl bys sladit to, co ti srdece napovídá, se zdravým rozumem a rozvahou.

Dávej si pozor, ještě je před tebou mnoho těžkých situací, i když se ti zdá, že se už všechno povedlo. Zdá se, že budeš muset věnovat pozornost věcem, které tě dosud vůbec nezajímaly. Jistě se ti to vyplatí, a nebudete to tak těžké a nepříjemné, jak by se ti mohlo zdát.

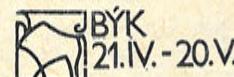

Máš dobré perspektivy pro reálnici důvavných rozhodnutí a plánů, které jsi dosud neustále odkládal „na zítřek“. Nedokážeš však udělat všechno; musíš si to dobré rozmyslet, pro něco se rozhodnout a něčeho se vzdát. Dobrě si vyber to, na čem ti nejvíce záleží, abys později svého rozhodnutí nelitoval.

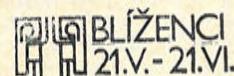

Budeš-li opatrný a rozvážný, dosáhneš úspěchů v práci. Za to ve finančních otázkách ti hrozí těžkost. Narazí rovněž na neochopitelný odpór někoho, kdo je blízký tvému srdci, ale můžeš se spolehnout na pochopení

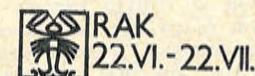
rodiny a přátel. Nejen tě vystechnou, ale i poradí a pomohou.

Dobrý čas pro odbornou kariéru. Využij toho a soustřed se plně na jeden cíl. Zanedlouho se setkáš s vřelým vyznáním a výrazy srdečnosti. Zádný mráček nezastíní hluboké porozumění s partnerem, který ti bude pomoci a oporou ve tvé práci.

Casto tě odstrkuji stranou lidé, kteří jsou odvážní a sebejisti, i když třeba nemají lepší kvalifikaci a více vědomostí než ty. Nyní budeš mít možnost ukázat se v nejlepším světle, ale nesmíš se bát a ustupovat. Nejdůležitější je však to, že si tě všimne někdo, na němž ti velmi záleží. Využij toho!

Už na začátku měsíce bude jasné, že nadcházející dny přinesou napjatou situaci. Potom přijde klidnější období, kdy se ti podaří vyřídit několik záležitostí, které jsou pro tebe dost důležité. Vyhýbej se jednání zbabělého taktu a srdečnosti vůči okolí. Koncem měsíce milé ovzduší v kruhu nejbližších osob. Budeš mít konečně čas na své osobní problémy.

NÁŠ TEST

Kolko je vo vás z dieťaťa?

Každý bol kedysi dieťaťom. Vraj nikto úplne nevyrástol z detstva. Niečo z dieťaťa vždy zostáva v našom chovaní, myšlení, prežívani a v pohľade na svet. Kolko? Čo? Môžete sa o tom presvedčiť, keď odpoviete na uvedené otázky:

1. Keby ste si museli vybrať medzi citmi a podriadenosťou, dali byste prednosť láske? Áno 5 Nie 0
2. Je vám milo, keď vás iní utešujú buď s vami súcitia? Áno 5 Nie 0
3. Necitite sa nepříjemne, keď sa musíte podriadiť iným? Áno 5 Nie 0
4. Pocitujete bolestne kritiku a negativne pripomienky na svoju adresu? Áno 0 Nie 5
5. Pocitujete bolesti rôznych ústrojov, aj keď lekári a výsledky vyšetrenia vylučujú chorobu? Áno 0 Nie 5
6. Na dvore sa hrá skupina deti. Čo si môže myslieť (vyberte jednu z uvedených myšlienok) vychovávateľka hrajúca sa s týmito deťmi? 0
  - a) Zaslúžim si viacej od života ako mám teraz
  - b) Musím sa usmievať, lebo ma pozorujú
  - c) Som šťastná, že môžem byť spolu s týmito detúrenčami.
7. Cestou tiahnúcou sa cez polia idú dve malé deti držiaci sa za

ruký. Ktorá z uvedených viet najlepšie interpretuje ich životnú situáciu?

- a) Tieto deti sa rozhodli odísť od rodičov, lebo sa im zdalo, že sú nemilované 0
  - b) Zaujima ich krása prírody a preto sa vzdáľujú od rodičov 0
  - c) Ste presvedčení, že z diaľky ich sledujú rodičia, aby sa im nič nestalo 5
  8. Predstavte si obrázok, na ktorom vidno dievča radostne poskakujúce a bežiace po lúke s roztaženými rukami. Co si to dievča bude myslieť o živote, keď dospeje (vyberte jednu z odpovedí)?
    - a) Iba hľupáci dôverujú iným ľuďom 0
    - b) Keď ma neakceptujú a neobdivujú, cítim sa nešťastná 0
    - c) Máme rada život a všetko, čo sa s ním spája 5
  9. Myslíte si, že spoločenská činnosť, dobročinnosť a pod. nemá zmysel a ľudia, ktorí ju vyvíjajú, robia to z egoistických pohnutok? Áno 0 Nie 5
  10. Lahko sa rozhodujete? Áno 5 Nie 0
- KEĎ STE ZÍSKALI 50—40 BODOV:** Máte právo byť presvedčení, že ste úplne dospelí. Ke iným ľuďom sa chováte prirodene a spontánně. Nie ste agresívni a dráždiví. Tým, že prejavujete ochotu ovládnuť nevhodné chovanie a impulzy, ktoré neakceptuje kolektív, dokazujete, že ste dospelí. Nie ste presvedčení o svojej prehnanej nadradenosťi. Uvedomujete si svoje niektoré chyby a spolu s nimi akceptujete seba a máte k sebe úctu. Nezmochujete sa vás prehnáť pocit vinu kvôli nejakým maličkostiam a bezvýznamným veciam.
- KEĎ STE ZÍSKALI 35—0 BODOV:** Žiaľ, vo vašej osobnosti sa zachovalo veľa z detstva. Vaše reakcie sú niekedy detské s nedospelé. Prílišná pasivita, závislosť, hľadanie ochrany, opatry a kontaktov s významnejšími osobami. Podobne možno oceňovať vaše časté nepriateľstvo k autorite, niekedy neovládateľnú impulzivnosť, netreplivosť a prehnánu snahu superiť s inými. To, že sa cítite nešťastní a nezriedka i nemocní, že prežívate — ako sa vám zdá — nepříjemné chvíle, je jednoducho prejavom detskej pasivity a takého vás výšho postoja k životu.

KROKODÝL — Moskva

— Tak čo, už je žena po operácii?
— Už, už...
— A ako sa to skončilo?
— No ... kamienky jej vyoperovali, ale žlč ostala.

* * *

„Jede k vám kontrolor!“

— Slečna, povedzte mi iba dve slová a všetko vám splním!
— Tisíc korún!

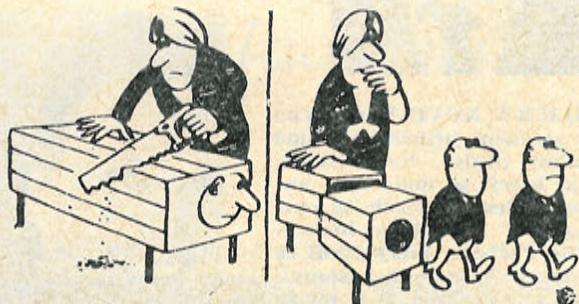
* * *

Inzerát:

— „Vymením 100-kilogramovú manželku za dve 50-kilogramové.“

* * *

— Viete plávať?
— A kde ste sa to naučili?
— Vo vode.

jednoho otvoru k druhému.

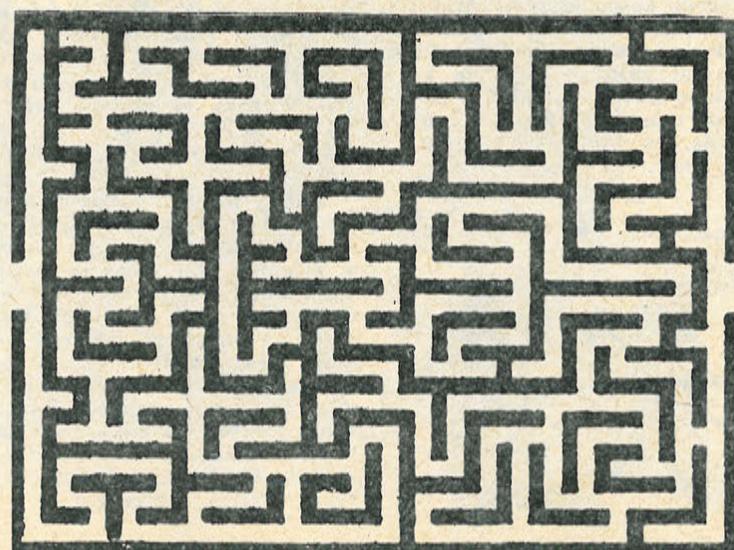
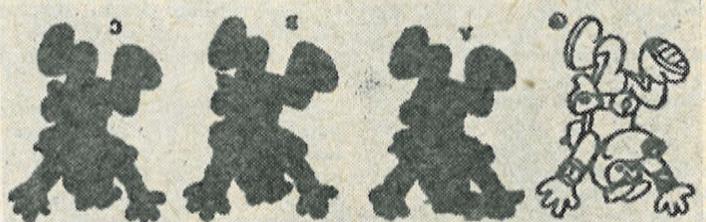
PRE BYSTRÉ OČI

Pozorne sa zadivajte na tieto štyri obrázky. Ktorý tieň patrí nakreslenej postavičke vlka?

(Odpoveď na str. 29)

BLUDIŠTE

Najdete cestu, ktorá vede od

MENO VEŠTÍ

OLGA. Zeny tohto mena bývajú solídne, vytrvalé v učení práci a plnení všetkých úloh a povinností, ktoré im boli zverené. Rýchlo sa učia praktickému životu a práci v domácnosti. Olga je milá, ale väzna. Známi ju majú radi za znášanlivosť, priateľský vzťah k ľuďom, srdečnosť a ochotu pomáhať všade tam, kde je pomoc potrebná. Deti ju majú rady. Olga je k nim dobrá, starostlivá, dokáže sa s nimi hrať, pomôcť a poradiť v ich detských problémoch. Je ochotná a pracovitá. Neznáša nečinnosť a mrhanie časom a peniazmi. Už od školských rokov plní rôzne verejné funkcie. Celé okolie jej plne dôveruje. Olga je výnimocne solídna a poctivá. Jej životné plány sú možno ani nie skromné, ale predovšetkým reálne a uskutočniteľné. Nehľadá lacný zisk a slávu. Všetko si vydobýva poctivou prácou. Nič jej v živote nepríde ľahko, ale práve preto jej prináša zadostiučinenie. Má zlaté srdce, vždycky na dlani. Rada vypočuje každého, kto sa jej chce zdôveriť a aj preto sa teší priaznokolia. Vydáva sa obyčajne za dobrého, poriadneho človeka, ktorý ju miluje a vázi si ju. Býva dobrou ženou, matkou a gazdinou. Dobre varí a dokáže zo skromných prostriedkov priam vyčariť hostinu. Olga býva najčastejšie vychovávateľkou, kuchárkou, pokladničkou alebo sociálnou pracovníčkou. Žije dlho a všetci si ju väzia ako dobrého a ušľachtileho človeka. Šťastné čísla — 8 a 13.

TADMIR

SNÁŘ

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodi podivat se občas do snáře. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo

se vám o:

Ovoci — radost, bohatství; koupeném — budeš podveden; sladkém — příjemná společnost; kyselém — nemoc; na stromech — dobré vyhlidky v obchodě; velké množství — mnoho zisku; darovaném — zisk, výhra; nezralém — lehká nemoc; v košíkách — dobrý postup; sbíraném — más dobré sousedy.

Ovocném stromu v kvetu — štěstí; s plody — dobré vyhlidky; zlomeném — těsně před cílem klopýtneš.

Papouškovi — špatní lidé ti činí úklady; kříčicím — budeš poškozen závistníky; mluvicím — klepy o tobě; krmení papouška — oženíš se (vdáš) s povídavou osobou.

Pečení chleba — más vlastní osud ve vlastních rukách; buchet — u žen těhotenství, u mužů pomluvy.

Pečetním vosku — jsi příliš uzavřený.

Pečetění — máš tajnosti.

Pekaři — požehnaný rok.

Pekařství — nebudeš brzy miti žádné starosti.

Pergamenu — štěstí v láse.

Perniku — bezstarostní přítel.

Pluhu — brzký šťastný sňatek; orání pluhem — štěstí; pluhu polámaném — tvá živnost bude zrušena.

Pneumatice — rychlý postup.

Pítí ze sklenice — projevení nějakých tajemství; z pěkné nádoby — spadne ti kámen ze srdce; ze stříbra nebo zlata — štěstí ve všech podnicích.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-51

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęgą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krzysztofek, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alibeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Zofia Bogaćkowá, Józef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Zofia Chalupkowá, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Eugen Mišinec, Lídia Mšálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 lutego na trzy kwartały, a do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartałnie 150 zł, rocznie 600 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1658-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleciennodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 269.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddano do skladu 7.6.1988, podpisano do druku 25.7.1988.

STÁVA SA ■ STALO SE...

CO NOVÉHO U SOPHIE? Už 38 rokov uplynulo odtedy, ako Sophia Scicoloniová, mladučké dievča z najchudobnejšej štvrti Neapola, Pozzuoli, dovtedy iba laureátka rozličných súťaží krásy, dostala väčšiu úlohu vo filme. Ale už v roku 1954 Sophia — teraz už Lorenová — sa stala hviezdom prvej veľkosti. Zahrala potom v mnohých filmoch, hlavne v Taliansku, ale aj v USA, Francúzsku a Anglicku a dostala množstvo medzinárodných odmen.

Súkromný život Sophie vždy vzbudzoval obrovský záujem najmä odtedy, keď sa vydala za staršieho o 22 rokov producenta Carla Pontiho. Hviezda veľmi chcela mať deti, dlho na ne čakala. Konečne porodila dvoch synov.

Dnes má Sophia Lorenová 53 rokov. Nehráva už tak často, veľmi preberá v ponúkaných úloham. Napríklad odmietla ponuku zahrať v amerických seriáloch Dallas a Denver, hoci jej navrhli gigantický honorár. Zato veľmi rada zahrala v trojdiernom televíznom filme Mamma Lucia, kde je energickou matkou hromádky detí. Autorom scenára tohto filmu je Mario Puzo, autor slávneho Krstného otca. Ale Sophia hovorí: Moje deti sú pre mňa oveľa dôležitejšie, ako moje filmy. Sophie deti už dávno vyrástli z plienok: 19-ročný Carlo, driečny a hudobne nadaný, chce byť klavíristom, 15-ročný Eduardo sa zaujíma o film, dokonca už napisal scenár a poslal ho slávnemu Stevenovi Spielbergovi. Žiaľ, ešte nedostal odpoveď od režiséra... Sophia sa snaží tráviť čo najviac času s rodinou v jednom zo svojich troch domov: v Paríži, Geneve alebo Los Angeles.

Prednedávnom istý novinár trochu žartovne jej položil otázku: keby ste mali stráviť týždeň na samotnom ostrove, koho by ste vzali do spoločnosti: Marcella Mastroianihu, Alberta Tombu (lyžiar, olympijský víťaz v Calgary) alebo pápeža Jána Pavla II.? — Samozrejme pápeža! — odpovedala Sophia a vázne dodala: Zbožňujem ho za jeho rozum, silnú individualitu, za jeho pokoj a dobrotu." Na snímke: Sophia s manželom a synmi.

JE PEKNÁ, má 25 rokov a nebojí sa mafie. Nie, tentokrát nejde o hrdinku nového filmu o boji s talianskou mafiou. Rosa Pezzullová nie je herečkou, ale... doktorkou práv. Stúdia absolvovala s vyznamenaním a po ukončení konciptientskej praxe ju menovali sudkyňou v malom mestechu Ottaviano, 25 km od Neapola. Ottaviano je hlavným standom jedného z „krstných otcov“

neapolskej camorry — tajnej zločineckej organizácie. Rozhodnutie mladej právničky, ktorá sa rozhodla pracovať a súdiť zločincov v „levovej jame“, vyvolalo veľkú senzáciu — v Ottaviano už celý rok miesto sudsobu nebolo obsadené; právnicki-muži, ktorími toto miesto navrhovali, odmietali. Zo strachu. Totiž vyhľádzky na adresu sudsobov boli na dennom poriadku a nejeden nepohodlný svedok zahynul za neznámych okolností. Je pravdou, že don Raffael Cutulo, boss mafie z Ottaviano musel pred niekoľkými mesiacmi zmeniť svoj palác na väzenskú celu, ale v mestečku ostali jeho ľudia. „Sudsca sa nemôže báť ničoho“ — vyhlásila mladá Rosa Pezzullová, obliekla tógu a vyniesla rozsudok už o 150 prípadoch. Podvody, korupcia — pomerne malé veci, ale skoro vo všetkom mala prsty mafia.

Slečna-sudkyňa sa nebojí. Dokonca odmietla policajnú ochranu, ktorú jej ponúkli. Zanedľho už chce paňou-sudkyňou, pretože sa chce vydáť. Kto je šťastný vyvolencom odvážnej Neapolitančanky, nevedno. Na snímke: Rosa Pezzullová.

ROMÁN L. TAYLOROVEJ. Elizabeth takes off, taký je titul dlho očakávaného autobiografického románu 55-ročnej americkej herečky Liz Taylorovej, ktorý vychádza v Spojených štátach. Taylorová sa v ňom medziiným vyznáva, ako a prečo podľahla alkoholu. „Citila som sa opustená, zúfalá a bez pocitu lásky, preto som hľadala útechu v alkohole...“

INDICKÝ MINISTERSKÝ PŘEDSEDA Rádživ Gándhi ma manželku nikoliv Indku, ale Italku, 41-letou Soniu rozenou Mai-

novou. Seznámili sa na studiích v Cambridge, vzali se pred 20 rokmi a mají dnes dvě děti: 16letého syna a 14letou dceru. Sonia se snaží byt dobrou indicou ženou, nosí sári a tvrdí, že kdyby to na ní záviselo, Rádživ by se nezabýval politikou. Sonia je totiž nesmelá, nemá ráda oficiální příležitosti a nesnáší neuštálou osobní ochranu.

V Indii není příliš oblíbená. Vytráka se jí, že se plete do politiky, podporuje v obchodování s Indií své rodáky Italy a dokonce přemlouvá manžela, aby nosil italské boty a jezdil italskými auty...

ANGLICKÉ NOVINY nedávno otiskly senzáční příbeh se stejně senzáčnimi tituly. Na příklad: „Clovek, který se mohl stát anglickým králem“. Příbeh se opírá o „objev“ anglického historika Johna Parkera, který tvrdí, že král Eduard VII., jenž nastoupil na trůn v roce 1936 a v téže době abdikoval, aby se mohl oženit s rozvedenou Američankou Wallis Simpsonovou, měl už předtím nemanželského syna. V roce 1934 Eduard poznal mladou dívku z vyšších londýnských kruhů Fredu Dudley Wardovou, která ho velmi zaujala. Jednoho letního večera ji přišel navštívit, ale doma byla jen její sestra Vera. Jsou prý svědkové na to, že princ Eduard strávil noc v domu slečny Fredy, ale s její sestrou. Po devíti měsících Vera porodila syna. Spoléhalo se na to, že Eduard se s ní ožení a její syn bude jednou anglickým králem. Eduard byl však už zamilován do paní Simpsonové. Slezna Vera se ještě před narozením syna, provdala za Franka Jamesa Seely a Tim se narodil už jako jeho syn. Dnes je mu 52 let, vede hospodářství v hrabství Nottinghampshire. Je skutečně trochu podobný Eduardovi VIII. Senzáční zprávy o svém královském původu přijímá s pokrčením ramen: „I kdyby to byla pravda, co z toho?“ Na snímku: Tim Seely.

KARL MALDEN, sympatický šereda s nosem ako brambor, je známy z mnoha filmů, především ze seriálu Ulice San Francisco, ktorý naše televize promítala pred několika lety. Maledenovi je 73 roků; napříjemá už žádné role, bydlí v Kalifornii a vede klidný život. Je velmi bohatý; nechce však svých milionů užívat sám. Založil fundaci pomáhající hercům v těžké situaci. „Rovněž v Hollywoodu se sice nezaměstnanost, dotýká se i těch známých a oblíbených; proč bych jim neměl pomoci?“ říká Malden.

Mezi těmi, kteří využili jeho pomoc, byl i jeden z hrdinů Bonanza, Pernell Roberts. Ten filmový syn starého Cartwrighta od zakončení Bonanza byl bez práce. Cetní citelé hlavního hrdiny seriálu Jak byl dobyt Divoký Západ Jamesa Arnessa (Zeba) budou jistě překvapeni zprávou, že se mu špatně vede. Nejsou to jen finanční potíže. 64letý Arness ztratil ženu a dceru. Opuštěný a zhroucený žije v San Fernando Valley v Kalifornii. Na snímku: Karl Malden

AUDREY HEPBURN všem dosud znali ako filmovou hvězdu, nezapomenutelnou hrdinku Římských prázdnin, Vojny a míru a mnoha jiných vynikajících filmů. Dnes je zvláštním velvyslancem UNICEF, organizace pro pomoc dětem při OSN, která působí od roku 1946 a v roce 1965 dostala mírovou Nobelovu cenu.

UNICEF nyní realizuje akci na pomoc dětem z hladovějících oblastí Afriky. Právě tam, do Etiopie, přijela na svou první inspekci 58letá Audrey jako nově jmenovaná velvyslankyně. Navštívila nemocnice v Mekele, kterou vedou italskí lékaři a kde leží nejhůře postížené oběti hladu. Pak se vydala letadlem do sídlišť na poušť. Černé děti nevěděly, když je drobná paní v džínech a bavlněné košili, ale srdečná Audrey se s nimi blížila.

Audrey má dva už dospělé syny ze dvou manželství. Když byli malí, natáčela film za filmem a nemohla jim věnovat mnoho času. Snad proto chce nyní pečovat o cizí děti, o ty nejnešťastnější. „Vím, co to znamená mit hlad,“ řekla Audrey. Bylo jí deset let, když vypukla válka. Strávila ji v okupovaném Holandsku v těžkých podmínkách. Často bývala hladová... Na snímku: Audrey Hepburnová v Etiopii se svým malým svěřencem.